

Luk

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Luk rimirai

Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkəwə e Luk

?Pa rimirai nəkwəkəwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkəwə e-nəməhuə kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Luk rimirai nəkwəkəwə e. In pəh nien mə yermamə twelef kirik kape Yesu, mərig in rirkun huvə aposol Pol, kini maməriwək-pən rehuə tuk Pol. Pəh nien mə Luk yemə Isrel, mərig in yemə Gris; mərig in yeməhuak kirik. In dokta kape nor-huvəyən narmamə, kini mor huvə skul. Miwəs huvə nəvsaoyen kape narimnar yame rimatərhav ye narəyən kape Yesu. In rimirai nəkwəkəwə e, mine Wok yame Aposol minə Kimisor.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkəwə e ramvən kimi in kirik, nhagin e Teofilas. Niprai nhag e ramni mə, “Yermamə yame rorkeikei Kughen.” Luk rimirai nəkwəkəwə e ramvən kimi kwən a, mərig rirkun mə nəməhuak minə khapsaah tuksəvhekin.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig yame rimirai? Ye nipig a, nəvsaoyen kape Yesu rehuə mərərao. Kasərig, tiksın kimnhani nəfrakisien iran, tiksın kimnhaukreikin nəvsaoyen kape Yesu mhani atuk ye nərigien kapəriə.

?Rimirai nəkwəkəwə e tuk naha? Luk rorkeikei mə tukrini atuatuk nəgkiarien ye narəyən kape Yesu. Rimə tukrirkun huvə nəfrakisien ye narəyən kape Yesu, maməgkiar kimi narmamə yamə mine kimnasəriwək iriə Yesu masəm naha nhagin yame In rimnamor. Kini Luk rimiwəs huvə nəgkiarien kapəriə, kwasig ikin rirai nəkwəkəwə e. In rorkeikei mə tukrhajoun mə Yesu In yermamə əfrakis kirik mine Kughen, rimipəh norien nar has kirik. In Kughen, kini In ravəh miragh narmamə.

Luk rimirikakun nəgkiarien kafan

1 1-3 Teofilas, ik yamehuə kirik, kamsiai ik. Narmamə khapsaah kimisəm narimnar kin nimririə yame Yesu rimnor ye nipig rimnamarə ye tokrei tanə. Iriə kimnisarə ye nipig kape nirikakunien

kape narimnar minə a, kini misarkut pik mə tuksərəhu atuatuk nəvsaoyen kape narimnar minə a.^a Kimnharai ta narimnar yamə mine narmamə tiksın kimnhani, kini mhani-ərhav. Kini yo yimiwəs huvə nəgkiarrien iran minə mə jakirkun huvə narimnar minə a ye nirikakunien kafan. Kini taktəkun ai, kafak nərigien rimə jakrai atuatuk narimnar m-fam mher-pre kin. Jakrai atuatuk yamə minə kimisəkupən, mine yamə mine kimnhakwasig. ⁴Yimnorkeikei mə jakni narimnar minə e tuk ik mə takirkun atuatuk nəfrakisien kape nəvsaoyen yame kinhajoun ta ik kin.

Agelo kirik rimini-ərhav narhayen kape Jon Baptaes

⁵Ye nipig king kape provins e Judia, nhagin e Herod Ehuə, pris kirik aikin, nhagin e Sekaraea. In kirik ye pris minə kamokrən kin əriə kimə, “Pris minə kape kwənərəus kape Apia,” [yame rimasi-pən ye kwənərəus kape Eron kupən]. Kafan piahwaru, nhagin e Elisabet, rimasi-pən min ye kwənərəus kape pris e Eron. ⁶Kini iriu kwətuatuk ye nimri Kughen, mawəri-pən huvə norien kape Loa kape Moses, mine nəgkiarrien minə iran; mirapəh niwəsikien kirik. ⁷Mərig jiriu rirkək meinai Elisabet ror siə kin ror hanə, minəpiahuaru, kini Sekaraea min rinəhuaru.

⁸Kini ruauə atuatuk ye nipig yame Sekaraea mine kwhen kafan kasor wok kapəriə ye Nimə Ehuə kape Kughen. ⁹Khamə tuksəm-ru mə pa nhagin tukrauru-pən ye Nimə Kape Kughen mivaan insens nəmiovin rapien huvə mamvən tuk Kughen. Kini ye norien kape pris minə kape nirpenien yermamə yame tukrivən imə, kimnharai-pən nhagriə ye kwaji kapier kirik mhawhan. Kimnhawhan, kapier yame kimnharai-pən nhag Sekaraea iran rukreikin haktə.^b ¹⁰Məkneikin riməpəh narmamə khapsaah iruə kasofugin masəhuak, kini rimauru-pən imə mivaan insens.

¹¹Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritərhav-pə marer ye nikar tebol matuk ye kwənmhaan yame rivaan insens ikin. ¹²Kini Sekaraea rəm rakur, migin pik. ¹³Mərig agelo a rini-pən tukun mimə, “Sekaraea, pəh niginien, meinai Kughen rimnərig kafam nəhuakien. Kafam piahwaru Elisabet tukrirəh tini kirik yerman. Kini takaməkeikei mhen-pən nhagin mə Jon. ¹⁴Kini takərig rhuvə, magien tukun, kini narmamə khapsaah tuksagien tuk nimraghien kafan, ¹⁵meinai in tukruə yamehuə kirik ye nimri Kughen Yermaru. Kini to in ripəh ninimien waen, mine ninimien skai minə.^c Kini Nanmin kape Kughen tukrikwar ye nimraghien kafan, ririkakun ye nipig raməmır apa ye tip nisini, mamvən, infamien rirkək.^d ¹⁶Kini in tukrivi-pə nəmə Isrel khapsaah kharerig-pə tuk Yermaru kapəriə e Kughen. ¹⁷Kini in tukruə məkupən kin Yermaru ye

^a 1:1 Wok 1:1 ^b 1:9 Eks 30:7 ^c 1:15 Nam 6:1-4 ramni mə profet minə khapəh nhanimien waen, tamə kisapis kin. ^d 1:15 Nam 6:2-3

nanmin mine nōsaninien kape Elaeja kupən, mə in tukrukreikin riki tatə minə khrerig-pən min tuk kapəriə kwajikovə minə; kini in tukrukreikin min narmamə yamə mine kasəsik nəkwai Kughen khauə min ye nirkunien kape nəmə atuatur minə. Ye norien a, in tukror apnəpeinə ye nimraghien kape narmamə tuk nuəyen kape Yermaru.”^e

¹⁸Məkneikin, Sekaraea rini-pən tuk agelo mimə, “?Jakhawor pən iran mine mirkun mə nar e tukruə mor nəfrakisien kin? Meinai yo yaknəhuaru ta; kini kafak piraovin rinəpiəhuaru min.”

¹⁹Mərig agelo a rini-pən tukun mimə, “Yo, nhagik e Gabriel, kini yo yakamərer ye nimri Kughen ye nipig m-fam. Kini In rimnher-pə kin yo mə jakuə mægkiar kimik, mini-pre nəvsaoyen huvə e.^f ²⁰!Ɔtərig-ru! Neramim tukrərpəvin kini takeinein nəgkiarien meriaji nipig takəm niprai nəgkiarien e, meinai nimipəh niniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. In tukruə mor nəfrakisien kin ye nipig atuatur kafan.”

²¹Kini ye nipig a, narmamə kimiseito kin Sekaraea, misərig mə rhawor ramor məkna tan pən ye nəkwai Nimə kape Kughen. ²²Kini rimatərhav-pə, meinein nəgkiarien. Ror məkneikin iriə kimnharkun mə in rimnəm nəmrəhavyen kirik imə. Raməgkiar əmə kin kwermīn mamvən, neramən rimnarəvin.

²³Kini nipig rimnor infamien ye wok kape pris ye nəkwai Nimə kape Kughen, in rirerig-pən yerkwanu. ²⁴Kini ripəh norien tu, kafan piahwaru ror tipin, mamerkwaig əmə yerkwanu meriaji makuə kirkirip, ²⁵mamni mimə, “Nar e Kughen Yermaru rimnor ruə irak. Apa kupən, narik rirkək, yakauris. Mərig taktəkun ai, Kughen rimnor rhuvə-pə kimi yo, kini rikik ragien mə jakrəh kwajikovə kirik, mipəh min naurisien kin nimri jir.”

Agelo kirik rimini-ərhav mə Yesu tukrarha-pə ye tokrei tanə

²⁶Kini nipig Elisabet ror tipin mivəh makuə sikis, Kughen rimnher-pə kin agelo kirik kafan, nhagin e Gabriel, rivən apa yerkwanu kirik nhagin e Nasaret, ye provins e Galili. ²⁷In mivəh nəgkiarien kirik mamvən kimi piraovin kirik nhagin e Meri. Yerman ripəh hanə nivəniyen tukun, mərig kimirpen ta kimə tukikir pən kimi kwən kirik, nhagin e Josef, yame in kwənərəus kirik kape King Deved.^g ²⁸Kini agelo a raji-ərhav pən tukun, mini-pən tukun mimə, “Rhuvə, Meri. Kughen rimnərhəhu kafan niəhuvəyen kimik, kini mamarə kimiru min.”

²⁹Mərig tipir ramuh Meri tuk niprai nəgkiarien a, mimə, “?Rhawor e mamni vi vi məkneikin yo?”

³⁰Mərig agelo a rini-pən tukun mimə, “Takpəh niginien, Meri, meinai Kughen rimirpen mə tukrautə-pre kin kafan niəhuvəyen kimik. ³¹Ror məkneikin, takaməkeikei mor tipim. Takaməkeikei mirəh kwaji kirik

^e 1:17 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 ^f 1:19 Dan 8:16; 9:21 ^g 1:27 Mat 1:16,18

yerman, mhen-pən nhagin mə Yesu^{h, i} ³²In tukruə mamor yemə huvə pik kin. Tukaməkeikei kokrən kin In kimə In Ji Kughen Yerpīrig. Kini Kughen Yermaru tukror In ruə king rəmhen əmə kin rīpni kupən e Deved. ³³Kini In tukramarmaru ye kwənəreus yamə mine khasi-pən ye Jekob, kini kafan narmaruyen tukramarə kape rerin.”^j

³⁴Kini Meri rini-pən tuk agelo mīmə, “?Jakhawor-pən iran mine mirəh kwajikovə kirik tukmə yakpəh nəri-pən-hanəyen yerman?”

³⁵Mərig agelo rini-pən tukun mīmə, “Nanmīn kape Kughen tukruə marə iram, kini nəsaninien kape Kughen Yerpīrig tukrhen ik. Kini in e kwajikovə yame takrəh, in ratuatuk pik, tukamokrən kin In kimə Ji Kughen. ³⁶Kini, əmru, kuhum e Elisabet rinəpiəhuaru pawk, mərig rinor ta tipin kin kwaji yerman kirik. Kimini in kimə piahwaru yame ror siə kin, mərig taktəkun ai rinor tipin mivəh makuə sikis. ³⁷Narimnar minə e kashajoun-pən mə nar kirik rīpəh norien neineinien tuk Kughen.”^k

³⁸Məkneikin Meri rini-pən tukun mīmə, “Əwəh. Yo yorwok əmə kape Kughen Yermaru. Pəh In tukror naha nhagin kimi yo yame ik nakamni.” Kini agelo rəta iran, mamvən.

Meri rimavən məm Elisabet

³⁹Kwasig ikin ye narimnar minə a, rīpəh norien tu, Meri rimnarar iman ikin, mhai miren nar mivən apa yerkwanu kirik ye nikar tukwas minə ye provins e Judia, ⁴⁰mauru-pən imei Sekarəea mine Elisabet. Magien tuk Elisabet, ⁴¹kini nīpig Elisabet rərig Meri raməgkiar, məknakin kwajikovə a ye tipin rakur mikiu; kini Nanmīn kape Kughen rimnor Elisabet ⁴²rok-rapomh mīmə, “!Kughen ramor rhuvə-pre kimik rapita nīpiraovin minə fam, kini In tukror huvə-pən kimi kwaji yerman yame takrəh! ⁴³Mərig yakpəh nirkunien mə rhawor e Kughen ramor huvə pə məkneikin kimi yo mə nisin Yermaru kafak tukruə məm yo. ⁴⁴Yakamni məkneikin meinai nīpig yimnərig kafam nəgkiarien, kwajikovə e yame raməmīr e ye tipik ramagien mamkiu. ⁴⁵Kini Kughen tukror rhuvə pre kimik meinai nīmīni nəfraksien ye nəgkiarien yame Kughen Yermaru rīmīni-pre tuk ik.”

Meri raməni nīpei maməgnəgin Kughen

⁴⁶Məkneikin Meri rīmə,

“Ye nīmraghien minə fam kafak, yakaməgnəgin Kughen Yermaru,^l

⁴⁷ kini rikik ramagien pik tuk Kughen kafak yame ravəh miragh yo,

⁴⁸ meinai yo yorwok əmə kafan yame yo yermamə arnapig əmə, mərig rikin raməsik yo.

^h 1:31 Nhag e Yesu, nīpran ramni mīmə Kughen tukrivəh miragh narmamə mīfam.

ⁱ 1:31 Aes 7:14; Mat 1:21-23 ^j 1:32-33 2 Saml 7:12,13,16; Aes 9:7 ^k 1:37 Mat 19:26;

Job 42:2; Jer 32:17 ^l 1:46 1 Saml 2:1-10

Kini taktækun ai mamvøn, narmamə m-fam tukhani mə Kughen
rimnor huvə pə kimi yo.

49 Meinau Kughen e nəsaninien kafan in rehuə,
In rimnor narimnar rehuə kimi yo.

Kini nhagin ramərhakə.

50 Kini rikin rehuə tuk narmamə yamə mine kamhasiai In, iriə e
narmamə yamə mine kimisəkupən misarə mine yamə mine
tukpihauə kwasig ikin.^m

51 In rimnor nar apsis minə ye nəsaninien ye kwermīn.
Mher yerhav kin narmamə yamə mine kisausit ye nətərigien
kapəriə.

52 Mivəh-si-əhu namehuə minə ye kapəriə neihuəyen,
kini mivəhsi-haktə narmamə yamə mine kapəriə nətərigien
reiwaiyu.ⁿ

53 Narmamə yamə mine nikumhə raməs əriə, In raməvigin əriə kin
nəviginien yame rhuvə,
kini narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə, In rimnher yerhav
kin əriə, nar rimirkək tuk əriə.^o

54 In rimnasitu ye kwənərəus kape Isrel, iriə e yorwok minə kafan.
Rikin raməsik mə rikin tukraməkeikei mamehuə tuk əriə,^p
55 ririkakun ye Ebrahim kupən mine kwənərəus kafan, mamvøn
kape rerin, rəri-pən nəgkiarīen yame rimini-pən ta tuk kaha minə
kapətawə.^q

56 Kini Meri ramarə iriu Elisabet mivəh makuə kisisər, kini ai,
mipirerig-pən iman ikin.

Jon Baptaes rimnarha-pə

57 Kini nipig atuatak kape Elisabet rimaue mə tukreimək iran, kini
rimirəh tini yerman. 58 Kini narmamə yamə mine kasarə ipakə tukun
mine kafan kwənərəus minə kimisərig nəvsaoyen a mə Kughen Yermaru
rikin rehuə tukun mor rhuvə pən məknakin kimin, kini iriə kimnhauə
misor kirikianə iriə min mə tuksagien kwis.

59 Kini nipig pikwarīen a rimivəh nipig eit, kini iriə khauə mhavəh nao
kim in. Kini ipakə əmə kishen-pən nhagin mə nifnhag rimni e Sekaraea,^r
60 mərig nisini rimini-pən mimə, “Nikam. Pəh kishen-pən nhagin mə
Jon.”

61 Mərig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Rhawor? Ye kwənərəus
kapəmiru, nhag e Jon rirkək iran.” 62 Kini masəgkiar kin kwermirīə
misaiyoh-pən Sekaraea mhamə in rorkeikei mə tukshen-pən nhagin mə pa.

^m 1:50 Sam 103:13,17 ⁿ 1:52 Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 ^o 1:53 Sam 34:10

^p 1:54 Sam 98:3 ^q 1:55 Jen 17:7; Maeka 7:20 ^r 1:59 Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21

⁶³Kini in raiyoh-pən əriə mə tukharəh-sipən nar kirik pəh tukrirai-pən nəgkiarien kirik aikin, mirai-pən mimə, “Nħagin e Jon.” Kisəm kisakur pik kin. ⁶⁴Məkneikin, neramin rihuatuk, mægkiar mamni vi vi Kughen.

⁶⁵Kini narmamə m-fam yamə mine kisarə ipakə tukun kisakur kin. Kini narmamə kimnhani narimnar minə a rarkurao ikin minə fam ye nıkar tukwas minə ye provins e Judia. ⁶⁶Kini narmamə mifam yamə mine kimnhavəh nəvsaoyen a, misətərig kin, misaiyoh əriə minə mhamə, “Man. ?Keinein mə kwajikovə e tukreihuə mor naha?” Kimnhani məknai kin meinai kimisəm mə nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə iran.

Sekaraea rimini-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin

⁶⁷Məkneikin Nanmin kape Kughen rimnor riki Sekaraea, ramni-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin mimə,

⁶⁸“Pəh khani vi vi Yermaru, In Kughen kape nəmə Isrel, meinai In rimauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə, kini mipik ta əriə ye kwermi tikmir minə kapəriə.”^s

⁶⁹In rimivəh-si haktə yemə əsanin yame ravəh miragh ətawə, yame ramsi-pən ye kwənərəus kape yorwok kafan e Deved kupən^t
⁷⁰raməri-pən əmə nəgkiarien yame rimivəhsi-pən kimi kafan profet kupən minə mimə ⁷¹tukrivəhsita ətawə tuk tikmir minə kapətawə mine tuk kwermi narmamə mifam yamə mine kasəməkin ətawə.”

⁷²Kini mimə rikin tukreihuə tuk riptawə minə, kini rikin tukraməsik promes atuatur^v ⁷³yame In rimini-pən ta tuk riptawə e Ebrahim mimə^w ⁷⁴tukrirəh-si ta ətawə ye kwermi tikmir minə kapətawə, mə nipig mifam ye nimraghien kapətawə, kitawə tukharkun nisorien wok kafan ye nimri Kughen, mħarəh nhaginien, ⁷⁵kitawə kisəmərħakə misatuatur ye nipig mifam.”^x

⁷⁶Kini Sekaraea rarar mini-pən tuk tini mimə, “Kini ik, narik, tukokrən kin ik kimə ik pris kape Kughen Yerpırig; meinai Ik takəkupən kin Yermaru mor apnəpeinə ye swatur kafan,”^y

⁷⁷mamni-ərhav tuk kafan narmamə minə mə Kughen tukrəspir ta təvhagə has kapəriə, mivəh miragh əriə.”^z

⁷⁸In tukraməkeiki mor məknakin meinai rikin rehuə tuk ətawə, mamor huvə pə kimi ətawə.

^s 1:68 Sam 72:18 ^t 1:69 Sam 18:2 ^u 1:71 Sam 106:10 ^v 1:72 Jen 17:7; Sam 105:8-9
^w 1:73 Jen 22:16-17 ^x 1:75 Taet 2:12-14 ^y 1:76 Aes 40:3 ^z 1:77 Jer 31:34

Rikin rehuə tuk ətawə, Kristo tukruə tuk ətawə rəmhen əmə kin yame mirh ramhaktə mamvən ye neai^a 79 misia-pen ətawə yamə mine kasarə ye nəpignapien mine apa ikin nəsaniinien kape nīmhəyen ramhen narmamə ikin, kini mamkir-pən nihutawə ye swatuk kape nəmərinuyen.”

⁸⁰Kini pikwarien a nipran ramehuə, kini mamehuə min ye nanmin kape Kughen. Kini nipig mifam in ramarə apa ye tipəvsik mameito kin nipig atuaturuk yame tukririkakun wok iran ye nimri nəmə Isrel.

Yesu rimnarha-pə

(Mat 1:18-25)

2 ¹Ye nipig a, yemə Rom kirik, nhagin e Sisa Ogastas, in ramarmaru ye tanə minə fam kape Rom. In mamərəhu loa kirik mimə tukəvheikin fam narmamə yamə mine kisarə aikin a. ²(In e nəvheikinien narmamə yame kimnəkupən kor. Ye nipig a, kwən e Kwaerinius in gavman kirik kape provins e Siria). ³Kaməvheikin narmamə, narmamə tukasəkeikei mharerig-pən mhavən hanə iməriə minə ikin mə tukəvheikin əriə. ⁴Ror pən kwən a Josef min ritərhav yerkwanu e Nasaret ye provins e Galili, mivən apa provins a Judia, yerkwanu kirik kamni kimə Betlehem, imei King Deved kupən. Rimavən aikin a meinai in kwənərəus kirik kape King Deved. ⁵Kwerpen ta Josef mine pian e Meri mə tukwarkurək; kini Meri natukreimək kin kwajikovə. Kini iriu kimiravən apa Betlehem mə tukəvheikin min əriu. ⁶⁻⁷Kini kratərhav Betlehem, mirapəh niwəmien kwənghan tukwapir ikin, mwarə ye nimə kape nar miragh. Mwarə hanə apaikin, kini rinor nipig kape kwajikovə tukrarha, kini reimək kin nimrin nupan kafan, yerman. Muvrig kin neipən, mərəhu-pən əmə in ye tikirao yame nar miragh minə kasəvigin-pən iran.

Agelo minə khatərhav-pə tuk yorwok ye sipsip minə

⁸Kini ipakə əmə tuk yerkwanu e Betlehem, narmamə yamə mine kasəvigin sipsip minə kasarə yerki mənvhirik masarha tuk sipsip minə yenpig. ⁹Məkneikin agelo kirik kape Kughen Yermaru ritərhav-pə tuk əriə, nikhakien kape Kughen Yermaru risia-pen əriə, khagin pik. ¹⁰Mərig agelo a rimini-pən tuk əriə mimə, “Harəh nhaginien. Meinai yo yakwauə mə jakni-pre nəvsaoyen huvə tuk əmiə, yame tukror riki narmamə ragien pik. Kini Nəvsaoyen a ramvən tuk narmamə mifam. ¹¹Taktəkun əmə, yermamə kirik rimnarha-pə ye taon kape King Deved. In ravəh miragh narmamə, kini In Kristo yame Kughen rimini-ta kupən mə tukrher-pə kin tuk əmiə. Kini In Yermaru. ¹²Kini taksəm kwajikovə en kimuvrig kin

^a 1:78 Aes 60:1-2

neipən, kərəhu-pən ye tikirao, ror nımtətien kimi əmiə mə kwajikovə a in a yakməni.”

¹³Məkneikin, agelo minə khapsaah khatərhav-pə masərer iriə min, masəgnəgin Kughen, mhani mhamə,

¹⁴“Pəh khani vi vi Kughen apa yerpırig ye neai.

Kini narmamə ye tokrei tanə yamə mine riki Kughen ramagien tuk əriə, pəh kisarə ye nəmərınuyen.”^b

Yorwok ye sipsip minə kimnhavən masəm Yesu

¹⁵Məkneikin agelo minə kimisəta ye yorwok ye sipsip minə, mharerig-pən apa ye rao ye neai, kini yorwok ye sipsip minə kimnhani tuk əriə minə mhamə, “Pəh khavən apa Betlehem, misəm-ru nar e Kughen Yermaru rimini-pə tuk ətawə.”

¹⁶Kishai miren mhavən misəm Meri mine Josef mine kwajikovə yame ramapir-pən ye tikirao. ¹⁷Nıpig kimisəm, kimnhani ərhav nəgkiarın yame agelo rimini ye kwajikovə, ¹⁸kini narmamə mifam yamə mine kimisərig nəgkiarın yame yorwok ye sipsip minə kimnhani-pən tuk əriə, kisakur pik kin. ¹⁹Mərig Meri rimnətərig əmə kin narımınar minə e, markut tuk nərigien nıpran. ^c ²⁰Mərig yorwok ye sipsip minə kimnharerig, mhavəhsi-haktə nhag Kughen, mhani vi vi In tuk narımınar m-fam yamə mine kimisəm misərig; rəmhen əmə kin yame agelo rimini-ta tuk əriə.

Kamhen-pən nhag Yesu

²¹Kwajikovə a rımınarha, mivəh nıpig eit, kini kimivəh nao kimin rəri-pən əmə loa kapəriə, kini khen-pən nhagin kimə Yesu, nhag yame agelo rimini-pən ta tuk Meri nıpig in rımınor tıpin.^d

Josef mine Meri kimirərhə Yesu miravən apa ye Nımə kape Kughen

²²⁻²⁴Ye nıpig a, tukmə kwajikovə kirik rarha, rımni mine nisini tukawəkeikei mwor sakrefaes kape nəspirien mamə, rəri-pən Loa kape Moses,^e kini ruauə atuaturuk ye nıpig kape Josef mine Meri mə tukwor məkna. Ror pən kirərhə Yesu mirhuvən Jerusalem, miravəh mak ye tanə kiraru uə yəkwi-nətuən kiraru kini mwıhopni, rəri-pən əmə loa yame Kughen Yermaru rimini.^f

Kini kimiravəhsi-pən kwajikovə a kimi Kughen Yermaru. Nar a raməri-pən Nəgkiarın kape Kughen yame ramni mımə,

“Nımırın nupan minə yerman, tukaməkeikei kivəhsi-pən əriə kimi Kughen Yermaru mə kafan minə.” (Eks 13:2, 12)

^b 2:14 Luk 19:38 ^c 2:19 Luk 2:51 ^d 2:21 Luk 1:31 ^e 2:22-24 Nakəm loa e ye Eks 13:2 mine 1 Saml 1:22-28. ^f 2:22-24 Loa e raməmır ye Lev 12:8.

Simeon mine Ana kimawəm Yesu, kawəgnəgin Kughen

²⁵Kini huaru kirik ramarə apa Jerusalem, nhagin e Simeon. Kafan nimraghien in ratuatuk huvə, kini nipig mifam in raməri-pən nəgkiarien kape Kughen. Kini in rameito kin nuəyen kape Kristo yame In tukruə mivəh miragh nəmə Isrel. Kini Nanmin kape Kughen ruə mikuar yerkin.
²⁶Nanmin kape Kughen ruini-pən ta tukun mimə tukripəh nimhəyen meriaji tukrəm Kristo yame Kughen Yermaru rimini mə tukrher-pə kin.
²⁷Kini Nanmin kape Kughen rimnor rikin mə tukrauru-pən ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini Josef mine Meri kimirərah Yesu mwaru-pən ye Nimə kape Kughen mə iriu tukwor narimnar fam yame Loa kape Moses ramni.
²⁸Məkneikin Simeon rimnəm Yesu, kini mirəh kin kwermīn, kini mamni vi vi Kughen mamni-pən tukun mimə,

²⁹“Kughen Yermaru, promes yame Ik nimini tuk yo, naknor əfrakis.

Kini taktəkun ai, eighaan kin yo, yorwok e kafam, pəh yakmhə ye nəmərīnuyen,

³⁰meinai yaknəm kwajikovə e kin nimrik yame tukriwəh miragh narmamə.^g

³¹Ik nimnor apnəpeinə mə In tukriwəh miragh narmamə, kini narmamə m-fam tukharkun nar a.

³²In tukruə rəmhen kin laet, mhajoun swatuk kin nəmə ye kantri pisin pisin minə,

Kini narmamə tukhavəhsi-haktə nəmə Isrel tukun.”^h

³³Kini rim kwajikovə a mine nisini kwakur pik kin nəgkiarien yame Simeon rimini iran. ³⁴Kini Simeon rəhuak mimə, “Pəh nihuvəyen kape Kughen tukrurə tuk əmiru.” Kini mini-pən tuk Meri, nisin kwajikovə a, mimə,

“!Ərig-ru! Kughen rimirpen ta kwajikovə e mə tukror nəmə Isrel khapsaah tukhamir,

kini mə tukror min əriə khapsaah khavəh nimraghien.

Kughen rimirpen pawk In mə In ror nimtətien kirik, mərig narmamə tukhani hah In.ⁱ ³⁵Ror pən tukəm əpu nərigien has kape narmamə khapsaah.

Kini, Meri, rikim tukrəmhə tukun rəmhen kin yame yermamə kirik ramhai rikim kin nau nisə.”

³⁶Kini piahwaru kirik ramarə aikin, nhagin e Ana. In profet kirik. In ji Fanuel, kwənərəus kape Aser kupən. Rinəpiahuaru əgkəp. Nipig rimnamətamaruə əmə, məri-pən kafan yerman. Mwarə kwis kape newk seven əmə, kwən a rimhə. ³⁷Rimnarə pisin əmə məknakin meriaji

^g 2:30 Aes 52:10; Luk 3:6; Taet 2:11 ^h 2:32 Aes 42:6; 49:6; 52:10 ⁱ 2:34 Aes 8:14; Mat 21:42; 1 Pita 2:8

mipiəhuaru. Kini taktəkun ai kafan newk eiti fo. Nipig mifam in raməmīr ye Nimə kape Ehuə Kughen maməhuak, yenpig mine yeraan. Matuakəm mipəh nəviginien mə tukrəhuak kimi Kughen. ³⁸Kini in rimauə atuatak ye nipig yame Simeon raməgkiar kin kwajikovə a. Kini piahwaru ai rimini vi vi Kughen tukun, kini maməgkiar ye kwajikovə e kimi narmamə mifam yamə mine kambahwin mə Kristo tukririsin nəmə Jerusalem.

Josef mine Meri kimiravən apa Nasaret

³⁹Kini Josef mine Meri kimiwor narimnar fam yame Loa kape Kughen Yermaru ramni, kini mərhirerig-pən imərisir ikin Nasaret ye provins e Galili.^j ⁴⁰Kwajikovə a rinehuə muiskai, muirkun huvə nar, kini nipig m-fam nihuvəyen kape Kughen rukwar ye kafan nimraghien.

Tamaruə e Yesu ramvən apa Nimə Ehuə kape Kughen

⁴¹Ye newk minə fam, rim Yesu mine nisini kimiravən apa Jerusalem mə tukwor lafet kape Pasova.^k ⁴²Kini nipig Yesu rimivəh newk twelef, kimiwor norien yame kawor hanə, kini Yesu rikwasig kin əriu mirhivən apa faktə ye lafet a. ⁴³Kini lafet rinor infamien, kini kafan minə kimnharerig mhavən iməriə ikin; mərig tamaruə Yesu In ripəh nikwasigien kin rimni mine nisini, maməmīr əmə apa Jerusalem. Kini iriu kweinein. ⁴⁴Krəmə-ta mə ramkwasig kin əriə. Kini kimisəriwək mamhavən tuk nipig piəpiə kirik. Mipirərikakun mwarha-kin yerki kwənərəus kapəriu mine iriu minə tiksın. ⁴⁵Mərig kirapəh niwəmien In, mwarha-kin, mirarerig miravən Jerusalem. ⁴⁶Kwarha-kin In nipig kisisər, kini mipiwəm apa ye Nimə Ehuə kape Kughen. Ramkwətə iriə nəmhajoun minə, mamətərig kin əriə. Kini mamaiyoh əriə kin narimnar tiksın. ⁴⁷Kini narmamə mifam kimisərig In, kisakur tuk kafan nirkunien mine nhorpinien nəgkiarien minə kafan. ⁴⁸Kini rimni mine nisini kimiwəm In, kwakur pik kin. Kini nisini rimini-pən tukun mimə, “Narik. ?Nimnhawor mor məkneikin irəmru? !Ərig-ru! !Kimru rimim, rikimru rəmhə pik tuk ik, kini yakwarha-kin pik ik!”

⁴⁹Mərig In rini-pən tuk əriu mimə, “?Nakawarha-kin Yo tuk naha? Tukmə ror nakrapəh nirkunien mə Yo jakaməkeikei maməmīr ye Nimə kape Rimik.” ⁵⁰Mərig iriu kirapəh nirkunien niprai nəgkiarien yame rimini-pən tuk əriu.

⁵¹Kini In rikwasig kin əriu, mirheiwaiyu mirhivən apa Nasaret. Kini In rimisiai əriu mamor nəkwairiu. Mərig nipig mifam nisini ramətərig kin

^j 2:39 Mat 2:23 ^k 2:41 Ye nipig kape lafet kape Nəviərokinien, uə Pasova, nəmə Isrel rikiriə raməsik Kughen rimivəh miragh kwənərəus kupən kapəriə mirəh-si ta əriə ye kwermi yamehuə kape Ijip. Əm-ru stori kape Pasova ye Eksodas 12:21-27.

narimnar minə fam a.^l 52 Kini Yesu niḡran ramehuə, kini kafan niḡkunien ramhaktə pik. Kini ye niḡig miḡam, Kughen mine narmamə, rikiriə ragien əmə tukun.^m

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəḡkiarien kape Kughen

(*Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28*)

3 ¹Kwasig ikin ye narimnar minə a, yemə Rom kirik, nhagin e Taebirias Sisa, in ramehuə ye provins minə fam kape Rom. Kini ye niḡig in rinamarmaru meriaji newk fiftin, kini kwermiḡ minə tiksini e: Herod Antipas ramehuə ye provins e Galili; mine piauni Filip in ramehuə ye provins mir e Ituria mine Trakonætas, mine Lisantias ramehuə ye provins e Abilin, mine Ponjes Paelat in gavman kape provins e Judia. ²In e ye niḡig atuutuk kape Anas mine Kaefas yame iriu jif pris mir.

Ye niḡig a, Jon, ji Sekaraea, yame rinehuə ta ai, mamarə apa ikin ruhiko ikin, kini Kughen rimivəh-sipən nəḡkiarien kirik kimiḡ. ³Kini in rimnokrən apomh pən ikin minə ipakə tuk nu apa Jodan maməvsao-ərhav kin nəḡkiarien kape Kughen. In mamni-pən miḡmə narmamə tukasəkeikei miḡsarar ye nəḡigien kapəriə tuk təvhagə has, kini mhavən tuk Kughen mə In tukrəspir norien has minə kapəriə. Kini mə niḡmtätien kirik e, tukor baptaes irəriə.ⁿ ⁴In rəri-pən əmə nəḡkiarien yame Aesea rimirai kupən ye nəkwəkwə kafan miḡmə,

“Kwən kirik ramokrən ehue apa ikin ruhiko ikin mamni miḡmə,

‘Kimiə taksor apnəpeinə ye swatuk kape Yermaru,

kini miḡsor kafan swatuk ratuutuk.

⁵Nikwətanə minə fam tuksuun huvə,

kini tukwas minə mine nahawk minə fam tuksətən-ətən,

kini swatuk iko iko minə tukərəhu atuutuk,

kini swatuk yame rapəjiapət tukəkeikei kor riḡiə.

⁶Kini narmamə miḡam tuksəm swatuk kape Kughen tuk niḡvəh-miḡraghien narmamə.’”

(*Aes 40:3-5*)

⁷Kini ye niḡig a, narmamə khapsaah kimnhavən tuk Jon mə in tukror baptaes irəriə; məḡig rini-pən tuk əriə miḡmə, “!Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhwopah! Pəh nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa miḡvəhsi-pən narpiḡnien kimi narmamə. ?Məḡig, pa ramni mə to kimiə nakharkun niḡaptayen kin?^o ⁸Sor narimnar tiksini yamə rhuḡə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əḡrakis norien has minə kini mhavən tuk Kughen. Nəḡrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim, məḡig rikimiə tukriḡpəh nəḡsikien mə Kughen tukraməkeikei miḡvəh miḡragh əmiə mhawor kimiə kwənərəus kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnəḡig əmə! Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen riḡkun nor-miḡn-ien kapier apnəḡig ruə rəmhen

^l 2:51 Luk 2:19 ^m 2:52 1 Saml 2:26; Prov 3:4 ⁿ 3:3 Wok 13:24 ^o 3:7 Mat 12:34; 23:33

kin kwənərəus kape Ebrahim.^p ⁹Kini taktəkun ai, Kughen rinərer matuk ta mə tukrərəru nuknei nai. Kini tukmə nai kirik ripəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə, kini tukrərəru marakikin-pən ye nap.”^q ^r

¹⁰Kini kwhen ehua a kimisaiyoh Jon mhamə, “?Mərig, naha nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

¹¹Kini Jon rini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə kafam neipən kiraru, vəhsi-pən kirik kimi yermamə yame kafan rirkək. Kini tukmə nam nəviginiən rarə, əhi-pən tiksın kimi narmamə yamə mine nəriə rirkək.”

¹²Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimmhauə mə Jon tukor baptaes irəriə, kin misaiyoh in mhamə, “?Naha e nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”^s

¹³Kini Jon rini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhavəh-sitayen mane tuk narmamə rapita yame rəmhen mə takhavəh.”

¹⁴Kini mobael minə tiksın kimisaiyoh min mhamə, “?Mərig rhawor irəmawə? ?Naha e nhagin kimawə jakasəkeikei misor?”

Kini in rini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhaviyen niginiən kimi narmamə mhamə, “Tukmə nakhapəh nhavəh-si-pəyen mane, kini jaksor nəmhəyen kimi əmiə, uə jaksor əmiə naksarer ye nimir mirh kini yakhani hah əmiə. Mərig rikimiə tukraməkeikei mamagien əmə tuk nərok atuaturəkəmiə.”

¹⁵Kini narmamə minə a kasəm misəm, rikiriə ruh mə tukmə ror Jon in Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin. ¹⁶Mərig Jon rhorpın nətərigien kapəriə mimə, “Yo yakamor baptaes irəmiə kin nu, mərig yermamə kirik tukripiuə yame kafan nəsaniniən mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhəniən mə to yakənimkur mirisin ta nəərəus ye kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmin kape Kughen mine nap.” ^t ¹⁷In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yeməsim ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukripiik nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit, ripik əriə mamvən yerkwanu. Mərig narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, ramarakikin-pən əriə ye nap ehua yame ramuək rerin.”

¹⁸Kini Jon ramni-ərhav nəgkiariən ripsaah mamor kwirig kin kimi narmamə mə tukripi-pə nətərigien kape narmamə khauə tuk Kughen.

^p 3:8 Jon 8:33,39 ^q 3:9 Jon Baptaes raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əriə meinai iriə ji Ebrahim minə. Nuhpikiniən ye nai yame Kughen tukrərəru ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini yamə mine kharəh nisorien norien huvə, Kughen tukrivəh-si-pən narpienin kimi əriə. ^r 3:9 Mat 7:19 ^s 3:12 Luk 7:29 ^t 3:16 Wok 13:25

Herod rimivəh-sipən Jon Baptaes ye kalabus
(Mak 6:14-29)

¹⁹Ye nipig a, Herod Antipas rimikir ta Herodias in e piahwaru kape piauni, kini mamor narimnar ripsaah yame rahas. Mərig Jon rokrən skai kimin tukun.^u ²⁰Ror pən Herod rimməsik əpnis pən min ye norien has kafan mivəhsi-pən Jon ye kalabus.

Jon rimnor baptaes ye Yesu
(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹Mərig kwasig ikin Jon rivən ye kalabus, kini in rinamor baptaes ye narmamə, kini Yesu min rimavən, Jon ror baptaes iran. Kini nipig Yesu rimnaməhuak, Kughen rimməhitə ye neai, ²²kini Nanmin kape Kughen risi-faktə meiwaiyu iran, nipran rəmhen kin mak ye tanə, kini nəgkiarien kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Ik narik keikei; rikik ragien pik tuk ik.”^v

Rip Yesu minə

²³Nipig Yesu rimirikakun kafan wok, kafan newk rəmhen kin toti. Narmamə khamə ta mə in ji Josef.

Kini Josef in ji Heli,^w

²⁴Heli in ji Matat,

Matat in ji Livae,

Livae in ji Melki,

Melki in ji Janae,

Janae in ji Josef

²⁵Josef in ji Matatias,

Matatias in ji Amos,

Amos in ji Neham,

Neham in ji Esli,

Esli in ji Nangae,

²⁶Nangae in ji Mahat,

Mahat in ji Matatias,

Matatias in ji Semein,

Semein in ji Josek,

Josek in ji Joda,

²⁷Joda in ji Joanan,

Joanan in ji Resa,

Resa in ji Serubabel,

Serubabel in ji Sealtiel,

^u 3:19 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 ^v 3:22 Jon 1:32 ^w 3:23 Luk 4:22; Jon 6:42

- Sealtiel in ji Neri,
28 Neri in ji Melki,
Melki in ji Adi,
Adi in ji Kosam,
Kosam in ji Elmadam,
Elmadam in ji Ere,
29 Ere in ji Josua,
Josua in ji Eliesa,
Eliesa in ji Jorim,
Jorim in ji Matat,
Matat in ji Livae,
30 Livae in ji Simeon,
Simeon in ji Juda,
Juda in ji Josef,
Josef in ji Jonam,
Jonam in ji Eliakim,
31 Eliakim in ji Melea,
Melea in ji Mena,
Mena in ji Matataha,
Matataha in ji Natan,
Natan in ji Deved,
32 Deved in ji Jese,
Jese in ji Obed,
Obed in ji Boas,
Boas in ji Salmon,
Salmon in ji Nason,^x
33 Nason in ji Aminadab,
Aminadab in ji Admin,
Admin in ji Ani,
Ani in ji Hesron,
Hesron in ji Peres,
Peres in ji Juda,
34 Juda in ji Jekob,
Jekob in ji Aesak,
Aesak in ji Ebrahim
Ebrahim in ji Teraha,
Teraha in ji Neho
35 Neho in ji Serug,
Serug in ji Rehu,
Rehu in ji Peleg,

^x 3:32 Rut 4:17-22

Peleg in ji Eba,
 Eba in ji Sela,
 36 Sela in ji Kenan,
 Kenan in ji Apaksad,
 Apaksad in ji Sem,
 Sem in ji Noa,
 Noa in ji Lamek,^y
 37 Lamek in ji Metusela,
 Metusela in ji Inok,
 Inok in ji Jared,
 Jared in ji Mahalalel,
 Mahalalel in ji Kenan,
 38 Kenan in ji Enos,
 Enos in ji Set,
 Set in ji Adam,
 kini Adam in ramsi-pən tuk Kughen.^z

Setan rimivəhsi-pən wəhsi-pən kimi Yesu

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

4 ¹Nanmin kape Kughen rimikuar ye nimraghien kape Yesu, kini ye nipig ruasi-pən ye nu apa Jodan, Nanmin kape Kughen rikir In mivən apa ikin ruhiko ikin. ²Aikin, Setan ramarkut mə tukrukrao ye nərigien kafan kape nipig foti. Ye nipig minə fam a, In rapəh nəviginien, kini ye nipig infamien, nikumhə rəs pik. ³Kini Setan rini-pən tukun mimə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier e mə rukreikin muə mor bred kin.” ⁴Mərig Yesu rhorpin mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Yermamə ripəh nimraghien əmə ye nəviginien.’ *(Dut 8:3)*”

⁵Məkneikin Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini taktəkun əmə, rhajoun In kin kantri minə fam ye tokrei tanə, ⁶kini mini-pən tukun mimə, “Yo jakəəhu-pre narmaruyen ye tanimtanə ye kwermim, mine nautə kapəriə minə fam, meinai narimnar mifam a raməmir ye kwermik, kini yakirkun neighan-pəniən kin kimi naha yermamə yame yakorkeikei mə jakvəhsi-pən kimin. ⁷Kini tukmə nakəhuak kimi yo, narimnar m-fam ai ik takor kafam kin.”

⁸Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiariən mimə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, ‘Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’ ” *(Dut 6:13)*

⁹Məkneikin Setan rikir In mərip In apa Jerusalem mhaktə ye tokrei Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpərig əgkəp. Kini mini-pən tukun mimə, “Tukmə ik Ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, ¹⁰meinai kimirai kimə,

^y 3:36 Jen 11:10-26 ^z 3:38 Jen 4:25-26

“In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə masarha huvə tuk ik.

11 Tukharaptərəkın ik kin kwermiriə mə takpəh nowhan-pəniēn
nihum ye kapier kirik.’ ” *(Sam 91:11, 12)*

12 Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiariēn mīmə, “Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, “Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nīkam.’ ” *(Dut 6:16)*

13 Kini Setan ror infamien ye nivəhsi-pən vəhsi-pəniēn kimi Yesu; məkneikin, mapitan kin Yesu mawhin nīpīg huvə yame tukruə min tukun.^a

Yesu rimirikakun kafan wok

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Kini ai, Yesu rimirerīg-pən Galili, kini nəsaniniēn kape Nanmin kape Kughen rimikuar ye nīmraghiēn kafan. Kini kimnəvsao kin In rarkurao ye tanə a. 15 Kini Yesu rimnhajoun ye nimə kape nofuginien minə, kini narmamə m-fam khani vi vi In.

Nəmə ime Yesu kimisəpəh In

16 Kini Yesu rīmauə Nasaret, aikin rimnehuə ikin kupən. Kini ye Sabat kirik, In rīmavən ye nimə kape nofuginien rəmhen əmə kin yame ramor hanə. Kini mərer mə tukrəvheikin Nəkwəkwə kape Kughen, 17kini kivəhsi-pən nəkwəkwə yame kimnarpəvin-arpəvin yame profet Aesaea rimirai kupən. Kini ruhatukin nəkwəkwə məm nəgkiariēn yame Aesaea rimirai yame ramni mīmə,

18 “Nanmin kape Kughen ramarə irak
meinai In rimirpen yo,

jakəvsao-ərhav kin nəgkiariēn huvə kimi yavən hah minə.

Kini In rher-pə kin yo mə jakvən mamni-pən tuk narmamə yamə

mine kivəhsi-pən əriə ye kalabus mə tukirisin əriə,

kini mini-pən tuk nīmrin pis minə mə tuksəm min nar.

Kini rher-pə kin yo mə jakrisin narmamə yamə mine kasəmir ye
kwermi narmamə pisin masərig rahah,

19 mamni-ərhav mə nīpīg ruauə ta yame Kughen Yermaru tukrhajoun
kafan nihuvəyen mivəh miragh narmamə.” *(Aes 61:1, 2)*

20 Yesu rimnəhueikin ta nəkwəkwə a, kini meiwaiyu mivəhsi-pən min kimi yermamə yame ramarha huvə tuk nəkwəkwə minə, kini mamkwətə mə tukrəvhag kimi narmamə. Kini narmamə m-fam ye nimə kape nofuginien kasarha tim tim iran. 21 Kini In raməgkiar kimi əriə mamni min mīmə, “Taktəkun ai, ye nīpīg yame nīmīsərig Nəkwəkwə e Kape Kughen, niniyen a ruauə minor nəfrakisien kin.”

^a 4:13 Hib 2:18; 4:15

²² Kini narmamə mifam kasəgnəgin In, kini kisakur pik tuk nəgkiarien huvə yamə mine ramni, kini misaiyoh əriə minə mhamə, “?Mərig kwən e In ji Josef əmə uə?”^b

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yakirkun mə takpihani nəgkiarien akwas e tuk yo yame ramni mimə, ‘Dokta, or huvə atuk-ru nipram,’ mhani min mhamə, ‘Narimnar yamə mine yimisərig mə nimnor ta apa Kapaneam, rhuvə mə takuə mor min e, imam ikin.’ ²⁴ Nəfrakisien, yakamni tuk əmiə mə narmamə to khapəh nhasiaiyen profet kirik yame ramsi-pən irəriə.^c ²⁵ Ye nipig kape Elaeja, nəhig ripəh nipien newk kisəsə mine makuə sikis, kini nikumhə ravən ikin minə fam, nəviginiyen rirkək. Kini yakni nəfrakisien tuk əmiə mimə, ye nipig a nipiahuaru kimhə tan kin əriə khapsaah e Isrel,^d ²⁶ mərig pəh nien mə Kughen rher-pə kin Elaeja mə tukrivən masitu irəriə. Nikam. In rher-pə kin mə tukrasitu əmə ye piahwaru kirik yerkwanu Jarefat apa ye provins e Saedon. Mərig piahwaru a pəh nien mə pian Isrel.^e ²⁷ Kini ye nipig kape profet e Elisa, narmamə khapsaah kimnisarə Isrel yamə mine kamhawəh nəmhəyen e ‘leprosi’^f mərig Elisa ripəh nor-huvəyen kirik. Mərig in rimnor huvə əmə kwən Siria e Neman, yame pəh nien mə yemə Isrel.”^g

²⁸ Narmamə ye nimə kape nofuginien kimisərig nəgkiarien a, niemhaa rhai pik əriə m-fam. ²⁹ Kini kisasar mharəh In, misəukəkin mhatərhav yerkwanu, mhavən misokrig ye tukwas yame kimnor taon ikin, mə tuksarkwərhav kin apa ikəutən. ³⁰ Mərig Yesu rivən-pən ta ye kwənimrheriə, map.

Yesu rimnəko ta yarmhə ye yermamə kirik
(Mak 1:21-28)

³¹ Kini Yesu rimneiwaiyu apa Kapaneam, taon kirik ye provins e Galili. Kini ye Sabat kirik, In raməvhag kimi narmamə. ³² Kini narmamə kimisərig nəgkiarien kafan, kimisakur kin, meinai nəgkiarien kafan, nanmin aikin.^h

³³ Kini ye nəkwai nimə kape nofuginien, kwən kirik aikin yame nanmin has ramərer-pən iran. Kini in rokr-apomh mimə, ³⁴ “!Eh, Yesu, yemə Nasaret! ?Rhawor? ?Nimauə mə takoriah əməwə uə? Yakwirkun ta ik. !Ik yemə rhakə kape Kughen!” ³⁵ Mərig Yesu rimnəgkiar skai kimin mimə, “!Ah, pim! !Əta ye kwən e!” Kwən a ramərer ye kwerkwən irəriə, məkneikin nanmin hah a rəsua kin reiwaiyu mowhan ye nimoptanə, map ta iran, kini mipəh noriahəyen in.

³⁶ Kini narmamə m-fam aikin a kisakur kin, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Eh! Nəgkiarien pisin kirik e. Kwən a kafan nəgkiarien nanmin

^b 4:22 Luk 3:23; Jon 6:42 ^c 4:24 Jon 4:44 ^d 4:25 1 King 17:1,7 ^e 4:26 1 King 17:8-16

^f 4:27 Leprosi in nəmhəyen skai kirik yame raməmīr ye tiki yermamə.

^g 4:27 2 King 5:1-14 ^h 4:32 Mat 7:28-29

aikin. Tukmæ In rægkiar kimi nanmin has minæ, kasæta ye narmamæ.”
 37Kini nævsaoyen kape Yesu ritærhav markurao ye tanæ a.

Yesu rimnor huvæ narmamæ khapsaah
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

38Aikin, Yesu rarar, mitærhav ye nimæ kape nofuginien mivæn apa nimæ kape Saemon Pitaⁱ. Ye nipig a, kuhu Saemon ramhæ mamæpan pik, kini iriæ kisaiyoh-pæn Yesu mæ tukror huvæ. 39Kini Yesu rærer ipakæ tukun, mægkiar skai kimi næpanien, næpanien ræta. Taktækun æmæ piahwaru a rærer, mivæn miruk ta næriæ næviginien.

40Kini nipig mirh natukrivæ^j, narmamæ kimnhapik narmamæ m-fam yamæ mine kamhamhæ, mhavæn tuk Yesu. Kini In rææhu-pæn kwermim iræriæ kirikianæ kirikianæ, kini iriæ m-fam kisæsanin. 41Kini yarmhæ minæ min kamhatærhav misap ye narmamæ khapsaah, misokræn apomh mhamæ, “!Ik Ji Kughen!” Mærig Yesu rægkiar skai kimi æriæ mætarpig kin æriæ tuk nægkiarien meinai iriæ kwænharkun ta mæ In Kristo yame Kughen rimnher-pæ kin.^k

42Kæni rikwamer kin, Yesu ritærhav aikin a, mivæn apa ikin kirik. Mærig narmamæ kimisarha-kin In, kini nipig kimisæm, khauæ tukun misarkut mhamæ tukhani-æhu mhamæ In tukripæh næpæhyen æriæ.

43Mærig æmæ Yesu rini-pæn tuk æriæ mimæ, “Nikam. Yo jakamækeikei mivæn yerkwanu pisin pisin minæ, mini-ærhav Nævsaoyen Huvæ kape narmaruyen kape Kughen, meinai Kughen rimnher-pæ kin yo mæ jakor mækneikin.”

44Kini In rimavæn mameriwæk ye tanæ Judia mamni-ærhav nægkiarien kape Kughen ye nimæ kape nofuginien minæ.^l

Aposol yamæ mine Yesu rimnækupæn mokræn kin æriæ
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

5 1Nipig kirik, Yesu rærer ye nikar-kar nu ehæ kamni kimæ Galili^m, kini narmamæ khapsaah kimnhauæ misærer rarkurao iran mhamæ tuksærig nægkiarien kape Kughen.ⁿ 2Kini In rimnæm kwaji rao kiraru yame narmamæ kape niviyen kæmææm kimnhapæh kawærer ye nipakir misaikwas ye kapæriæ net minæ. 3Mækneikin Yesu ratpæn ye rao kape Saemon Pita, mini-pæn tukun mæ tukrivi-piræ rao. Saemon rivi-piræ rao, kini Yesu rækwætæ-pæn aikin mamævhag kimi narmamæ.

ⁱ 4:38 Nipig kirik, kamokræn kin Saemon Pita kimæ, ‘Saemon.’ Kini nipig kirik, kamokræn kin kimæ, ‘Pita.’ ^j 4:40 Næmæ Isrel, rikiriæ rimnæsik mæ Loa kape Moses ramni-æhu mæ tukpæh niræhyen yermamæ ye Sabat. Mærig nipig mirh rimivæ, Sabat rinor infamien en, kini kirkun nirhæyen yermamæ. ^k 4:41 Mat 8:29; Mak 3:11-12 ^l 4:42-44 Mak 1:35-39; Mat 4:23 ^m 5:1 Nægkiarien kape Gris ramni mimæ, “nu apa Genesaret.” ⁿ 5:1 Mat 13:1-2; Mak 3:9-10

⁴Yesu rimmægkiar infamien, kini mini-pæn tuk Saemon mimə, “Saemon, əsuə. Pəh khavən apa ikəmnim, pəh naksaruk kin net minə mhavi kəməəm tiksın.”

⁵Mərig Saemon rini-pæn tukun mimə, “Yemehuə, yenpig, yimisarkut pik tuk nar e miserajji reraan, mərig yimnhapəh niviyen kəməəm kirik. Mərig ik nakmə tukhavən min, ror pən, pəh khavən misaruk min kin net minə.”^o

⁶Khavhirə, misaruk kin net minə, mhavi kəməəm khapsaah pik, ror net minə kapəriə khakwar huvə kin kəməəm, mharikakun miseikus net minə. ⁷Kini iriə kisokrən-pən kin iriə minə tiksın ye rao min kirik mhamə tukhauə misasitu irəriə. Kini khauə misarakə-pən kin kəməəm ye rao mir a kwəkrig, ipakə əmə rao mir kwəmnim.

⁸Kini Saemon Pita rimməm, kini rənimkur-pən tuk Yesu mamni mimə, “Yermaru. !Yuvən isok tuk yo, meinai yo yakpəh nəmhenien! Yo yor təvhagə hah kirik.” ⁹In rimmægkiar məknaikin meinai in mine narmamə minə a ye rao mir, kimisakur pik kin kəməəm khapsaah yamə mine kimnhavi. ¹⁰Kini Jemes mine Jon, ji Sebedi mir, yamə mir e kawor wok irisir Saemon, iriu min kimiwakur pik kin.

Mərig Yesu rini-pæn tuk Saemon mimə, “Pəh niginien. Ik yermamə kape niviyen kəməəm. Mərig taktəkun ai mamvən, ik takvi-pə narmamə.” ¹¹Ror pən, kimnhavi-fiak kapəriə rao minə, misəpəh narimmnar mi-fam mhakwasig əmə kin Yesu, kini mhauə kafan narmamə minə.^p

**Yesu rimmor huvə yermamə kirik yame ravəh
nəmhəyen əutən ye tikin^q
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)**

¹²Nipig kirik, Yesu rimmeriwək mivən yerkwanu kirik, kini kwən kirik yame ravəh nəmhəyen e leprosi, kini nimhəyen ai rivəh fam nipran. Kini rəm Yesu, rəriwək muə tukun, meiwaiyu, mənim-pən nipəghigin ye nimoptanə, kini mamasək ətgin Yesu mimə, “Yermaru, tukmə nakirkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkimik irak.”

¹³Kini Yesu rərao-pən mirap kwən a, mimə, “Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Esanin!” Kini taktəkun əmə nəmhəyen e leprosi rəta.

¹⁴Mərig Yesu rimini-əhu in mimə, “Takpəh nini-ərhavyen narimmnar minə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kirik pəh in rəm mə nipram rinor məknen. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən yame Loa kape Moses rimini ye yermamə kirik yame kafan leprosi ruirkək, pəh

^o 5:5 Jon 21:3-8 ^p 5:11 Mat 19:27 ^q 5:11 Ye Nəkwəkwə kape Kughen, nəgkiarien e ‘leprosi’ ramægkiar ye nəmhəyen pisin pisin minə kape tikim. Nəmhəyen minə e kasoriah tikim, kini Loa kape Moses ramni mə yermamə yame ravəh nəmhəyen məkna, in rəmkimik ye nimri Kughen. Əvheikin Levitikas yame rehuə 13-14.

narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək.”

¹⁵Mərig nəvsaoyen kape Yesu ramtərhav mamvən ikin minə fam, kini narmamə khapsaah kamhauə mə tuksətərig kin kafan nəgkiarinen kini mhamə In tukror huvə nəmhəyən minə kapəriə. ¹⁶Mərig, nipiğ ripsaah, In ramvən pisin əmə apa ikin kirkək ikin, maməhuak.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik nipran rimhə
(*Mat 9:1-8; Mak 2:1-12*)

¹⁷Nipiğ kirik, Yesu rimnhajoun apa nimə kirik, kini Farisi minə, mine nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, iriə kasəkwtə min aikin. Kimnhasi-pən apa yerkwanu minə apa provins mir e Galili, mine Judia, mine Jerusalem. Kini nəsaninien kape Kughen Yermaru ramarə tuk Yesu mə tukror huvə narmamə yamə mine kamhamhə. ¹⁸Ye nipiğ a, narmamə tiksın kimnharəh kwən kirik mhauə yame ramapir-pən əmə ye nikaokao, meinai nipran rimhə. Kini iriə kisorkeikei mə tukharəh misərəhu-pən ye nihu Yesu. ¹⁹Mərig kiseinein mə tukshawor mhavən imə, meinai narmamə khapsaah aikin. Kini kimnhavən apa ye tokrei nimə, misəhipu ta nikar nimə kirik, mharəh nikaokao yermamə ramapir-pən iran, mhavi, reiwaiyu-pən ye kwerkwan ye narmamə, ipakə əmə tuk Yesu.

²⁰Kini Yesu rəm nhatətəyən kapəriə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yo kirik. Kafam norien has minə, yakwərəh-si ta fam narpinien iran.”^r

²¹Mərig nəmhajoun kape Loa kape Moses mine Farisi minə, rikiriə rəsik mimə, “?Kwən e raməgkiar məkne, mamni hah Kughen. Kughen pisin əmə In rirkun nivəh-sitayen narpinien kape norien has kape narmamə. ?Pa min to rivəh-si ta?” ²²Mərig Yesu In ruirkun ta əmə kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor e nakasətərig məkneikin? ²³?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm əfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə narpinien kape kafan təvhagə hah yakwərəh-si-ta ta? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter meriwək mamvən? ²⁴Mərig yakorkeikei mə jakor yo mə takharkun mə yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyən ye tokrei tanə tuk nivəh-si-tayen narpinien kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, takhekimter, mirəh kafam nikaokao mamvən imam yerkwanu.”^s

²⁵Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, mirəh kafan nikaokao məriwək maməgnəgin Kughen mamvən. ²⁶Kini iriə m-fam kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen. Khagin, mhamə, “Man, kimisəm əfrakis nar apsipis minə e towei.”

Yesu rimnokrən kin Livae

²⁷Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav maməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Livae.

^r 5:20 Aes 43:25; Luk 7:48 ^s 5:24 Jon 5:8

Ramkwətə ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo.”²⁸ Məkneikin rimnəpəh narimnar fam kafan, mərəer, mikwasig kin Yesu.

²⁹Kini ai, Livae rimaraptərəkini nəviginien ehuə kirik kape Yesu ye nimə kafan. Kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine narmamə apnapig minə, kimnhavən misəkwətə iriə min, mə tuksəvigin kwis. ³⁰Mərig Farisi minə mine narmamə min tiksini ireriə yamə mine iriə nəmhajoun kape Loa kape Moses, rikiriə rapəh nagienien, kini mhani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “?Rhawor e nakasəvigin kwis kimiə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”^t

³¹Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khavən masəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeikei mhavən misəm dokta. ³²Pəh nien mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine kwəsatuatuk ta. Nīkam. Yimauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə, mə tuksarar ye kapəriə nərigien.”

Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa in nəkwəs
(*Mat 9:14-17; Mak 2:18-22*)

³³Kini iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Əmru. Narmamə kape Jon Baptaes, nipiğ ripsaah kisəpəh nəviginien masəhuak kimi Kughen; mine Farisi minə min. ?Mərig rhawor kafam narmamə minə kasəvigin əmə mamharpin?”

³⁴Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Nipiğ kimiə nakmasor nəviginien kape yerman yame rimnarkurək pə pə, mərig nakhani-əhu in minə tiksini mə tukhapəh nisəviginien uə? !Nīkam!”^u ³⁵Mərig tukripor nipiğ yame narmamə tukhawəhsi-ta Yerman e yame rimnarkurək pə pə tuk In minə tiksini. Kini ye nipiğ a in a, In minə tiksini tuksəpəh nəviginien iran.”^v

³⁶Kini Yesu rimini min nuhpikinien kirik tuk əriə mimə, “To yermamə kirik rīpəh niwəhyen kwonmut neipən vi kirik kini mijir-pən ye neipən mətit kafan yame rimneikus. To ror məknakin, kini tukroriah kwonmut neipən yame rivi, kini neipən vi tukripəh nəmir-pən-tim-tim-ien ye neipən mətit. ³⁷Kini to yermamə kirik rīpəh niwəhyen waen vi kini mivipən ye tiki waen mətit. To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit tukrəməteih, kini waen tukraiye. ³⁸Nīkam. Waen vi tukaməkeikei kivi-pən ye tiki waen vi. ³⁹Kini yermamə yame ruinim ta waen, in rīpəh norkeikeiyen mə tukrinim waen vi, mərig in ramni mimə, ‘Waen akwas in rhuvə rapita.’”

^t 5:30 Luk 15:1-2 ^u 5:34 Jon 3:29 ^v 5:35 “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In minə tiksini” nipran e Kristen minə.

Narmamə kape Yesu kimisətim wit ye Sabat
(*Mat 12:1-8; Mak 2:23-28*)

6 ¹Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə mine kimiseriwək mhavən yerki wit tiksın, kini kafan narmamə mine kimisətim wit tiksın misəkawai-əkawai, masən kwənkwan.^w ²Mərig Farisi minə tiksın kimnhani mhamə, “!Eh! Sabat e towei, mərig iriə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor kafam narmamə kasor məknakin?”

³Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsaoyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kün norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə, nəriə nəviginien ramrirkək, kisəmkərəv. ⁴Mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhawəhsipən-ta kimi Kughen. Kini mərig Deved rimivəhsi-pən min kimi kafan narmamə kisən min.^x Kini mərig bred a, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisənien. Mərig pris minə əmə kharkun nisənien.”^y ⁵Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

Yesu rimnor huvə yermamə ye Sabat
(*Mat 12:9-14; Mak 3:1-6*)

⁶Kini ye Sabat min kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape nofuginien, maməwhag kimi narmamə. Kini aikin a, kwən kirik aikin yame kwermın matuk rimhə mirpəvin. ⁷Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses minə mine Farisi minə kimisarkut mə tuksəm-ru naha nhagin yame tukhani hah Yesu iran, misarha əterik mə tuksəm-ru mə Yesu to ror huvə kwən a ye Sabat uə nikam. ⁸Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə, kini mini-pən tuk yermamə yame kwermın rimhə mirpəvin mimə, “Yuə, mərer ye nimri narmamə m-fam.” Kini rivən mərer əkupən. ⁹Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “?Loa kape Moses ramni mə nakharkun nisorien naha nhagin ye Sabat? ?Ramni mə takasor norien huvə uə takasor norien has? ?Mə takshopni yermamə uə takhavəh miragh yermamə?” ¹⁰Kini rimnarha mərərao irəriə, mini-pən tuk kwən a mimə, “Huatuk kin kwermim.” Kini ruhuatuk kin kwermın, rhuvə əgkəp. ¹¹Mərig niemhaa rhai pik narmamə minə a, kimnhavən, mhani-pən tuk əriə minə mə tukshawor pən iran mine ye Yesu.

Yesu rimirpen kafan aposol minə twelef
(*Mat 10:1-4; Mak 3:13-19*)

¹²Kini ye nipig a, Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas kirik maməhuak, kini maməhuak kimi Kughen meriaji reraan. ¹³Kini yenpig-enpig, rimnokrən

^w 6:1 Dut 23:25 ^x 6:4 Stori e raməmri ye 1 Saml 21:1-6. ^y 6:4 Lev 24:5-9

kin kafan narmamə minə mə tukhauə masəm In. Kini mirpen narmamə twelef irəriə mivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mimə “apostol minə.”

¹⁴Nhag namasur twelef e ror məknekin: Saemon (yame Yesu rimnhen-pən nhagin vi mə Pita),^z mine piauni Andrew, mine Jemes, mine Jon, mine Filip, mine Batalomiu, ¹⁵mine Matiu, mine Tomas; mine Jemes ji Alfeas, mine Saemon Selot,^a ¹⁶mine Judas ji Jemes; mine Judas Iskariot, yame kwasig ikin rimnor kəut kəsua kin Yesu kimi nəmə has minə.

**Yesu rimnəwhag kimi narmamə, mor huvə narmamə
yamə mine kamhamhə
(Mat 4:23-25)**

¹⁷Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhasi-faktə mhauə ikin rətən-ətən ikin, misəm narmamə khapsaah aikin- kimnhasi-pən yerkwanu minə ye provins e Judia, mine Jerusalem, mine ye nikar-kar tahik apa taon mir e Taea mine Saedon. ¹⁸Kimnhauə mə tuksərig nəgkiarien kape Yesu kini mə tukror huvə nəmheyen minə kapəriə. Kini In rimnor huvə narmamə yamə minə nanmin has minə kimisoriah əriə. ¹⁹Kini narmamə yamə mine kimisərer rao rao kin, misarkut mə tukharap In meinai nəsaninien ramsi-pən iran mamor huvə fam narmamə.

**Nəgienien mine nahasien
(Mat 5:1-12)**

²⁰Kini Yesu rarha-pən məm kafan narmamə minə, mini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə e yavən has minə, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai, kimiə narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəmiə.

²¹Kimiə yamə mine naksəmkərvən ai taktakun, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai, takpisəvigin rəmhen.

Kimiə yamə mine naksasək ai taktəkun, nakasarə ye nihuvəyen əfrakis. In nihuvəyen əfrakis meinai, takpisarh.^b

²²Nakasarə ye nihuvəyen əfrakis ye nipig narmamə tuksəməkin əmiə, kini mhapəh niseighanien kin əmiə mə taksor narimnar kimiə miriə, kini mhani hah əmiə, kini masoriah nhagmiə mhamə kimiə narmamə kape yarmhə minə, kini iriə tuksor məknakin irəmiə meinai yo e yo Ji Yermamə, kini kimiə, kafak narmamə minə.^c

²³“Kini ripriə minə kimisor məknakin ye profet minə kupən. Mərig ye nipig narimnar a ramua tuk əmiə, taksagien, mhavi-haktə-haktə meinai nərokien kapəmiə ramarə apa ye rao ye neai.

^z 6:14 Jon 1:42 ^a 6:15 “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nherye-rhavyen kin nəmə Rom. ^b 6:21 Sam 126:5-6; Aes 61:3; Rev 7:16-17
^c 6:22 Jon 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14

- 24 “!Kəsi! Mərig nəmhəyən ehuə tukrurə tuk əmiə yamə mine kapəmiə nautə rehuə ai taktəkun,
meinai nakwənhavəh nar huvə, mərig tukripor infamien.
- 25 !Kəsi! Nəmhəyən ehuə tukrurə tuk əmiə yamə minə nakasəvigin tipimiə raməsiis,
meinai takpisəmkərəv.
!Kəsi! Nəmhəyən ehuə tukrurə tuk əmiə yamə minə nakasarh ai taktəkun,
meinai, takpisasək rikimiə rəmhə.
- 26 !Kəsi! Nəmhəyən ehuə tukrurə tuk əmiə nipiğ narmamə kamhavəh-si haktə nhəgmə meinai, ririə minə kupən kimnhavəh-si haktə nhəg profet eikuə minə.”

Sorkeikei tikmir minə

(Mat 5:38-48; 7:12; Luk 6:29-30)

27Kini Yesu rimini min mimə, “Mərig yakamni-pre tuk əmiə yamə minə nakasərig Yo mimə takasəkeikei misorkeikei kapəmiə tikmir minə, kini masor huvə-pən kimi narmamə yamə mine kasəməkin əmiə, 28kini nipiğ narmamə kamhani hah əmiə, mərig kimiə taksaiyoh Kughen mə tukriwəhsi-pən kafan niहुवəyən kimi əriə, kini masəhuak tuk narmamə yamə mine kasor-ahas-pre kimi əmiə. 29Tukmə yermamə kirik rərip nikapim, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip. Kini tukmə yermamə kirik rirəhsi-ta kafam kot, takpəh nini-əhuyen mə tukriyəh nərəhsita-minien kafam sot. 30Vəh-sipən naha nhəgin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini tukmə yermamə kirik rirəhsi-ta kafam kirik nar kirik, takpəh niniyən mə tukrarpin. 31Kini taksor huvə pən kimi narmamə mifam ye norien mifam yamə naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə.^d

32“?Mərig tukmə naksorkeikei əmə narmamə yamə mine kasorkeikei əmiə, nakhamə ta mə norien a ramor əmiə nakhahuvə uə? NİKam. Yor təvhəgə hah minə min kisorkeikei narmamə yamə mine kisorkeikei əriə. 33?Kini tukmə naksor rhuvə pən əmə kimi narmamə yamə mine kasor huvə pre kimi əmiə, nakhamə ta mə nakhahuvə tukun uə? NİKam. Yor təvhəgə has minə min kasor əmə nar kirikianə. 34?Kini tukmə nakseighan-pən əmə kin narimnar kimi narmamə yamə mine kharkun nhavəhsi-preyən tain, nakhamə ta mə nakhahuvə tukun uə? NİKam. Yor təvhəgə has minə min kaseighan-pən kin narimnar kimi narmamə yamə mine tuk nipiğ kirik tukpihawəh-sipən min tain rəmhen. 35Mərig takasəkeikei misorkeikei kapəmiə tikmir minə. Masor rhuvə pən kimi əriə. Mhavəhsi-pən narimnar kimi əriə mhapəh nisaiyohyən kin tain.

^d 6:31 Mat 7:12

Tukmā naksor məknekin, nərokien ehuə tukrurə tuk əmiə, kini takpihauə ji Kughen minə yame In Yerpirig, meinai In min ramor huvə pən kimi nəmə has minə, mine narmamə yamə mine kharəh nhani-vi-vi-yen In. ³⁶Rikimiə tukreihuaə tuk narmamə rəmhen kin yame Rimimiə Kughen rikin rehuə tuk narmamə.”

Takharəh nhaniyen nıkar narmamə

(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)

³⁷Kini Yesu rimini mimə, “Takpəh nəm-pənien nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəm-pre nar has iram. Takpəh nini-pənien narpinien ye narmamə, tamə Kughen rini-pre narpinien iram. Takpəh norien tai təvhagə has yame narmamə kasor pre kimik, kini tukpəh norien tai təvhagə has kafam.” ³⁸Vəhsi-pən narimnar, kini tukwəhsi-pre min narimnar kimik. Narimnar khapsaah yame kivai-pən, kəsian-əsian, rhaktə mukwar tukhaswin ye kwermim. Tukmā nakvəhsi-pən narimnar ripsaah, tukwəhsi-pre narimnar ripsaah kimik; mərig tukmā nakvəhsi-pən rikəskəh, tukhavəhsi-pre rikəskəh kimik.”^f

³⁹Kini Yesu rimini nuhpikinien min kirik kimi əriə mimə, “?Nimrin pis to rikir nimrin pis kirik uə, to reinein? Nikam, tamə kirəviə ye nəkwai nimir.” ⁴⁰Kini studen minə to kharəh nisarmaruyen ye yhajoun kapəriə. Mərig narmamə yamə mine kasətərig huvə kin yhajoun kapəriə, mhavəh fam nəgkarien kafan, iriə tukhauə misəmhen kin yhajoun kapəriə. ⁴¹?Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə; mərig nakharəh nisərigien nai ehuə yame ramərer-pən ye nimirimiə? ⁴²Tukmā nakharəh nisərigien nai ehuə yame ramhai nimirimiə, ?takshawor pən iran mine mhavəh-si ta nimoptanə ye nimri piaumiə? Kimiə nəmarpəkao eikuə minə. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuə ye nimirimiə, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nimri piaumiə.”

Kwənkwai nai huvə mine nai hah

(Mat 7:17-20; 12:34-35)

⁴³Kini Yesu rimini mimə, “Kini nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənwkan yame kipəh nənien. Kini to nai has ripəh nikuəyen kin kwənkwan huvə. ⁴⁴Meinai narmamə kasəm kwənkwan, kharkun mə nhag nai minə a. Kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwai fig; kini kwənurkəsik to ripəh nikuəyen kin kwənkwai grep. ⁴⁵Yermamə huvə, rikin rukwar kin narimnar huvə minə; kini in ramor əmə narimnar yame rhuvə. Kini yermamə has, rikin rukwar əmə kin nar has minə, kini mamor əmə norien has. Meinai tukmā rəgkiar, nar has minə yerkin khatərhav-pə.”

^e 6:37 Mat 6:14 ^f 6:38 Mak 4:24 ^g 6:39 Mat 15:14

Nægkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim

⁴⁶Kini Yesu rimini mimə, “?Rhawor e naksokrən kin Yo mhamə, ‘Yermaru, Yermaru,’ mərig nakhapəh nisəri-pəniən nəgkiarien kafak?^h ⁴⁷Pəh yakhajoun əmiə kin norien kape yermamə kirik yame ramuə tuk yo, kini mətərig kin nəgkiarien kafak, marar, mor narimnar yame yakməni. ⁴⁸Yermamə a in a in rəmhen əmə kin yermamə yame, tukmə rimə tukror kafan nimə, tukrəkupən mikir nimoptanə, meiwaiyu məspir kapiə apig, mor pən nimə iran. Kini nipiğ tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, to rapəh nəusarkuyen, meinai rimnəvhirəkin tim tim. ⁴⁹Mərig yermamə yame ramərig nəgkiarien kafak, mipəh norien, in rəmhen kin yermamə yame tukmə rimə tukror kafan nimə, ravhirəkin haktə əmə ye nimoptanə. Kini nipiğ tukmə yapiwən raiyu, mirəhpikin nimə, tukrimir mowhan əsis.”

Yamehuə kape mobael kafan nhatətəyən rehuə

(Mat 8:5-13)

7 ¹Nipiğ Yesu rimnəgkiar ta kimi narmamə minə a, kini miwən min apa ye taon Kapeneam. ²Kini ikin aikin a, yamehuə kirik kape mobael kape nəmə Rom ramarə ikin, kini slef kirik kafan aikin, yame in rorkeikei pik. Mərig slef a ramhə pik, ipakə rimhə. ³Kini nipiğ yamehuə a rimnərig nəvsaoyen ye Yesu, kini in rher-pən kin nəmehuə tiksın kape nəmə Isrel mimə tukhavən mhani-pən tuk Yesu mə tukruə mor huvə kafan slef. ⁴Kini nipiğ nəmasur minə a kimnhavən misəm Yesu, misəkeikei kimin mhamə, “Eh, ratuatuk əmə mə takasitu ye yamehuə a ⁵meinai in rorkeikei pik ətawə nəmə Isrel, kini in rimivhirəkin nimə kape nufuginien kapətawə.” ⁶Kini Yesu rikwasig kin əriə.

Kini nipiğ kwənhauə ipakə tuk nimə, yamehuə kape mobael rher-pən kin kafan minə narmamə mə tukhavən misəm Yesu mhani-pən mhamə, “Yermaru, takpəh norien narkutien tuk nuəyən, meinai yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin. ⁷Kini ror məkneikin, yimipəh nuəyən məm ik. Ik yerpərig mərig yo yetanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin min. ⁸Yakirkun mə nimhəyən a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehuə minə kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael minə tiksın aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei miwən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mimə, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

⁹Nipiğ Yesu rimnərig nəgkiarien e, rakur pik kin. Kini marar mini-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mimə, “Yakamni

^h 6:46 Mat 7:21

tuk əmiə mə, pəh nien mə kwən e in yemə Isrel. Kini nar apnapig kwənərəus minə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyen kirik irəriə yame kafan nhatətəyen rehuə rəmhen kin in.”¹⁰ Kini ye nipig narmamə yamə mine yamehuə kape mobael rimnher-pən kin əriə kimnharerig-pə imə, misəm mə slef a rinəsanin ta.

Yesu rimivəh miragh ji piraovin kirik yame kimhə tan kin

¹¹ Kini kwasig ye narimnar minə e, ripəh norien tu, Yesu rimavən ye taon kirik, nhagin e Nain, iriə narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin. ¹² Kimnəsik kəupə rarkurao ye taon a, kini nipig Yesu rimaue ipakə tuk kwəruə, kini məm narmamə tiksın khasi-pən ye taon a mamharəh yemə mhə kirik mamhauə. In pikwarien kape piraovin yame kimhə tan kin, tini yerman kirikianə əmə. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ye taon a mamhauə iriə pian a. ¹³ Məkneikin Yesu Yermaru rimnəm pian a, rikin rəpou pik tukun, kini mini-pən tukun mimə, “Pəh nasəkien.” ¹⁴ Kini mivən mirap nikaokao yame kamharəh kwən a kin rimamhə, məkneikin kisərer. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “!Pikwarien! !Yakamni-pre tuk ik mimə, hekimter!” ¹⁵ Məkenikin yemə mhə a rimragh, mhekimter, kini mirikakun məgkiar. Kini Yesu rivəhsi-pən min pikwarien a kimi nisini.ⁱ

¹⁶ Iriə m-fam kimnhagin, misətəmnimin, mhani-vi vi Kughen mhamə, “!Profet ehuə kirik ramarə kitawə min ai taktəkun! !Kughen e ruauə mə tukrasitu ye kafan narmamə minə!”^j ¹⁷ Kini nəvsaoyen kin Yesu rimnarkurao ikin minə fam ye tanə Judia^k mine yamə mine ipakə tukun.

Jon Baptaes rimə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo, uə nikam

(Mat 11:2-6)

¹⁸ Narmamə kape Jon Baptaes kimisəvsao-pən Jon kin narimnar minə fam yame Yesu ramor. Kini rimnokrən kin kafan yermamə kiraru kirauə mwəm, ¹⁹ kini rher-pən kin əriu mə tukravən miwəm Yesu Yermaru mwaiyoh-pən ru mirəmə, “?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

²⁰ Kini kwərə mir a kimiravən mwəm Yesu, mirəni-pən tukun mirəmə, “Jon Baptaes rimnher-pə kin əmru mə jakrauə mwəm ik yakwaiyoh-ru ik mirəmə, ?Ik e yermamə yame Kughen rimini ta mə tukruə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”^l

²¹ Kini ye nipig atuatak a, Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə. Tiksın kimnhavəh nəmhəyen minə pisin pisin; tiksın nanmin has raməmır irəriə. Kini iriə khapsaah nimiririə ripis.

ⁱ 7:15 1 King 17:23; 2 King 4:36 ^j 7:16 Luk 1:68 ^k 7:17 Ikin e, nipig Luk ramni “tanə Judia,” tukmə ror raməgkiar ye tanə pəpiə kape nəmə Isrel. ^l 7:19-20 Sam 40:7; Mal 3:1; Rev 1:8

Mərig Yesu rimmor huvə əriə. ²² Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriu mə, “Rərerig, miravən mirəni-pən narimmnar minə fam tuk Jon, yamə mine nimiwərig kini mwəm. Nimmrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhəyən ye tikiriə, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, nimətirgiriə rinərig nar. Kini narmamə yamə minə kimnhamhə, kwənhamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav pən nəvsaoyən huvə tuk əriə.”^m ²³ Kini kimiru, takravən mirəni-pən tuk Jon mirəmə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyən irak riphəh nimirien, iriə tuksarə ye nihuvəyən əfrakis.”

Yesu raməgkiar ye Jon Baptaes

(Mat 11:7-15)

²⁴ Nipig kwərə mir a yame Jon rimmher pən kin əriu kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgkiar ye Jon kimi nukwao ehua. Mimə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə arnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame nimətag ramuh mamowhan-owhan? !Nikam! ²⁵ ?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimmrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə misagien əmə tuk kapəriə nautə, iriə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king. ²⁶ ?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpirig pik rapita profet.”ⁿ ²⁷ Kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mimə,

“Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarien.

In tukrəkupən kin ik mor arnəpeinə ye kafam swatuk.’ (Mat 3:1)
²⁸ Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə, kirik rapəh napitayən kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyən kape Kughen, in yerpirig min rapita Jon.”

Yesu raməgkiar skai kimi narmamə yame khapəh

nhaniyən nəfrakisien iran

(Mat 11:16-19)

²⁹ Nipig narmamə arnapig, mine narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis kimisərig nəgkiarien kape Yesu, iriə khamə swatuk kape Kughen in swatuk atuatuk. Kimnhani məkna meinai Jon rimmor ta baptaes irəriə.^o ³⁰ Mərig Farisi minə mine nəmhajoun kape Loa

^m 7:22 Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 ⁿ 7:26 Luk 1:76 ^o 7:29 Luk 3:12

kape Moses, iriä kimmhapäh niseighanien kin Jon mä tukror baptaes ireriä. Kini mhaukreikin pän nimeitairiä ye swatuk kape Kughen ye nimraghien kapäriä.^p ³¹ Kini Yesu rimnægkiar min mimä, “?Kini Yo jakni mä narmamä yamä mine kisarä ai taktäkun, mä norien kapäriä rämhen kin naha? ?Mä naha nhagin nätärigien kapäriä? ³² Iriä kisämhen ämä kin kwajikovä yamä mine nar kirik rirkäk yame tukror äriä, rikiriä ragien. Misäkwätä masäukir ikin kamor maket ikin, mashek äriä minä mhamä, ‘!Ah! Kimawä yimnhauh gita, mærig kimiä nakhapäh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuä kin nasäkien tuk nimhøyen, mærig kimiä nimnhapäh nisasäkien kitawä-m kimiä.’ ³³ Yakamni mæknei meinai ye nipig Jon Baptaes rimauä, mamatuakäm, mæpäh næviginien nipig ripsaah tuk nëhuakien, mipäh ninimien waen. Mærig kimiä nakamhani mhamä, ‘Kwän a, nanmin has kirik ramämîr iran.’ ³⁴ Kini Yo, Ji Yermamä, yimauä mamävigin, mamnim waen, mærig kimiä nakamhani min mhamä, ‘!Ah! Kwän a in yermamä kape nævigin-pikien, mine napisien kin ninimien. Kini mamor norkeikeiyen kimi narmamä kape næerien tuk mane kape takis, mine yor tävhagä has minä.’^q ³⁵ Mærig kwajikovä äfrakis kape Kughen minä tukasäkeikei mharkun mä kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien äfrakis.”

Piraovin kape norien tävhagä has rimnækwi nihu Yesu kin senta

³⁶ Kini Farisi kirik, nhagin e Saemon, raiyoh-pän Yesu mimä tukrivän ye näkwai nimä kafan mävigin kwis. Kini Yesu rimavän yerkwanu, mivän ye näkwai nimä kape Farisi a, mækwätä mä tukrævigin. ³⁷ Kini piraovin kirik ye taon a in yor tävhagä hah, rimnærig mä Yesu ramävigin apa imei Farisi. Kini rimavän miwäh botel kirik kimnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Nimrin rhaktä. Botel a, senta aikin.^r ³⁸ Kini in rimauä ipakä tuk Yesu mærer ye nikar nihun, mamasäk. Nehe nimrin rätäg-pän ye nihu Yesu, mokwi nihun. Kini mamrai-ta nehe nimrin kin nikwönen ye nihu Yesu, mænîm-pän nimrin ye nihu Yesu, mätäg-pän senta ye nihun mir.

³⁹ Mærig Farisi e yame rimnokræn kin Yesu mä tukrævigin iriu min, nipig rimnäm narimnar minä e, rikin ruh mä, “To kwän e profet äfrakis, ripirkun norien kape piraovin a yame ramrap nihun, mipirkun mä in yor tävhagä has.”

⁴⁰ Kini Yesu rimîni-pän tukun mimä, “Saemon, yakmä jakni-pre nar kirik tuk ik.”

Kini Saemon rimä, “Yhajoun, ni.”

⁴¹ Kini Yesu rimîni mimä, “Yermamä kiraru, kapäriu mane rapäh nämhenien, kini yamehuä kirik rivähsi-pän mane kirik kimi äriu, mä tuk nipig kirik iriu tukwarpin kafan mane. Kirik rimiwäh faef hundred

^p 7:30 Mat 21:32 ^q 7:34 Luk 15:2 ^r 7:37 Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

taosen vatu; kini kirik riwəh fifti taosen vatu^s. ⁴²Kini mwarə miravən, mweinein narpinien mane a. Kini yamehuə rimini-pən tuk əriu mimə, ‘Nəmhen. Wəpəh narpinien mane yame nimirəvəh tuk yo.’ ?Kini, pa nhagin irəriu tukrorkeikei pik yamehuə a rapita?”

⁴³Kini Saemon rini-pən tukun mimə, “Rikik raməsik mə yermamə yame rimivəh mane ehua, kini yamehuə a ripəh naiyohyen kin tain.”

Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nakamni əfrah.”

⁴⁴Kini Yesu rarar marha-pən məm pian a, mini-pən tuk Saemon mimə, “Saemon. ?Nakaməm pian e uə? Nipig yimauə imam ikin, ik nakpəh niwəhsi-pəyen nu kirik tuk naikwasien ye nihuk. Mərig pian e in rimnəkwi nihuk kin nehe nimrin, məspir kin nikwənen. ⁴⁵Kini nipig yimauə, ik nimipəh nəturəm-pəyen kimi yo. Mərig pian e, ravəhsi-pə nisaiyen kimi yo mipəh nipəhyen. ⁴⁶Ik nimipəh nhawkien kapək kapə kin nehe olif, mərig pian e rimnətəg pən senta ye nihuk yame nimrin rhaktə pik. ⁴⁷Kini ror məkneikin yakamni-pre tuk ik mə yimnəspir ta fam kafan təvhagə has yame rehuə pik. Ror məkneikin mə in rorkeikei pik yo. Mərig tukmə yakaspir təvhagə has kape yermamə yame təvhagə has kafan rəkəskəh əmə, kini, rorkeikei mar əmə Yo.”

⁴⁸Kini Yesu rimini-pən tuk pian a mimə, “Yakwərh-si ta ta narpinien kape təvhagə has kafam.”

⁴⁹Kini narmamə minə tiksin yamə mine kasəvigin iriə min, khani tuk əriə minə mhamə, “?Naha e yermamə yame In ramni mə ravəhsi-ta narpinien kape təvhagə has kape narmamə?”

⁵⁰Mərig Yesu rini-pən tuk pian a mimə, “Kughen rimivəh miragh ik meinai nimnhatətə irak. Amvən ye nəmərinuyen.”^t

Nipiraovin yamə mine khakwasig kin Yesu

8 ¹Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu In rimneriwək mamvən ye taon minə mamtərhav mamvən yerkwanu minə, maməvsao-ərhav kin nəgkiarien huvə kape narmaruyen kape Kughen. Ye nipig a, aposol minə twelef kafan kimnhakwasig kin, ²mine nipiraovin tiksin yamə mine kupən kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin, uə nanmin has minə kimnasəmir irəriə, mərig Yesu rimnəko-ta əriə irəriə, mor huvə kapəriə nəmhəyen. Nhag nipiraovin minə e: Meri, pian Magdala yame Yesu rimnəko-ta nanmin hah seven iran;^u ³mine Joana, piahwaru kape Jusa yame in ramarmaru ye nimə kape King Herod Antipas; mine Susana; mine nipiraovin khapsaah. Nipiraovin minə e kimnhavəh-sipən mane kapəriə tuk nivəhyen nimri narimnar tuk nasituyen ye Yesu mine kafan minə.

^s 7:41 Gris ramni mə kirik rimivəh “denari” faef hundred, kini kirik rimivəh “denari” fifti. “Denari” kirik in rəmhen kin mane yame kiwəh tuk wok kape nipig kirikianə əmə.

^t 7:50 Luk 8:48; 18:42 ^u 8:2 Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(*Mat 13:10-17; Mak 4:10-12*)

⁴Narmamə khapsaah khasi-pən ye taon minə khapsaah mhaue tuk Yesu. Nipig kimnhauə masərer rarkurao iran, kini rimini nuhpikinien kirik tuk əriə, mimə, ⁵“Yermamə kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. Mipik mivitəg-ətəg fam, kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kəvi-əpni, kini man minə khauə misən fam.” ⁶Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier, murə aihuaa əmə. Kini mərig kwəsaukei fam meinai ikin rəusik ikin. ⁷Kini kweru nai tiksın rəsaah-əsaah-pən yerki kwənurkəsik.” Kini mhaktə mehuə. Məknekin, kwənurkəsik rerko əsuun, kini kweru nai rurə mipəh nikuəyen. ⁸Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, mhakuə kin kwənkwaierə wan handred.”

Kini Yesu rimini ta nəgkiarien e, mokrən apomh mimə, “Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

⁹Mərig narmamə kape Yesu minə kisaiyoh-pən In mhamə, “Hoprai-pə niprai nəgkiarien e kimi əmawə.”

¹⁰Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen nar erkwaig, mərig yakwəni-ərhav-pre ta kimi əmiə; kini mərig Yo yakamni-ərhav əmə nuhpikinien kimi narmamə minə tiksın, rəmhen kin yame Profet Aesaea rimini mə,

“Iriə tuksarhakın, misarhakın pawk, mərig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.’ (*Aes 6:9-10*)

¹¹“Niprai nuhpikinien e ror məkneikin. Kweru nai, in e Nəgkiarien kape Kughen. ¹²Kini yamə mine kisəsaah-pən ye swatuk iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, məkneikin Setan ravəhsi-ta yerkirie, mamətapig kin əriə mə tukhapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kini In to ripəh nivəh-miraghien əriə. ¹³Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kapier kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, rikiriə ragien tukun, mərig nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien, kini nhatətəyen kapəriə ramarə kape nipig kwakwə, mərig tukmə nəsəsaoyen uə nahasien ramuə tuk əriə, tukhamir ye kapəriə nhatətəyen. ¹⁴Kini yamə mine kisəsaah-pən yerki kwənurkəsik, kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, mərig narimnar khapsaah kiseruk nimraghien kapəriə, in e, kasətərig pik kin narimnar kape nimraghien kapəriə, uə, kisorkeikei nautə ripsaah, uə kisorkeikei mə tukasərig rhuvə ye niprairiə. Khapəh nishaktə-huvəyen ye nimraghien yame

^v 8:5 Kwon e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuyen wit.

^w 8:7 Yesu ripəh niniyen kwənurkəsik, mərig nərəus kirik nirhin aikin.

Kughen rorkeikei. ¹⁵Mərig yamə mine kisəsaah pən ye nimoptanə huvə, iriə kisəmhen kin narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen, kini rikiriə ratuatuk mihuvə, mamharaptərəkkin nəgkiarien kape Kughen riskai yerkiria. Kini iriə masərer tim tim mhavən, mhakuə kin nimraghien huvə.”

Nhatətəyən kapətawə rəmhen kin laet yame raməsia

(Mak 4:21-25)

¹⁶Kini Yesu rimini mimə, “To kipəh nəsiə-pənien ye laet kukrai-pən ye nəkwai baket uə ye nəpəæg tebol. Nikam. Tukaməkeikei kiruk haktə pəh narmamə kisəm nar.^x ¹⁷Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə yermamə kirik ruvrig nar kirik, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.^y ¹⁸Ror pən, nəgkiarien e yamə nakasərig, sətərig huvə kin. Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig nəgkiarien kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh yame rikiriə raməsik mə iriə kwənhavəh ta.”^z

Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine

kasor nəgkiarien kafan

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹Kini ye nipiğ a, nisin Yesu mine piauni minə kimnhauə mə tuksəm In, mərig kiseinein nhavəniən ipakə tukun, meinai narmamə khapsaah kisərer rarkurao kin. ²⁰Kini yermamə kirik rini-pən tukun mimə, “Eh. Nisinin mine piam minə kasərer apa iruə mhamə tuksəm ik.”

²¹Mərig In rini-pən tukun mimə, “Narmamə m-fam yamə mine kisərig nəgkiarien kape Kughen kini misəri-pən, iriə e kafak narmamə minə, mine nisinik, mine piak minə.”

Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye tame tahik

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²²Nipiğ kirik, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Pəh khavən apa nikar lugun a.” Məkneikin kisatpən ye bot mhavi pirə. ²³Bot ramaiyu mavirə, Yesu rapir. Kini nimətag ehuə kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətənim kin bot; ipakə iriə kisəmnim. ²⁴Kini narmamə kape Yesu kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehuə! !Yemehuə! !Natuksəmnim!”

Kini Yesu rarha, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min. ²⁵Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mimə, “?Mərig nhatətəyən hiə kapəmiə?”

Mərig iriə kisakur mhagin, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine tahik, mərig kawor nəkwani!”

^x 8:16 Mat 5:15; Luk 11:33 ^y 8:17 Mat 10:26; Luk 12:2 ^z 8:18 Mat 25:29; Luk 19:26

Yesu rimnako-ta nanmin has ye yemə Gerasa kirik, yame nagheen rehuə
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak nikar Galili pən, apa kwənmhaan a kamni kimə Gerasa. ²⁷Yesu rəviə-fiak, məkneikin yermamə kirik ruə məm In. Kwən a, nanmin has minə kasəmir iran. In rimipəh nivənien ye neipən, mipəh napirien imə, ramarə əmə ikin kamnim narmamə ikin. ²⁸⁻²⁹Apa kupən, nipig ripsaah, nanmin has minə a kimisor in ramarmar pik, kini narmamə kimnharkwəji kwermim mine nihun ye jen mə tukharaptərəkin tim tim pəh rīpəh noriahyen narimnar. Mərig nipig m-fam raməvi-əru jen minə. Kini nanmin has minə kasəkeiki kimin mə tukhakir misap mhavən apa ikin kirkək ikin.

Kini nipig kwən a rimnəm Yesu ruə mənimkur-pən ye nihun. Kini Yesu rimini mə nanmin has tukrier map ye kwən a. Kini kwən a rok-rapomh mimə, “Yesu, Ji Kughen Yerpilig. ?Nakmə takhawor yo? !Aweh! !Yakamaiyoh ik mimə takpəh norien nəmhəyen kimi yo!”

³⁰Kini Yesu rimnaiyoh-pən nanmin has mimə, “?Nhagim pa?”

Kini in rimə, “Nhagik e Nukwao Ehuə.” Rimini məknakin meinai nanmin has khapsaah kasəmir iran. ³¹Kini nanmin has minə kimisaiyoh-pən skai m-ripsaah kimi Yesu mhamə, “Takpəh nher-pəyen kin əmawə ye nəpəəg e yame reiwaiyu pik, imei narpinien rerin.”

³²Kini ikin a, pukəh minə khapsaah ikin. Kasəruk a ye niyu tukwas a. Kini nanmin has minə kimisasək mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Awe! Əta-pən irəməwə yerki pukəh minə a.” Kini Yesu reighan-pən kin əriə kamhavən. ³³Kini nanmin has minə a kimnhatərhav ye kwən a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhaviərhav misəmmim ye nu.

³⁴Mərig nipig narmamə yamə mine kasəvigin pukəh minə a kimisəm nar a, kimisaiyu mhatərhav, mhavən misəvsao-pən kin ye taon mine ikin minə fam rarkurao aikin. ³⁵Kini narmamə kimnhatərhav ye taon mhavən mə tuksəm nar a. Kini mhavən masəm Yesu, kini misəm kwən a yame nanmin has minə kimisəta iran ramkwətə yetanə, ipakə tuk Yesu. Kini minipəh narmərien, muavən ye neipən. Kini narmamə ye taon a kimnhagin. ³⁶Kini narmamə yamə mine kimisəm atuatur nar a kin nimirirə kimisəvsao min kin kimi narmamə tiksın mhamə Yesu rimnhawor mor huvə kwən a yame in apa kupən nanmin has minə kimnasəmir iran. ³⁷Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa Gerasa kimnhani-pən tuk Yesu mə tukritərhav aikin, meinai kimisəm khagin pik kin. Məkneikin, Yesu ratpən ye bot mə tukritərhav. ³⁸Mərig kwən a yame nanmin has minə kimisəta iran, raiyoh-pən Yesu mimə, “!Eh! Pəh kirau.”

Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, ³⁹“Rerig-pən imam ikin, mivən mini-ərhav naha nhagin Kughen rimnor kimik.” Kini kwən a rimavən

ikin minə fam ye taon iman ikin mamni-ərhav narimnar m-fam yame Yesu rimnor kimin.

Piahuaru kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame rimamhə
(*Mat 9:18-26; Mak 5:21-43*)

⁴⁰Nipig Yesu rimirerig-pə min ye nikar lugun pə, narmamə kimisagien tukun, meinai iriə kinnaseito kin. ⁴¹Kini yermamə kirik, rimauə məm In, nhagin e Jaeras. In ramehuə ye nimə kape nofuginien. Rimauə, mənimkur-pən tuk Yesu, maməkeikei kimin mə iriu tukravən apa iman ikin ⁴²meinai kafan kwajikovə piraovin kwənkwan kirikianə ramhə pik, nimhəyən rineriaji. Kini kafan newk twelef əmə.

Kini Yesu rimneriwək mivən tuk piakəskəh a, kini narmamə khapsaah khakwasig kin mamhasig-sig In. ⁴³Kini piraovin kirik aikin yame rawəh nəmhəyən kapəriə nipiraovin, nitawin rimnaiyu mivəh newk twelef. Rimavən məm dokta minə, moriah fam kafan mane ye nəmhəyən kafan, məriɡ yermamə kirik to ripəh nor-huvəyən. Kini ruə məm Yesu, ⁴⁴mukurao-pən ye nimetain, mirap nəpəəɡ nimri neipən kafan, taktəkun əmə, kafan nəmhəyən ror infamien.

⁴⁵Kini Yesu rimə, “!Eh! Pa e rirap Yo?”

Kini iriə m-fam khamə kiseinein. Məriɡ Pita rimə, “!Yhajoun, narmamə khapsaah e kamhasig-sig Ik.”

⁴⁶Məriɡ Yesu rimini mimə, “Nikam. Yakirkun mə yermamə kirik e rimirap Yo, meinai yimnəriɡ mə nanmin kafak rimnor huvə yermamə kirik.”

⁴⁷Kini piraovin a ruirkun mə in to ripəh min nerkwaigien, rimauə mənimkur ye nihu Yesu makur pik kin. Kini ye nimri narmamə m-fam rini-ərhav-pən nar yame rimirap Yesu tukun. Kini mini-ərhav min mə ye nipig atuaturuk yame rimirap In, taktəkun əmə, rimnəsanin min. ⁴⁸Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Kafak piakəskəh, nhatətəyən kafam rimnor ik naknəsanin. Amvən ye nəmərinuyen.”^a

⁴⁹Yesu raməɡkiar hanə, məkneikin, yermamə kirik risi-pən apa imei Jaeras, yamehuə kape nimə kape nofuginien, muə, mini-pən tuk Jaeras mə, “Kafam piakəskəh ruamhə ta. Takpəh norien narkutien kimi Yhajoun e mə takikir mivən.”

⁵⁰Məriɡ Yesu rimnəriɡ nəɡkiarien e, mini-pən tuk Jaeras mə, “Takpəh niginien. Hatətə əmə irak, piakəskəh kafam tukramragh min.” ⁵¹Kini ye nipig Yesu rimauə mitərhav-pə ye nimə kape Jaeras, mini-əhu narmamə mə tukharəh nhakwasigien kin. Kini mikir əmə Pita, mine Jon, mine Jemes, mine rim piakəskəh e mine nisini, iriə min. ⁵²Narmamə m-fam kəsasək apomh tuk piakəskəh a mamhauvrig-uvrig pik. Məriɡ Yesu

^a 8:48 Nəɡkiarien kirikianə əmə yame Yesu rimini-pən tuk piraovin kirik ye Luk 7:50.

rini-pən tuk əriə mimə, “Hapəh nisasəkien. Piakəskəh e rīpəh nīmḥəyen; ramapir əmə.”

⁵³Mərig iriə kimisarh iakei iran meinai iriə kharkun mə piakəskəh a in ruamhə ta. ⁵⁴Mərig Yesu rərao-pən, mivəh kwermi piakəskəh a, mini-pən tukun mə, “Piakəskəh kafak. Hekimter.” ⁵⁵Kini taktəkun əmə nanmin rirerig-pə, in mhəkimter. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh-sipən nəviginiən kirik pəh rən.” ⁵⁶Kini rimni mine nisini kawakur pik kin; mərig Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Takrapəh niwəvsaoyen kin nar e kimi narmamə.”

**Yesu rher yerhav kin kafan narmamə twelef mə tukhani-ərhav
narmaruyen kape Kughen**

(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

9 ¹Kini ai, Yesu rimnofugin kafan aposol twelef, mivəhsi-pən neiḥəyen mine nəsaniniən kimi əriə tuk nəko-tayen nanmin has ye narmamə, mimə iriə tuksor huvə min nəmḥəyen minə. ²Kini Yesu rimnher-pən kin əriə mə tukhani-ərhav narmaruyen kape Kughen, kini mimə iriə tuksor huvə min narmamə yamə mine kamhamhə. ³Kini mamni-pən tuk əriə mə, “Tukmə nakamhavən ye swatuk, mhapəh nhavəhyen nar kirik rəmhen kin kaskin, uə nitip, uə nəviginiən, uə mane, kini mhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru. ⁴Nipig tukmə nakamhavən yerkwanu kirik, misarə ye nimə kirik, nimə e in a taksarə əmə ikin miserijaji mhatərhav ikin mamhavən. ⁵Kini ikin pukhaa takhavən ikin, tukmə narmamə rikiriə rīpəh nagieniən mə takhauə misarə kimiə miriə, taksarpita-arpita nimokrur ye sandel kapəmiə. Norien e tukror nimtətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik rapəh nəmhenien.”^b ⁶Kini iriə kimnhatərhav miseriwək mamhavən yerkwanu minə, masəvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə, kini ikin minə fam kimnhavən ikin, kimisəhuak tuk narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kini kasəsanin.

⁷Kini King Herod Antipas, yame in ramarmaru ye nəmə Galili, in rimiwəh nəvsaoyen kin, kini mətərig kin meinein apomh, meinai narmamə tiksin khamə Jon Baptaes a in a rimamragh min.^c ⁸Kini narmamə tiksin kamhani mhamə Elaeja a ruauə min. Kini narmamə tiksin kamhani mhamə in profet kupən kirik kape Kughen yame rimamragh min. ⁹Mərig Herod Antipas rimə, “Jon e, yimikis əru nipətək nuan. ?Mərig pa e nhagin yakamərig nəvsaoyen kin?” Kini in morkeikei mə tukrəm Yesu.^d

^b 9:3-5 Luk 10:4-11 ^c 9:7 Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 ^d 9:9 Nipig mobael minə kimnharaptəəkən Yesu (Luk 23:8), Herod ramni mə rorkeikei mə tukrəm Yesu, məmru mə to Yesu ror merekel kirik.

**Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mōr ripsaah, maməvigin narman
faef taosen kin**

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰Kini aposol minə kape Yesu kharerig-pə min tukun, mhani-pən narimnar m-fam yame kimisor. Kini In rikir əriə misəta ye narmamə, mhavən apa taon kirik, nhagin e Betsaeda. ¹¹Mərig nipig narmamə kimisərig mə Yesu rimauə, kini khauə, mhakwasig kin. Kini Yesu rimnəm əriə, rikin ragien əmə. Kini mamhajoun əriə kin narmaruyen kape Kughen, mamor huvə narmamə yamə mine kəmhəmhə.

¹²Kini rinamenaiyu, narmamə twelef kape Yesu khavən tukun, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. Her-pən kin narmamə mifam e kəmhavən apa yerkwanu minə mə tuksarhakin kwənmhan huvə kirik kape napirien, mine nəviginien. Meinai ikin e kitawə kasəmir ikin, kwənmhaan əkwak.”

¹³Mərig əmə rini-pən tuk əriə mīmə, “Rhuvə əmə. Kimiə səvigin əriə.”

Mərig iriə khamə, “?Rhawor? Kimawə yakəmhawəh əmə bred faef mine kəməəm kiraru. ?Nakmə jəkhavən mhawəh nimir nəviginien ne nukwao e uə?” ¹⁴Kimnhani məknakin meinai narmamə khapsaah khapsaah kwənhauə ikin a, tukmə kəvheikin əmə narman, rəmhen kin faef taosen.

Mərig Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Havən mhani-pən tuk əriə mə tuksəkwətə fifti fifti ye nimir minə.” ¹⁵Məkneikin kafan narmamə minə kimisəwhai məknakin əriə, kasəkwətə.

¹⁶Kini Yesu rimivəh bred a faef mine kəməəm kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mharu-haru bred mine kəməəm, mipik-pən kimi kafan narmamə minə mə tukhapik misəvigin narmamə minə a kin. ¹⁷Kimisəvigin tipriə rəsiis, misəpəh nipərpəp bred mine kəməəm. Kini kafan narmamə minə khavai-pən ye kəmeiru twelef khakwar min.

Pita rimini mə Yesu in Kristo

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-33)

¹⁸Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak iriə pisin əmə kafan narmamə minə. Kini raiyoh-pən əriə mīmə, “Mərig narmamə minə a kəmhani mə Yo e pa?”

¹⁹Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksin kəmhani mə ik Jon Baptaes. Kini tiksin kəmhani mə ik profet Elaeja. Kini tiksin kəmhani mə ik profet kupən kirik kape Kughen yame ruəmragh min.”^e

²⁰Mərig Yesu raiyoh-pən əriə mīmə, “?Mərig kimiə nakhamə Yo e pa?”

Mərig əmə Pita rimə, “Ik e Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”^f

^e 9:19 Luk 9:7-8 ^f 9:20 Jon 6:68-69

²¹Mərig Yesu rimini-əutən-pən tuk əriə mə tukharəh nhani-pəniən tuk narmamə.

Nikwasigien kin Yesu in rəutən

(Mat 16:24-28; Mak 8:34–9:1)

²²Kini In rimini-pən min mīmə, “Nar kirik yame tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. Mə Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyən tuk narimnar khapsaah. Kini nəmehuə kape nəmə Isrel, mine jif pris minə, minə nəmhajoun kape Loa kape Moses, iriə tukhaukreikin-pə nimeitairiə kimi Yo, mishopni Yo. Mərig nipiğ yame rər kisisər kin, Kughen tukror Yo jakamragh min ye nimhəyən kafak.”^g

²³Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mīmə, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, in tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyən rəmhen kin nəmhəyən ye nimhəyən ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo.^h ²⁴Yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mīmə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin.ⁱ ²⁵Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei nimoptanə e, mərig ramarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei. ²⁶Tukmə nakauris kin nini-ərhavyen nhagik mine nəgkiarien kafak ye nimri mirh, Yo min jakauris kin nini-ərhavyen nhagin nipiğ Yo, Ji Yermamə, jakrərig-pə min kimawə agelo rhakə yamə mine tukhauə ye neihuəyən kape Rimik.^j ²⁷Mərig yakamni nəfrakisien tuk əmiə mə, kimiə tiksin e nakasərər ikin e, kwasig ikin nakhamhə, taksəm narmaruən kape Kughen.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nimrin rukreikin muə mor pisin

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸Yesu rimnəgkiar ta, nipiğ eit ruə mivən, kini rikir Pita, mine Jon mine Jemes mishaktə mhavən ye tukwas kirik mə tuksəhuak. ²⁹Nipiğ raməhuak hanə, nimrin rukreikin muə mor pisin. Kini neipən kafan raməsiə rəmhen kin naropigien kape karuəruə. ³⁰Məkne, Moses mine Elaeja ³¹kratərhav-pə, nikhakien rarkurao irəriu. Kwarer mwəgkiar irisir Yesu. Marhini nimhəyən kape Yesu apa Jerusalem yame tukror nəgkiarien kape profet minə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.^{k l} ³²Mərig Pita mine in mir kiraru, napirien rimivəh nimririsir, kimirhapir kape nipiğ kwakwə. Mərig nipiğ kimirharha, mirhəm nikhakien rarkurao

^g 9:22 Luk 9:44; 18:32-33 ^h 9:23 Mat 10:38; Luk 14:27 ⁱ 9:24 Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25 ^j 9:26 Mat 10:33; Luk 12:9 ^k 9:31 Nəgkiarien Gris atuatuk ramni mə, “kirhəgkiar ye nipiğ yame in tukritərhav mipəh Jerusalem.” Nipran ramni nimhəyən kafan. ^l 9:31 Luk 9:22

ye Yesu, mirhəm min Moses mine Elaeja kaworer irisir Yesu.^m 33 Kini nipig kwərə mir a kimiravən, Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Rhuvə mə kimasir jakarharə ikin e. Pəh jakrarkwopək nimə kisisər-kafam kirik, kape Moses kirik, mine kape Elaeja kirik.” (Mərig in rimnəgkiar əmə mipəh nirkunien nar yame ramni). 34 In raməgkiar hanə, napuə kirik reiwaiyu muvrig əpis əriə. Napuə rimnhorukin əriə, kirhigin pik. 35 Kirhərig nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mamni mimə, “!In e Narik yame yimirpen; taksətərig kin In!”ⁿ 36 Kimisərig ta nəgkiarien yame Kughen rimini, kini Pita mine Jon mine Jemes kimirharha-pən mirhəm Yesu ramərer pisin əmə. Ye nipig minə a, kimirhipəh nirkhini-ərhavyen narimnar minə a kimi narmamə; mirhipəh nirkhiniyen narimnar a yame kimirhəm.

Yesu rimnəkota nanmin has ye pikwarien kirik

(*Mat 17:14-23; Mak 9:14-32*)

37 Kəni rikwamer kin, kisəta ye tukwas miseiwaiyu-pə, misəm narmamə khapsaah kamhauə mə tuksəm Yesu. 38 Kini yermamə kirik ramokrən apomh kin Yesu mimə, “Yhajoun. Yakorkeikei pik mə takuə masitu irak. Kwajikovə kafak yerman kwənkwan kirikianə əmə. 39 Nipig nanmin hah kirik ramərer-pən iran, mor in ramətəpar pik, nipran ramətəmnimin mamor ghan əmə. Nehe nəkwam ramaiyu rhawən. Nanmin has a ramoriah pik in; mamraptərəkin in, mipəh nipəhyen. 40 Kini yo yimnəkeikei kimi kafam narmamə minə mə tuksəko ta nanmin has e, mərig kiseinein.”

41 Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə yamə mine naksarə e towei mine, nhatətəyən kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji nipig pukaa nakpishatətə irak?” Kini rini-pən tuk rim kwajikovə ai mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

42 Kini pikwarien a ruə tuk Yesu, məkneikin nanmin has rəsua kin reiwaiyu mowhan, mamətəmnimin. Mərig Yesu rimnəgkiar skai kimi nanmin has məko-ta. Kini mor huvə pikwarien a. Meighan-pən kin pikwarien a kimi nisini mine rimni.

43 Kini iriə m-fam kisakur, rikiriə ragien tuk nəsaninien kape Kughen.

Mərig nipig narmamə kimisakur pik kin narimnar m-fam yame Yesu rimnor iriə miriə, kini In rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, 44 “Havəh tim tim nəgkiarien e yerkimia: Yermamə kirik tukreighaan pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə kafak.”^o 45 Mərig kafan narmamə minə kimiseinein niprai nəgkiarien e meinai Kughen

^m 9:32 2 Pita 1:16-18 ⁿ 9:35 Luk 3:22 ^o 9:44 Luk 9:22

rimnerkwaig kin nīprai nægkiarīen e mā iriā tukhapəh nharkunien; kini iriā khagin min kin naiyoh-pən-ien kin nīpran.^p

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?
(*Mat 18:1-5; Mak 9:33-40*)

⁴⁶Kini narmamə kape Yesu kisotgoh kimi əriə minə mhamə, “?Pa irətawə in ravəh nehuəyen, yame rhuvə mapita?”^q ⁴⁷Mərig Yesu rimirkun kapəriə nətərigien, kini mivən mīkir kwajikovə kirik mərip ye nīkarin, ⁴⁸mini-pən tuk əriə mīmə, “Tukmə yermamə kirik ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo. Kini pəh nien mə ramor əmə irak, mərig ramor min kimi Yermamə yame rimmher-pə kin Yo. Meinai tukmə yermamə rīvəh-si əhu atuk in yetanə, in tukruə mamehuə mapita.”^r

⁴⁹Kini Jon rimini mīmə, “Yermaru. Kimawə yimisəm kwən kirik ravəh nhagim, maməkota nanmin has minə kin, mərig yakhamə jakhani-əhu, meinai kwən a, pəh nien mə kitawə kirik.”

⁵⁰Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mīmə, “Hapəh nhani-əhuyen in. Meinai, tukmə yermamə kirik rīpəh norien tikmir kitawə min, in kitawə kirik en.”^s

Nəmə Sameria tīksin rīkirīə rapəh nagienien tuk Yesu

⁵¹Kini ruauə ipakə tuk nīpīg yame Kughen tukrīvəh Yesu iran mivən apa ye rao ye neai. Kini Yesu rīkin rimməsik mə tukraməkeikei mivən apa Jerusalem, nar kirik rīrkək yame tukrərer əswasig kin. ⁵²Kini In rher-pən kin yəgkiar tīksin khavən apa yerkwanu kirik apa Sameria, mə tuksor apnəpeinə tukun. ⁵³Mərig narmamə aikin a, khapəh nisorkeikeiyen mə In tukrīvən marə a iməriə ikin, meinai iriə kwənharkun huvə mə In ramvən min Jerusalem.^t ⁵⁴Kini kafan yermamə mir e Jemes mine Jon kimīwəm mə narmīnə Sameria khapəh nisorkeikeiyen əriə, krəmə, “Yermaru. ?Nakorkeikei mə jakwokrən kin nap risi-faktə ye neai meiwaiyu məs əriə, uə?”^u ⁵⁵Mərig Yesu rarha-pən məm əriu mini-əhu. ⁵⁶Kini khatərhav mhavən min yerkwanu pisin min kirik.

Yesu rīmə narmamə tuksəpəh fam narimnar mhakwasig kin In
(*Mat 8:19-22*)

⁵⁷Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimiseriwək ye swatuk, kini kwən kirik rini-pən tukun mīmə, “Yo jakikwasig kin ik ikin hiə takvən ikin.”

⁵⁸Kini Yesu rini-pən tukun mīmə, “Kuri aparu minə, kapəriə nəpəəg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiə rarə yame kasapir ikin. Mərig Yo, Ji Yermamə, kafak nimə rīrkək tuk napirien.”

^p 9:45 Luk 18:34 ^q 9:46 Luk 22:24 ^r 9:48 Mat 10:40 ^s 9:50 Mat 12:30; Luk 11:23
^t 9:53 Nəmə Sameriə kasəməkin nəmə Jerusalem. ^u 9:54 2 King 1:9-16

⁵⁹Kini Yesu rini-pən min tuk kwən kirik mimə, “Yuə, kirau mik, muə kafak kirik yermamə.” Mərig kwən a rini-pən tukun mimə, “Rhuə, Yermaru. Mərig eighaan kin yo yakvən pi pom minim rimik.”

⁶⁰Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Apəh-pən. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nımraghien pəh khavən mhanım nəmə mhə minə. Mərig ik, yuvən mini-ərhav narmaruyen kape Kughen.”

⁶¹Kini kirik min rini mimə, “Yermaru, jakikwasig kin ik muə yermamə kirik kafam. Mərig, awhin yo, pəh yakrerig mivən imak ikin mawia kin yo minə tiksın.”^v

⁶²Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rimə tukror wok kape Kughen, mərig rikin ramvən tuk nar pisin, rapəh nəmhenien mə to ruə Kughen ramarmaru iran.”^w

Yesu rher-yerhav kin kafan narmamə seventi tu

10 ¹Kwasig ye narimnar minə a, Yesu Yermaru rimirpen ta narmamə kafan seventi tu, kini mher-pən kin əriə kiraru kiraru kisəkupən kin In mhavən ye taon minə mine ikin minə tiksın yamə mine Yesu tukripikwasig mipivən min ikin.^x ²Kini rimini-pən tuk əriə mimə, “!Səm-ru! Nəviginien rehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksin əmə yame kamhavəh. Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pə kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.^y ³!Havən! Mərig takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən rəmhen kin kwaji sipsip yamə mine kaseriwək mhavən yerki kuri aparı minə, yame kasəs narmamə.^z ⁴Takhapəh nharurien kwaji nitip kape mane, mine nitip apnapig min, mhapəh nhavəhsi-pənien sandel, mhapəh nisapisien ye swatuk misəgkiar apap kimi narmamə.^a ⁵Naha nimə yame taksapir ikin, taksokupən mhani-ərhav mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukramarə eikin e.’ ⁶Tukmə narmamə aikin, iriə narmamə kape nəmərinuyen, kafam nəhuakien tukruə mor nıpran, nəmərinuyen tukraməmır tuk əriə. Mərig tukmə narmamə kape nəmərinuyen rirkək aikin, kwənkwai nəhuakien kafam tukrirerig-pre min tuk ik. ⁷Taksapir əmə ye nimə a, mhapəh nisapirien ye nimə pisin pisin. Kini taksən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə, mhanım naha nınimien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə. Meınai ratuatuk mə narmamə yamə mine kasor wok tukhavəh nərokien iran.^b ⁸Tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ragien tuk əmiə, sən naha nəviginien yame tukvəhsi-pre kimi əmiə,^c

^v 9:61 1 King 19:20 ^w 9:62 Yesu rimini nuhpikinien ye nəsimien. Yermamə yame rimə tukrəsım, mərig rikin ramvən tuk rukwanu, mə tukrapis əmə, in ripəh nəmhenien.

^x 10:1 Mak 6:7 ^y 10:2 Mat 9:37-38; Jon 4:35 ^z 10:3 Mat 10:16 ^a 10:4 Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 ^b 10:7 1 Kor 9:6-14; 1 Tim 5:18 ^c 10:8 1 Kor 10:27

⁹misor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə. Mhani-ərhav tuk əriə mhamə, ‘Narmaruyen kape Kughen ruauə ipakə tuk əmiə.’ ¹⁰Mərig tukmə nakhavən ye taon kirik, kini narmamə rikiriə ripəh nagienien tuk əmiə, havən miseriwək ye swatuk ehuə mamhani mhamə, ¹¹‘Yaksarpita-arpita nimokruur ye taon kapəmiə yamə ramswin-pən ye nihumawə, ramor nimtətien mə nimisor nar kirik rapəh nəmhenien. Kini Kughen rimnəpəh əmiə. Mərig takasəkeikei mharkun mə narmaruyen kape Kughen ruauə pakə ta.’^d ¹²Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Kughen tukror narpinien ehuə kimi əriə rapita narpinien yame rimnor ye taon has a Sodom^e kupən.^f

¹³‘!Kimiə nəmə Korasin! !Kəsi! Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə. Kimiə nəmə Betsaeda, kəsi, nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə, meinai yimnor pawk nar apsipis rehuə ye taon mir kapəmiə. Kini tokmə yapior narimnar minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipisara ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has mipihavən ye neipən has, mipisəsok-əsok ye nimrawk ror nimtətien mə kisərig rahas pik tuk kapəriə norien has minə. ¹⁴Mərig ye nipig a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimisara apa Taea mine Saedon kupən.’^g ¹⁵Kini kimiə nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nisaiyen ye rao ye neai? Nikam. Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə nakswewaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpinien.’^{h i}

¹⁶Kini Yesu rini-pən tuk kafan minə mimə, “Narmamə yamə mine kasətərig kin əmiə, kasərig Yo. Kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nimetairiə kimi əmiə, khaukreikin-pə min nimetairiə kimi Yo, kini narmamə yamə mine kamhaukreikin-pə nimetairiə kimi Yo, kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”^j

Narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min

¹⁷Kini narmamə seventi tu kape Yesu kharerig-pə min, rikiriə ramagien, mhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yermaru. !Nar apnapig mə nanmin has minə, mərig kimawə yaksəgkiar ye nhagim, kini iriə kasor nəkwaimawə!”

¹⁸Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yo yimnəm Setan risi-pən ye neai meiwaiyu rəmhen kin yame naraopigien reiwaiyu mowhan.”^k ¹⁹Sətərig-ru. Yo yakvəhsi-pre ta nəsaninien kimi əmiə. In a nakharkun nisəvi-əpniyen

^d **10:11** Wok 13:51; 18:6 ^e **10:12** Nap risifaktə ye neai məs narmamə m-fam apa Sodom. Nakəm stori kape Sodom ye Jen 19:1-25. ^f **10:12** Wok 13:51; 18:6 ^g **10:14** Kughen rimnoriah əgkəp Taea mine Saedon. Əm-ru stori ye Aes 23:1-8. ^h **10:15** Yesu ramni narpinien yame Aesea rimini ta tu ye Aes 14:12-15. ⁱ **10:12-15** Mat 11:20-24
^j **10:16** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 ^k **10:18** Aes 14:12; Rev 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Rev 20:1-3,10

snek minə mine milped^l minə. Kini nəsaninien yame yakavəh-si-pre kimi əmiə in rapita nəsaninien kape tikmir kapətawə e Setan. Kini to nar kirik rirəh noriahyen əmiə. ²⁰In e nəfrakisien. Mərig tukmə naksagien, pa rimə naksagien mə nanmin has minə kasor nəkwaimiə, mərig taksagien mə kwərai-pən ta nhagmiə ye nəkwəkwə ye rao ye neai.”^m

²¹Kini ye nipig a, Yesu, rikin ramagien pik ye nagiendien yame ramsi-pən ye Nanmin kape Kughen, kini In raməhuak mamni mimə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar fam- yerpirig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimmerkwaig kin niprai narimnar minə e ye nimri narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mor əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhen əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar. Əwəh. Tatə. In e nar yame nakorkeikei.”

²²Kini Yesu rirpən nəgkiarien mini-ərhav mimə, “Rimik rimneighan-pə ta kin narimnar fam ye kwermik. Kini Rimik pisin əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Rimni. Iriə e narmamə yamə mine Tini rimirpen ta əriə mə In tukror əpu Rimni tuk əriə.”ⁿ

²³Kini Yesu rarar məgkiar əmə kimi kafan narmamə minə mimə, “Kimiə nakasarə ye nihuvəyen əfrakis meinai kimiə nakasəm narimnar minə e ye nimirimiə. ²⁴Yakamni-pre tuk əmiə mə apa kupən, profet minə khapsaah, mine king minə khapsaah, kimisorkeikei pik mə tuksəm narimnar minə e yame kimiə nakasəm ai taktəkun. Mərig kimnharəh nisəmien. Kini iriə kimisorkeikei mə tuksərig narimnar yamə mine nakasərig, mərig kimnharəh nisərigien.”^o

Yesu rimini nuhpikinien kin yemə Sameriə kirik yame rhuva

²⁵Nipig kirik, yemhajoun kirik kape Loa kape Moses ruə mini naiyohyen kirik kimi Yesu mə tukrəm-ru mə Yesu rirkun nar uə nikam. Mimə, “Yhajoun. ?Jakhawor pən iran mine mivəh nimraghien rerin?”^p

²⁶Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “?Mərig Loa kape Moses ramni naha nhagin? ?Nipig nakəvheikin, kini nipran ramni naha nhagin tuk ik?”

²⁷Kini kwən a rini-pən mimə, “Takaməkeikei morkeikei Kughen Yermaru kafam yerkim fam, mine ye nimraghien mi-fam kafam, mine ye nəsaninien fam kafam, mine ye nətərigien fam kafam.^q Kini morkeikei min ik minə tiksın rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”^r

²⁸Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “In atuatak en. Tukmə nakor məknakin, kini ik takvəh nimraghien rerin.”^s

²⁹Mərig kwən a, in rorkeikei əmə mə tukrhajoun mə in yemə atuatak, kini maiyoh-pən Yesu mimə, “?Mərig, ni-pa minə e yo minə tiksın?”

^l 10:19 Gris rapəh ninuyen “milped,” mamni əmə “skopion.” Nipikov skopion ramhai əjir.

^m 10:20 Fil 4:3; Rev 3:5 ⁿ 10:22 Jon 3:35; 10:15 ^o 10:21-24 Mat 11:25-27; 13:16-17

^p 10:25 Mat 22:35-40; Luk 18:18 ^q 10:27 Dut 6:5 ^r 10:27 Lev 19:18 ^s 10:28 Lev 18:5

³⁰Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yemə Isrel kirik rimatərhav Jerusalem meriwək mamvən apa Jeriko. Mamvən ye swatuk, yəkrəh minə tiksın kimnharaptərəkin mhapik ta kafan narimnar, kini mhauh, rimhə rhaih, misap ta kin. ³¹Mərig ye nipig atuatuk a, pris kirik rəri-pən swatuk a mamuə. Mərig nipig in rimnəm kwən a, rəurək kin mamvən. ³²Kini Lifaet^t kirik rəri-pən min swatuk a mamuə. Kini nipig rimnəm kwən a raməmır, in rimnor əmə nar kirikianə kin məurək kin. ³³Mərig yemə Sameria kirik [yame kasor tikmir iriə nəmə Isrel], in min rəri-pən swatuk a mamuə, kini məm kwən a raməmır. Nipig rimnəm, rikin rimhə tukun. ³⁴Kini meriwək mivən pakə tukun. Maməkwi kafan nimap minə kin nehe olif mine waen, muvrig kafan nimap minə. Kini mirəh-si haktə kwən a mərəhu-haktə ye kafan dongki, kini mirəh miravən apa ye hotel, mamarha huvə tukun aikin. ³⁵Kəni rikwamer kin, in rivəh mane tiksın, mivən mivəhsi-pən kimi yamehuə kape hotel, mini-pən tukun mimə, ‘Takamarha huvə tuk kwən en. Kini tukmə nakəvrə kin kafam kirik mane, tukmə yakrerig-pə, nakni tuk yo pəh jakarpin.’”

³⁶Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien a, marar maiyoh-pən yemhajoun kape Loa kape Moses mimə, “?Ye kafam nərigien, nakirkun mə kwərə misir a, pa nhagin rimnor huvə pən kimi kwən a kimoh, rəmhen kin mə in kirik?”

³⁷Kini yemhajoun kape Loa kape Moses rimini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rikin rehuə tuk kwən a.”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ita. Ik yuvən mor min rəmhen kin yame kwən a rimnor.”

Yesu rimavən imei Mata mine Meri

³⁸Kini nipig Yesu mine kafan narmamə minə kaseriwək ye swatuk, mhatərhav-pən yerkwanu kirik. Kini piraovin kirik, nhagin e Mata, rikir Yesu yerkin agien miravən ye kafan nimə. ³⁹Pian a, naorahini e Meri. Kini Meri ruə məkwətə-pən ipakə tuk nihu Yesu Yermaru, mamətərig kin nəgkiarieren minə kafan.^u ⁴⁰Mərig Mata, kafan nətərigien ramvən pik tuk norien nəviginien. Kafan wok rimoh in. Kini rivən mini-pən tuk Yesu mimə, “Yermaru. ?Rhawor? ?Rikim raməsik mə ratuatuk uə nikam mə pian e naorahik rapəh nasituyen irak tuk norien wok e, kini yo pisin əmə yakamor. Her-pə kin pəh ruə masitu irak.”

⁴¹Mərig Yesu Yermaru rini-pən tukun mimə, “Eh, Mata. Takpəh nərig-pikien narimnar ripsaah məknei. ⁴²Mərig nar kirikianə əmə in nar keikei. Kini Meri rorkeikei nar yame rhuvə rapita, kini to yakpəh min nivəhsi-tayen.”^v

^t 10:32 Lifaet in pris kirik yame ramehuə ye temple. ^u 10:39 Jon 11:1; 12:2-3

^v 10:42 Mat 6:33

Nəhuakien kape Yerमारु
(*Mat 6:9-15*)

11 ¹Nipig kirik, Yesu rimnaməhuak apa ikin kirik. Kini nipig rimnəhuak ta, kafan kirik yermamə raiyoh In mə, “Yerमारु, hajoun-ru əmawə kin nəhuakien rəmhen kin yame Jon Baptaes rimnhajoun kafan minə.”

²Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nipig nakahamə taksəhuak, takhani mhamə,

“Rimtawə ye neai, nhagim rəmərhakə, pəh narmamə tukhasiai Ik. Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə.

³Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towei.

⁴Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə meinai kimawə yakhapəh nharaptərəkin tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.

Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əməwə tamə yakhamir.’ ”

Tukamharpin ye nəhuakien
(*Mat 7:7-11*)

⁵⁻⁶Kini rini-pən tuk əriə mə, “?Tukmə yermamə kirik ruə imam ikin yenpig, tukmə nakəm nəviginien rirkək, kini takhawor pən iran mine? Takvən imei ik kirik, mini-pən mimə, ‘Yo kirik, vəh-si-pə nəviginien kirik, pəh yakvən məvigin yermamə kirik kin yame rimasi-pən isok mitərhav-pə imak ikin yenpig. Mərig nəviginien rirkək yame jakəvigin in kin.’ ⁷Kini ik kirik tukrhorpin nəgkiarinen kafam mimə, ‘!Ah! Amvən. Pəh nisigien əməwə. Yaknəsapir kimawə kwajikovə minə. To yakpəh nərerien mivəhsi-pre nəviginien kimik.’ ⁸Yakamni-pre tuk əmiə mə, nar arnapig mə in ik əgkəp kirik, mərig kwən a riphə norkeikeiyen mə tukrivəh-si-pre nəviginien kimik. Mərig yakamni əfrakis mə tukmə nakamharpin ye naiyohyen, in tukraməkeikei mərer mivəh-si-pre narimnar fam kimik yame nakorkeikei. ⁹Kini ror məknakin, yakamni-pre tuk əmiə mə, sayoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəh-sipre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik kwəruə, kini pəh kwəruə tukrəhitə tuk əmiə. ¹⁰Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik kwəruə, kwəruə tukrəhitə tuk əriə.

¹¹“Kini, kimiə tatə minə. Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin kəməəm, mərig ravəhsi-pən snek uə, nikam? !Nikam! ¹²?Uə tukmə nipig raiyoh kin kwənəhr man, mərig ravəhsi-pən milped^w uə?

^w 11:12 Nəgkiarinen kape Gris ramni mə “skopion.” Əm-ru footnote ye Luk 10:19.

!Nikam! ¹³Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəh-si-pəniēn narimnar huvə minə kimi jimia minə. Mərig Rimtawə Kughen ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə, kini nəfrakisien, In tukrivəh-si-pre Nanmin Kafan kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.”

Farisi minə kamhāni mhamə Yesu ramor wok ye nəsaninien kape Setan
(*Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27*)

¹⁴Kini nipig kirik, kwən kirik aikin yame nanmin has raməmir iran, mamor in rameinein nəgkiariēn. Kini Yesu rimnəko-ta nanmin has a iran, kini kwən a ririkakun maməgkiar, kini narmamə kisakur pik kin. ¹⁵Mərig narmamə tiksīn kimnhani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayēn nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”^x ¹⁶Mərig narmamə minə min tiksīn aikin khamə tukharkun-ru mə nəsaninien kafan ramsipkaa, kini misaiyoh In mə tukror nimtətien kirik ye nəsaninien yame ramsipən ye rao ye neai.^y

¹⁷Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəriə kini mimə, “Nikam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksorīah kapəriə narəyēn, kantri tukrimir. Kini rəmhen min kin yerkwānu kirik. Tukmə narmamə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwānu a to ripəh narə-huvəyēn. ¹⁸Kini rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, tukseikus-eikus min nimə kape Setan. Norien kape Setan tukripəh niskaiyēn. Tukrəsāah-əsāah mirkək. Yakamni məkneikin meinai kimiə nakamhāni mə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul. ¹⁹Kini kimiə minə min tiksīn nakasəko-ta nanmin has minə rəmhen kin yame yakamor. Mərig pa rimə kisəko ta nanmin has minə e ye nəsaninien kape Bielsebul. Rhuvə mə iriə tukhāni neikuəyēn ye nəgkiariēn yame nakamhāni mhamə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul. ²⁰Mərig Yo yakəko-ta nanmin has minə ye nəsaninien kape Kughen, ramhājoun mə narmaruyēn kape Kughen ruauə ta tuk əmiə. ²¹Nipig yermamə yame nagheen rehuə, ravəhsi-pən neipən kape narowaginien, mamərer matuk mamarha huvə tuk kafan nimə, in, kafan narimnar ramswin huvə əmə. ²²Mərig tukmə yermamə min kirik nagheen rehuə rapita min kwən a, ruə, miroh əriu minə, miravən, mərig yermamə nagheen rehuə, in tukraməkeikei mapita, mivən, mipik ta neipən kape narowaginien yame kwən a rimnəkupən mivən iran, mamətigtə iran, mipik ta min kafan nautə mivən məwhai kimi kafan narmamə minə.”^{z a}

^x 11:15 Mat 9:34; 10:25 ^y 11:16 Mat 12:38 ^z 11:22 Ye stori e, Yermamə yame ramarha tuk nimə kafan, in e Setan. Yesu rəmhen kin yermamə nagheen rehuə rapita. Yesu rimnapita in, mirisi-ta nautə kafan. In e, rimnor huvə yermamə yame reinein nəgkiariēn, meinai yarmhə raməmir iran. ^a 11:22 Kol 2:15

²³ “Yermamə yame ripəh nīkwasiġien kin yo, in kafak tikmir. Kini yermamə yame ripəh nofuginien narmamə minə kafak, in raməko-ta əriə kisaiyu rik rik.^b ²⁴ Nīpīg nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tīpəvsik, mamarha kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien. Kini in mamni mīmə, ‘Pəh yakrerig pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin kupan.’ ²⁵ Nīpīg in rirerig-pə məm kafan nimə, kimnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə. ²⁶ Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misarə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas, mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən.”

²⁷ Yesu raməġkiar hanə, məkneikin, piraovin kirik rokrən apomh mīmə, “Pəh Kughen tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen kimi piraovin yame rimneimək kin ik, mivəhsi-pre nah kimik.”^c

²⁸ Kini Yesu rimə, “Nəfrakis. Mərig Kughen tukrautə-pən kin kafan nihuvəyen rapita kimi narmamə yamə mine kasərig kafak nəġkiarien masor.”^d

Nimətətien yame Kughen rimnor kupan ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu
(*Mat 12:38-42; Mak 8:12*)

²⁹ Kini narmamə kimnhauə mə tuksərig nəġkiarien kape Yesu; iriə khapsaah. Kini Yesu rimə, “Kimiə narmamə e towei mine, kimiə naksor pik təvhagə has. Kimiə naksorkeikei mə taksəm nimətətien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukripiəh norien nimətətien kirik irəmiə. Mərig tukror əmə nimətətien kirikianə əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona.^e ³⁰ Rəmhen əmə kin yame nimraghien kape Jona rimnor nimətətien ye nəsaninien kape Kughen kimi nəmə Nineve kupən. Ye norien a, in əmə min e, Yo, Ji Yermamə, nimraghien kafak tukror nimətətien ye nəsaninien kape Kughen kimi narmamə e towei mine. ³¹ In apa kupən, kwın kape kantri e Shipa^f, rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. Mə tukmə nīpīg Kughen tukrəkir narmamə iran, kwın a tukrərer mini-hah yamə mine kisarə e towei mine. ³² Kini ye nīpīg yame Kughen tukrəkir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisarə e towei mine. Meinai iriə kimisərig nəġkiarien kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo.”^g

^b 11:23 Luk 9:50 ^c 11:27 Luk 1:28,42,48 ^d 11:28 Em-ru stori ye Luk 8:18-21.

^e 11:29 Mat 16:4 ^f 11:31 Nakəm kwın kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13.

^g 11:32 Jona 3:5-10

Nikhakien kape laet*(Mat 5:15; 6:22-23)*

³³Kini Yesu rimini mimə, “Yermamə kirik to ripəh nəsiə-pəniən ye laet, kini merkwaig kin, uə məskəmnaan kin besin. Nikam. Tukmə yermamə rəsia pən ye laet, tukraməkeikei miruk haktə ye kwənmhaan kape laet, mə narmamə yamə mine tukhauə ye nəkwai nimə masəm nar.^h

³⁴“Nikwai nimrim in rəmhen kin laet yame rawəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nikwai nimrim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien. Mərig tukmə nikwai nimrim mir kwahas, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nəpignapien. ³⁵Kini ror məkneikin mə ik takaməkeikei mamarha huvə tuk nikhakien ye nimraghien kafam, mə takpəh nivəniən ye nəpignapien. ³⁶Kini tukmə kafam nimraghien in rukwar huvə kin nikhakien, nəpignapien tukrirkək əfrakis iram, kini nikhakien in raməsia-pən huvə fam kafam nimraghien rəmhen kin yame nikhakien kape laet raməsia-pən ik.”

Yesu rimnəgkiar skai kimi Farisi minə mine nəmhaɔun**kape Loa kape Moses***(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)*

³⁷Kini Yesu rimnəgkiar ta, kini Farisi kirik ruə mini-pən tukun mimə tukravən məvigin ye kafan nimə. Kini Yesu rauru-pən imə, məkwətə-pən ye nikar tebol tuk nəviginien. ³⁸Kini Farisi rəm mə Yesu ripəh nəravyen tuk nəviginien, rakur.

³⁹Kini Yesu Yermaru rini-pən tukun mə, “Kimiə Farisi minə nakhamə ta mə tukmə naksai kwəs ye narimnar, rəmhen kin kap mine tikiplət mə kimiə takhahuvə, nəmkimik rirkək irəmiə. Mərig in apa imə, nəptigien kin nar mine nahasien rukwar irəmiə. ⁴⁰!Kimiə naksarmar pik! ?Rikimiə raməsik uə nikam mə Kughen e yame rimnor niprai yermamə iruə rimnor min riki yermamə imə, uə? !Əwəh! ⁴¹Mərig havəhsi-pən narimnar kimi yavən has minə yerkin agien, kini narimnar fam apa iruə irəmiə mine in apa imə tuksatuatuk mhahuvə.

⁴²“Mərig, !awi, kimiə Farisi minə! !Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə! Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pəniən, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onionⁱ ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen.

^h 11:33 Mak 4:21; Luk 8:16 ⁱ 11:42 Yesu ripəh ninien kwesris mine onion, mərig rimini nəviginien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiövriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəviginien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nipar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimsəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16.

Mərig naksəpəh Loa yamə mine kasəkupən, iriə e, nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk minə kimi narmamə, kini mhapəh nisorkeikeyen Kughen. To nakpisəri-pən Loa yamə mine kasəkupən a, mīpisəri-pən min Loa minə tiksın.

⁴³“Kimiə Farisi minə, nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə meinai naksorkeikeye mə takhavən misəkwətə əkupən əmə ye nimə kape nofuginien. Mine in apa ye maket, naksorkeikeye mə narmamə tuksaowia kin əmiə ye nisaiyen.

⁴⁴“Kimiə Farisi minə, naksəmkimik rəmhen kin suranə ye yermamə yame rikinar rhorukin. Narmamə kasəriwək əsuun, miseinein kimnhavən ye kwənmhaan kape nimhəyen.”

⁴⁵Kini yemhajoun kirik kape Loa kape Moses rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Nakni nəgkiarrien minə e, mamoriah min əmawə kin.”

⁴⁶Mərig Yesu rimə, “!Kimiə namhajoun kape Loa kape Moses! Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə meinai kimiə nakhapik-pən nar pam minə kimi narmamə mə tukhapik. Mərig nakhapəh nhawəsi-pəniyen kwermimə mə taksasitu irəriə tuk nīpikien. ⁴⁷Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə. Meinai kimiə nakasor huvə pən marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, mərig rīpmiə minə atuətuk kimishopni əriə. ⁴⁸Naksor-pən huvə marə marə ye suranə kape profet kape Kughen minə, ramhajoun mə rikimiə ragien tuk nar yame rīpmiə minə kimisor, in e kimishopni profet minə. ⁴⁹Kini tuk nar e, Kughen yame nirkunien kafan rehuə, ramni mimə, ‘Yo jakher-pən kin kafak profet minə mine aposol minə tukhavən misəgkiar kimi əriə, kini mərig iriə tuksor nəmhəyen kimi tiksın, mishopni tiksın.’ ⁵⁰Ror məknakin mə Kughen tukrəkir əmiə rəmhen kin mə kimiə atuk nimishopni profet minə m-fam kafan. Kini In tukror narpinien kimi əmiə tuk nimhəyen kapəriə. Iriə yame mine kimisarə ye nirikakunien kape tokrei tanə meriaji-pə ai taktəkun- ⁵¹profet minə fam yame kimnhopni əriə ririkakun ye Ebel muə meriaji-pə Sekaraea, yame rimamhə ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə.^j Nəfrakisien mə kimiə e towei mine Kughen tukror narpinien kimi əmiə.

⁵²“Kimiə nəmhajoun kape Loa kape Moses. Nəmhəyen ehuə tukrurə tuk əmiə, meinai kimiə nakharkun pawk swatuk yame Kughen rorkeikeye, mərig nakhapəh nisəri-pəniyen, masərer əswasig kin narmamə yamə mine khamə tuksəri-pən.”

⁵³Kini Yesu rītərhav ye nimə a, meriwək mamvən, kini nəmhajoun kape Loa minə mine Farisi minə, niemhaa rhai əriə. Ririkakun ye nīpīg a, kimisor tikmir iriə min. Misaiyoh-pən kin naiyohyen skai rehuə kimin ⁵⁴mə tuksəm nəgkiarrien kirik kafan yame tukhani hah In iran.

^j 11:51 Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22.

Pəh norien mine nəgkiarien kapətawə tukror kirikianə
(*Mat 10:19-20,26-33; 12:32*)

12 ¹Kini ye nipig a, narmamə khapsaah kimnhauə kirikianə, to kipəh nəhueikin-famien əriə. Mərig narmamə kwənhapsaah pik, kini mhasig-ta-sig-ta əriə minə. Kini Yesu ririkakun maməgkiar kimi kafan narmamə minə, mimə, “Kimiə, takasərig əmiə tuk yis kape Farisi minə, yis e in e nəgkiarien kapəriə rhuvə mərig nərigien kapəriə rəmkimik. ²Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.^k ³Nəgkiarien yame nakhani yenpig, tukərig yeraan. Nəgkiarien yame nakhani ye nəkwai nimə, tukni-ərhav ye swatuk.”

Kughen rorkeikei pik ətawə mamarha huvə tuk ətawə

⁴Kini Yesu rimə, “Kafak narmamə minə, yakamni-pre tuk əmiə mə takhapəh nhaginien kin narmamə yamə mine kharkun nhopniyen nipraimiə, meinai kwasig ikin, to khapəh nisor-has-preyen nar kirik kimi əmiə. ⁵Mərig yakamni-ərhav yermamə e kimi əmiə mə ratuatuk mə takhagin kin. Takasəkeikei mhagin kin Kughen, meinai tukmə In rhopni yermamə kirik, In rirkun narakikin-pən-ien in apa ye nap ehua. Əwəh, nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə takasəkeikei mhagin kin Kughen. ⁶Nar apnapig keihap in rikəskəh pik, kivəh nimirin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əriə. ⁷Kini nimirghien kapəmiə rapita nimirghien kape keihap. Kini tukmə Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig nimar nikwənemiə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvheikin fam muirkun ta mə kuvhuun.^l

⁸“Kini yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimir narmamə, Yo, Ji Yermamə, yo min jakni-ərhav nhagin ye nimir agelo minə kape Kughen mə in kafak yermamə. ⁹Mərig tukmə yermamə ramni-ərhav ye nimir narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimir agelo minə kape Kughen mə yakeinein min in. ¹⁰Kini yermamə yame ramni hah Yo, Ji Yermamə, Kughen rirkun nivəh-si tayen narpinien ye kafan təvhagə hah. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to ripəh nivəh-si-tayen narpinien kape kafan təvhagə has.

¹¹“Kini tukmə kərip-ərhav əmiə ye nimə kape nofuginien, uə ye nimir nəmehua minə, uə ye nimir narmaru minə, mə tukharuk-pre nəgkiarien has irəmiə, pəh kimiə takhapəh nisətərig-pikien mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarien kapəriə,^m ¹²meinai ye nipig atuatuk

^k 12:2 Luk 8:17 ^l 12:7 Luk 12:24; Wok 27:34 ^m 12:11 Mak 13:11; Luk 21:12-15

a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmiə kin naha nəgkiarjen yame takasəkeikei mhani-ərhav.”

Takharəh nisətərig-pikien tuk nimoptanə mine nautə

¹³Kini nəmə minə a kirik rini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun. Rimik ruamhə ta. Aweh. Uh riki piak mə tukrəwhai narimnar kape rimimru, mivəhsi-pə yame rimimru ruini ta mə kafak.”

¹⁴Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “Kafak yermamə. Yakirkək ye nətərigien e kapəmiru tuk nəwhaiyen kapəmiru narimnar.” ¹⁵Kini mini-pən tuk əriə mimə, “!Takasərig əmiə! Taksətapig kin əmiə mə takharəh nisəptigien kin nar. To yermamə kafan nautə rehuə pawk, mərig pəh nien mə nautə in nuknei nimraghien.”ⁿ

¹⁶Kini rimini nuhpikien kirik mimə, “Yermamə kirik, kafan nautə ripsaah. Kini kafan nəsimien ramor kwənkwan rehuə. ¹⁷Kini rikin raməsik mimə, ‘?Jakhawor pən iran mine? Meinai kafak nimə ripəh nəmhenien mə to yakətu-pən kafak nəsimien aikin.’ ¹⁸Kini rarar mimə, ‘Rhuəv mə jakor məkneikin. Jakpik ta nimə minə e miwhirəkkin min nimə tiksın yame rehuə pik min, mətu-pən kafak nəsimien aikin, mine kafak nautə. ¹⁹Aikin, rikik tukraməsik mə kafak narimnar ripsaah rəmhen tuk newk ripsaah. Kini jakapis kin norien narimnar, məvigin, mamnim, mamərig əmə nəgienien mamvən.’ ²⁰Mərig Kughen rini-pən tukun mimə, ‘!Ik nakeno-eno! Taktəkun əmə, tuk yenpig, nakmhə. ?Kini rhawor ye kafam narimnar e yame nimnəwhai kəji?’ ²¹Kughen tukror məknakin kimi narmamə yamə mine kasəwhai kəji nautə ripsaah mə kapəriə əmə, mərig rikiriə ripəh nəsik-pikien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei.”^o

Tukharəh nisətərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei ətawə, mavəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə
(*Mat 6:19-21,25-34*)

²²Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takharəh nisətərig-pikien tuk nimraghien kapəmiə mə taksən naha. Kini takharəh nisətərig-pikien tuk narimnar kape nipraimiə mə ‘?Yakwəseinein mə jakhawəhsi-pən naha?’

²³Takharəh nisətərig-pikien tuk narimnar minə e, meinai nimraghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nipraimiə rapita neipən. ²⁴Səm-ru man minə. Kharəh nisəsимien, mhapəh nisarhakienien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Kughen raməvigin əriə. !Mərig Kughen rorkeikei pik əmiə rapita yame rorkeikei man minə! ²⁵?Tukmə nakətərig pik tuk nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to

ⁿ 12:15 1 Tim 6:9-10 ^o 12:21 Mat 6:19-20

rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to ripəh nəsik-əpnis-pən-ien aoa kirikianə ye nimraghien kapəmiə.

²⁶?Mərig tukmə nakseinein norien nar kəskəh a, mərig rhawor e nakasətərig pik tuk narimnar pisin pisin ye nimraghien kapəmiə?

²⁷“Rikimiə tukraməsik jihi nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupən, kafan nautə rehuə pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig ripəh nihuvə-pikien mapita jihi nai minə a. ²⁸Jihi nai minə a kashaktə tuk nipig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhəvən ye neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Ewəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyən in rəkəskəh əmə.

²⁹“Ripəh nihuvəyən mə rikimiə tukrivən pik tuk nəviginiən mine ninimien. Takhapəh nisətərig-pikien tukun, ³⁰meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyən ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine takamhavəh tuk nimraghien kapəmiə. ³¹Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen, pəh in tukrərer əkupən ye nimraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə.

³²“Kimiə e sipsip minə kafak, kimiə kwatiksın əmə, mərig takhapəh nhaginiən meinai Rimimiə rikin ragien pik mə In tukramarmaru irəmiə, mamarha huvə tuk əmiə. Kini kimiə min taksarmaru kimiə min. ³³Taksor salem kin kapəmiə narimnar, mhavəhsi-pən mane iran kimi yavən has minə. Tukmə naksor məknaikin, rəmhen mə naksor nitip kapəmiə yame to ripəh nimətitiən tuk nipig kirik. Misərhə-pən nətərigien kapəmiə ye narimnar yame rhuvə apa ye rao ye neai. Kini ikin aikin a, to yəkrəh minə khapəh nhavən-pakəyən ikin, kini to ivn^p minə khapəh nisəsien narimnar aikin.^q ³⁴Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən ikin.”

**Narmamə kape Yesu tukasəkeikei masərer
matuk tuk nirerig-pə-minien kafan**

³⁵Kini Yesu rimə, “Takasərer matuk nipig mifam, rəmhen kin yame nakamhawəhsi-pən neipən minə kape wok, uə rəmhen kin yame nakasarha huvə tuk kapəmiə laet minə mə tukamhauək ye nipig mifam.^r ³⁶Takasəkeikei misəmhen kin yorwok minə kape yemehua kirik yame ramsi-pən ye lafet kape mared yame kimmor pə pə əmə. Tukmə rirerig-pən iman yerkwanu, məsik-əsik tapig, taktəkun əmə kafan yorwok minə tuksəhitə ye tapig mhamə tukruə imə. ³⁷Yorwok minə kafan yamə mine kasarha masərer matuk ye nipig

^p 12:33 Nəgkariən kape Gris ramni “Ikin aikin a, to popahuk ripəh nəsien narimnar aikin.” ^q 12:33 Luk 18:22 ^r 12:35 Mat 25:1-13

yame yamehuə kapəriə ramuə, iriə tukšərig huvə. Nəfrakisien, yakamni tuk əmiə mə, yamehuə a in tukreiwaiyu mivəhsi-pən neipən kape yorwok əmə kirik, mokrən kin əriə mə tukhauə misəkwtə, kini in rarha huvə tuk əriə maməvigin əriə rəmhen kin mə in yorwok kapəriə. ³⁸Kini tukmə yamehuə ramuə pawk yenpig, uə ye kwəsum-niraanien, mərig yorwok minə kafan kasərer matuk əmə, kini in tukror huvə-pən pik kimi əriə.

³⁹“Kini kimiə takasəkeikei mharkun mə, tukmə yermamə kirik rirkun nipig atuətuk yame yəkrəh tukruə ye kafan nimə mə tukrəkrəh, kini in to ripəh napirien, mərig tukramərer matuk mamarha huvə tuk kafan nimə mə yəkrəh tukripəh nivənian imə.” ⁴⁰Kini kimiə, nipig mi-fam, takasəkeikei misərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakrərig pə min ye nipig yame kimiə nakseinein.”

⁴¹Kini Pita rimini-pən tukun mimə, “Yermaru. ?Nakamni-pə nuhpikinien e kapəməwə əmə, uə kape narmamə mi-fam?”

⁴²Kini Yesu Yermaru rimə, “?Pa e yorwok yame rirkun nar, kini mamor kafan wok ye nipig m-fam ye norien yame rhuvə? ?Kini yemehuə kirik to rivəh-si haktə pə nhəgin mə in tukrameihuə ye yorwok minə kafan, mivəh-si-pən kapəriə nərokien, in e nəriə nəviginien? ⁴³Ɔwəh. Nipig yemehuə kape kwən a ramtərhav-pə, kini məm mə in ramor huvə kafan wok, kini in tukror huvə-pən kimi yorwok a. ⁴⁴Nəfrakisien, yakamni-pre tuk əmiə mə yemehuə in tukrivəhsi-haktə yorwok a mə tukruə mamehuə ye narimnar m-fam kafan.” ⁴⁵?Mərig rhawor? Tukmə ror yorwok a rikin tukruh mimə, ‘Kafak yamehuə ramor tan pən tuk nuəyen.’ Kini mirikakun mamuh yorwok minə nipiraovin mine narman, mamvən, maməvigin, mamnim, mamapis. ?Kini yamehuə kafan tukrhawor? ⁴⁶Yemehuə kape kwən a tukritərhav-pə tukun ye nipig kirik yame in to ripəh nirkunien mipəh nərer matukien tukun. Kini Yermaru tukrərpni, mərəsis-ərəsis, marakikin-pən imei narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.” ⁴⁷Yorwok a yame ruirkun ta nəgkiarien kape yamehuə kafan, mərig ripəh norkeikeiyen mə tukrərer matuk mamor wok minə a, tukup in, rərig nəmhəyen.” ⁴⁸Mərig yorwok yame ripəh nirkun-huvəyen nəgkiarien kape yamehuə, kini mamor narimnar yame ripəh natuatukien, yame tukraməkeikei mivəh narpinien iran, tukup mar əmə in. Tukup mar əmə yorwok e meinai yermamə yame Kughen rivəhsi-pən narimnar ripsaah kimin, in tukraməkeikei mor narimnar ripsaah. Kini yermamə yame kərəhu-pən narimnar ripsaah ye kwərmin, tukaiyoh-pən kin narimnar rehuə tukun.”^w

**Yesu raməwhai narmamə kafan minə mine narmamə
yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran**

⁴⁹Kini Yesu rimini mimə, “Yo yakwauə mə jakərəhu-pən nap ye tanimtanə, kini taktəkun ai, nap a to ripiuk ta; rikik ripiagien. ⁵⁰Mərig

^s 12:39 Mat 24:43-44; 1 Tes 5:2 ^t 12:44 Mat 25:21,23 ^u 12:41-46 Mat 24:45-51

^v 12:47 Jem 4:17 ^w 12:47-48 Mat 10:34-36

nipig ɔtən^x kirik tukruə ye kafak nimraghien, kini rikik rəmhə tukun meriaji nipig yame tukror infamien iran.^y ⁵¹?Rikimiə raməsik mə jakərəhu əmə nəmərinyuyen ye tanimtanə uə? !Nikam! Pəh nien mə yimauə mə jakərəhu nəmərinyuyen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasəwhai əriə minə. ⁵²Kini taktəkun ai, tukmə narmamə kirkirip yerkwanu kirik, kini tuksəwhai əriə minə, kisisər kirhek kiraru, kini kiraru kawhek kisisər. ⁵³Rim narman tukshek nipikwarien minə kapəriə; kini nipikwarien minə tukshek rimriə minə; kini nisin nipiraovin minə tukshek nipiakwəskwəh minə kapəriə; kini nipiakwəskwəh minə tukshek nisinriə minə; kini kuhu nipiraovin minə tukshek yasunriə minə. Kini yasunriə minə tukshek kuhuriə minə.”^z

**Tukasəkeikei mharkun niprai nimtətien yame Kughen
ramor kimi ətawə
(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)**

⁵⁴Kini Yesu rimini-pən tuk nukwao ehua mimə, “Tukmə nakasəm napuə rərer, nakharkun mə nəhig natukrip. ⁵⁵Kini tukmə nakasəm mə nuwig ravus jihin, nakharkun mə nipig kape nəpan-əpanien ruauə pakə. ⁵⁶!Eh! !Kimiə nəmarpəkao has minə! Kimiə nakhamə nakharkun pik nar, mharkun niprai nimtətien ye tokrei tanə mine ye neai, rəmhən kin napuə, uə jili nai minə. Mərig nakhapəh nharkunien niprai nimtətien e yame Kughen ramor kimi əmiə ai taktəkun. ⁵⁷Takasəkeikei misəri-pən swatuk yame ratuatuk mə taksəri-pən. ⁵⁸Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nimri mirh, rhuvə mə takawəkeikei mwəkupən mwərəhu nəmərinyuyen tuk əmiru minə, tamə, rəukəkin ik mivən ye nimri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus. ⁵⁹Kini yakamni-pre tuk ik mimə, tukmə ror məknakin, to nakpəh napien ye kalabus meriaji takarpin fam.”^a

Sarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has, tamə nakhamhə

13 ¹Kini ye nipig a, narmamə tiksin kimnhauə mhani-pən tuk Yesu mə nəmə Galili tiksin kamhauh nar miragh minə mhamə tuksor sakrefaes kin kimi Kughen, kini aikin, mobael minə kape gavman e Paelat kimnhauə mishopni əriə.^b ²Kini Yesu rini-pən mimə, “?Rhawor? ?Nakhamə ta mə nimhəyən skai a yame rimivəh əriə ramhajoun

^x 12:50 Nəgkiarien kape Gris ramni “Baptaes,” mərig ikin e nipran ramni nipig ɔtən kirik.
^y 12:50 Mak 10:38-39 ^z 12:53 Maeka 4:6 ^a 12:57-59 Mat 5:25-26 ^b 13:1 Narmamə kimisərig nəvsaoyen kin, mə gavman kape Paelat rimavən ye nimə rhakə kirik, mhopni narmamə ye nipig yame kimnhauə masəhuak, kisakur. Mə nar a gavman rimnor ramor naurisien.

pən mə iriə nəmə has rapita narmamə apnapig minə apa Galili uə?^c
³Nikam. Yakamni-pre tuk əmiə mə riphə norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has minə kapəmiə, kini kimiə fam takpiasəkeikei mhamə. ⁴Uə jakni min ye narmamə iriə m-fam 18 yamə mine nimə apomh a yame kamni kimə Saeloam rimamir mohtərəkkin əriə, khambə. ?Nakhamə ta mə nimhəyen skai yame rimivəh əriə ramhajoun-pən mə iriə kisahas rapita narmamə apnapig minə apa Jerusalem uə? ⁵Nikam. Yakamni-pre tuk əmiə mə riphə norien məknakin. Mərig tukmə nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə ye norien has minə kapəmiə, kini kimiə fam takpiasəkeikei mhamə.”

⁶Kini Yesu rimoh nuhpikinien kirik mimə, “Yermamə kirik rimihu nai kirik e figtri, apa ye kafan nəsимien. Kini newk minə tiksın ruə mivən, kini kwən a ramaiyu-pən məsiəkun, məm riphə nikuəyen. ⁷Kini mini-pən tuk yermamə yame ramarha tuk nəsимien mimə, ‘Ɔm-ru. Yımauə məsiəkun kwənkwai figtri e miwəh newk kisisər, mərig yakpəh nəmien kwənkwai nai kirik. Ɔrəru ta. Riphə nəmhenien mə tukrərər əswasig kin nimoptanə ye nəsимien.’^d ⁸Kini kwən yame ramarha tuk nəsимien rhorpin nəgkiarien mimə, ‘Yemasur. Pəh rivəh min ru newk kirikianə, pəh jakikir-pən nimoptanə huvə kimin.’^e ⁹Kini tukmə ramkuə ye newk aikin, kini rhuvə əmə. Mərig tukmə riphə nikuəyen, pəh kərəru ta.’”

Yesu rimnor huvə piraovin kirik ye Sabat

¹⁰Kini ye Sabat kirik, Yesu rinaməvhag kimi narmamə apa ye nəkwai nimə kirik kape nofuginien. ¹¹Kini piraovin kirik aikin yame nanmin has rimnəmır-pən iran mivəh newk 18. Mor nimeitaan ramirpəvin ye nipig mifam, to riphə nərər-atuatuk-ien. ¹²Kini Yesu rəm in, rokrən kin mə tukrərər kupən ye narmamə, mini-pən tukun mimə, “Piraovin. Yo yakwərisin ta kafam nəmhəyen, to riphə nıraptərəkkin-minien ik.” ¹³Kini Yesu rərəhu-pən kwermın mir iran, məkneikin rərər atuatuk mihuvə, kini maməgnəgin Kughen.

¹⁴Niemhaa rhai yermamə yame ramehuə ye nimə kape nofuginien, meinai Yesu rimnor huvə pian a ye Sabat. Kini mini-pən tuk narmamə minə mimə, “Nipig sikis kape norien wok kapəmiə. Nakharkun nhauəyen ye nipig minə a pəh In ror huvə əmiə. Mərig ye Sabat, takhapəh nhauəyen mə In tukror huvə əmiə.”^f

¹⁵Kini Yesu Yermaru rini-pən tuk əriə mimə, “!Kimiə nəmārpəkao hah minə. ?Kimiə pa nhagin ramrisin kafan dongki mine kao ye Sabat, mə tukrəsıg mivən mə tukrinim nu? Mə kimiə m-fam naksor wok məkna.”^g

¹⁶Kini ye norien əmə a in a, ratuatuk əmə mə yo jakrisin pian e ye

^c 13:2 Jon 9:2 ^d 13:7 Luk 3:9 ^e 13:8 2 Pita 3:9,15 ^f 13:14 Eks 20:9-10; Dut 5:13-14
^g 13:15 Luk 14:5

nəmhəyen kafan, mivəh miragh in ye Sabat. Pian a, in kwənərəus kirik kape Ebrahim, kini Setan rimirkwəji ətərəkin in kape newk 18.”

¹⁷Yesu raməgkiar məknei, kafan tikmir minə kimisauris. Kini narmamə mifam, rikiriə ragien tuk wok huvə yamə mine Yesu ramor irəriə.

Narmaruyen kape Kughen ramehuə ye nəsaninien kafan

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸Kini Yesu rimini mimə, “?Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin naha nhagin? ?Jakni naha nhagin riumhen? ¹⁹Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin kwənkwai mastad, kini yermamə kirik rimivəh mihu ye kafan nəsimien. Kini kwerun rhaktə mehuə, kini man yerpirig minə kamhauə masor-pən nimairiə ye rəgrəgin.”

²⁰Kini mamni min mimə, “Jakamhajoun narmaruyen kape Kughen mimə riumhen naha? ²¹In rəmhen kin yis kirik yame piraovin kirik ramərap-pən ye flaoa yame kamor-pən ye besin ehua, kini rher əpu fam flaoa raməsiis mamehuə.”

Swatuk kəskəh

(Mat 7:13-14,21-23)

²²Kini nipig Yesu rimnəriwək mamvən Jerusalem, maməwhag kimi narmamə ye taon ehua minə mine yerkwanu minə. ²³Kini kwən kirik raiyoh-pən In mimə, “Yermaru. ?Kughen tukrivəh miragh narmamə kwatiksin əmə uə?”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, ²⁴“Yakamni-pre tuk əmiə mə kimia takasəkeiki misarkut pik mhamə takhavən misauru-pən ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai narmamə khapsaah kisarkut mhamə tukhavən imə, mərig to khapəh nhavəniē. ²⁵Mərig tukmə Yermamə, yame kafan a nimə, tukrərer mətəpig ye kwəruə kafan, kini kimia yamə mine nakhapəh nisauru-pən-hanəyen ye kwəruə, takasərer iruə masəsik-əsik tapig mhamə, ‘Yermaru. Əhitə ye kwəruə tuk əmawə.’ Mərig əmə jakni mimə, ‘!Ah! Yakeinein əgkəp əmiə.’^h ²⁶Kini kimia taksokrən mhaməhə, ‘Yermaru. Kitawə kimisəvigin kwis. Kini Ik nimnhajoun əmawə apa iməməwə ikin.’ ²⁷Mərig Yo jakni mimə, ‘Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə, yakeinein əgkəp əmiə. Kimia m-fam yor təvhagə has minə. !Havən isok tuk Yo!’ⁱ ²⁸Ye nipig a, kimia taksəm Ebrahim mine Aesak mine Jakob mine profet kupən minə kasarə ye rao ye neai ikin Kughen ramarmaru ikin, mərig kimia takasərer iruə, kini tukarak-ərhav kin əmiə, takasəsək, misokwəruə, masərig rahah.^j ²⁹Kini narmamə tukhasi-pirə, mhasi-fiak, mhasi-prah, mhasi-pihiu, mhavən misəkwtə misəvigin ye rao ye neai yame Kughen ramarmaru ikin.^k ³⁰Kini rhuvə mə takharkun mhamə

^h 13:25 Mat 25:10-12 ⁱ 13:27 Sam 6:8 ^j 13:28 Mat 8:11-12 ^k 13:29 Sam 107:3

narmamə minə e kasəkupən tukpihauə mhakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”¹

Yesu rikin rəpou tuk nəmə Jerusalem
(*Mat 23:37-39*)

³¹ Kini ye nipiḡ a, Farisi minə tiksın kimmhauə mhani-pən tuk Yesu mhamə, “!Eh! Rhuvə mə takitərhav eikin e mamvən, meinai Herod rorkeikei mə tukrhopni Ik.”

³² Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Herod in yor kiko iko rəmhen kin kuri aparu yame ramən nar mirə. Takhavən mhani-pən tukun mə Yo yakmə, ‘Ɛm-ru. Nipiḡ kwakwə əmə aikin ramarə, yame Yo jakəko ta nanmin has minə ye narmamə, kini mor huvə nimhəyen kape narmamə. Kini nipiḡ kisisər ror infamien, kini jakərkin kafak wok.’” ³³ Nar apnapig əmə Herod rimə tukrhopni yo, məriḡ Yo jakaməkeikei məri-pən kafak swatuk mamvən ai taktəkun mine tikianakwamer mine tuknahu mivən mitərhav-pən Jerusalem, meinai ikin əmə aikin a kamhopni profet kape Kughen minə ikin. ³⁴ !Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimiə nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakwəsarkwhopni fam əriə kin kapier apig. Nipiḡ ripsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm huvə əmiə rəmhen kin yame man ramauu tini minə, məriḡ kimiə nakasəpəh. ³⁵ Məriḡ kimiə nakharkun mə Kughen rimnəpəh əmiə. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo mhavən miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’”^m

Yesu rimavən imei Farisi kirik

14 ¹⁻² Ye Sabat kirik, Yesu rimavən ye nəkwai nimə kape yemehua kirik kape Farisi minə mə tuksəvigin. Kini apa Yesu ramkwətə ikin, kwən kirik ramhə kin nəmhəyen e kəsis ramkwətə ipakə tukun. Kini narmamə kimisəm Yesu mə tukrhawor. ³ Kini Yesu raiyoh-pən nəmhajoun minə kape Loa kape Moses mine Farisi minə mimə, “?Rhawor? ?Loa rameighan kin mə yermamə kirik rirkun nivəh-miraghien narmamə yamə mine kamhamhə kamhamragh min ye Sabat uə nīkam?”ⁿ ⁴ Məriḡ iriə khapəh nisəḡkiarien. Kini Yesu rirap kwən a mor huvə min nīpran, mher-pən kin ramvən.

⁵ Kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan kwajikovə^o, uə kafan kau rivə-ərhav pīkin ye nəkwai nimir ehuə ye Sabat, kini tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-sihaktə aihuaa əmə. ?Pa e

¹ 13:30 Luk 14:9; Mak 9:35; 1 Kor 4:9; Mat 20:8 ^m 13:35 Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13 ⁿ 14:3 Luk 6:9 ^o 14:5 Kopi akwas tiksın kape Niutesteman khapəh nhaniyen “kwajikovə” məriḡ kamhani “dongki.”

irəmīā in to ripəh norien məkneikin? Rirkək.”^p ⁶Kini nəgkiarīen kapəriā rirkək.

⁷Kini Yesu rimməm narmamə tiksīn yame kimnokrən kīn əriā tuk nəviginien a, kini khauə imə misorkeikei mə tuksəkwtə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen. Kini Yesu rini-pən nuhpikinien tuk əriā mīmə, ⁸“Tukmə yermamə rokrən kīn ik mə takvən tuk nəviginien kirik kape narkurəkien, takpəh nivəniēn məkwətə kupən ye kwənmhaan kape nisaiyen. Tamə yermamə kirik in yerpīg pik rapita ik ruə,⁹ ⁹kini yamehuə kape nimə tukrini-pre tuk ik mīmə, ‘Ɔta. Pəh kwən e tukrəkwtə-pre ikin en.’ Kīni takauris meinai takaməkeikei mivən məkwətə yetanə, ikin kīpəh nisaiyen əjir ikin. ¹⁰Mərig tukmə yermamə kirik ramokrən kīn ik mə takvən məvigin ye lafet kirik, kini rhuvə mə takvən məkwətə-pən ikin kīpəh nisaiyen əjir ikin. Tukmə ror yamehuə kape nimə tukruə mīni-pre tuk ik mīmə, ‘Yo kirik, yuvən məkwətə kupən ye narmamə, ye kwənmhaan kape nisaiyen.’ Ramni-pre məkneikin tuk ik, mivəhsi-haktə nhagim ye nīmri narmamə mi-fam apa imə. ¹¹Yakamni-pre məknai meinai yermamə yame ravəhsi-haktə atuk in mə tukreihuə, Kughen tukrivəhsi-əhu in. Mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-sihaktə in tukreihuə.”^r

¹²Kini Yesu rīmīni-pən tuk yemehuə kape nimə mīmə, “Kini tukmə nakamor nəviginien ehūə kirik yenpīg uə yeraan, takpəh nokrənien kīn ik mīnə tiksīn, mīne piam mīnə, mīne kafam kwənərəus mīnə, mīne narmamə yamə mīne kapəriā nautə rehuə yame mīne kisarə ipakə tuk ik. Tamə, iriā kisokrən mīn kīn ik mə takvən məvigin kīmīā miriā, misarpin tai nar yame nīmnor irəriā. ¹³Mərig tukmə nīpig nakmə takor lafet kirik, takaməkeikei mamokrən kīn yavən has mīnə, mīne narmamə yamə mīne nīkariā rīmḥə, mīne nīmrin pis mīnə, mə tukhauə nakasəvigin kwis kīmīā miriā. ¹⁴Iriā to khapəh nisarpin-preyen tai norien a, mərig Kughen tukrautə-pre kīn kafan nīhuvəyen kīm ik. Kīni ye Nīpig Kwasig, nīpig narmamə yamə mīne kisatuatuk tukhamragh mīn, kini Kughen tukrərok ik iran.”^s

Yesu rīmīni nuhpikinien kape nəviginien ehūə

(Mat 22:1-10)

¹⁵Kini iriā kirik aikin raməvigin, mamərig nəgkiarīen a, kini mīni-pən tuk Yesu mīmə, “!Nar huvə kirik e, nivəniēn apa ye rao ye neai, ikin Kughen ramarmaru ikin, maməvigin ye lafet ehūə kafan!”^t

¹⁶Mərig Yesu rīmīni-pən tukun mīmə, “Nīpig kirik, yermamə kirik rīmə tukror nəviginien ehūə kirik kafan, kini markupig, mīni-pən tuk

^p 14:5 Mat 12:11; Luk 13:15 ^q 14:8 Prov 25:6-7 ^r 14:11 Mat 23:12; Luk 18:14

^s 14:14 Jon 5:29 ^t 14:15 Luk 13:29

narmamə khapsaah mə tukhauə misəvigin kwis iriə min. ¹⁷Kini rinor ta nipig kape nəviginien, mher-pən kin kafan kirik yorwok mə tukrivən mini-ərhav pən tuk narmamə yame rimnokrən-ta kin əriə mimə, ‘Hauə misəvigin, meinai yaknor əpnəpeinə ta ye nəviginien.’

¹⁸“Mərig iriə m-fam kimisəpəhs-pən, mhamə to iriə kharəh nhavəniən. Kirik rimnəkupən mini-pən tukun mimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehuə mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimri nimoptanə kirik, kini jakaməkeikei mivən məsiəkun.’ ¹⁹Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehuə mə to yakpəh nurəyen. Yimivəh nimri kau ten, kini jakaməkeikei mivən məm pi pom wok minə kapəriə.’ ²⁰Kini kirik min rimə, ‘Eh. Ni-pən tuk kafam yemehuə mə yimnarkurək pə pə əmə, to yakpəh nurəyen.’” ²¹Kini yorwok rimauə mini-əsah pən tuk kafan yemehuə. Kini yemehuə ai rikin rəmhə pik, kini mini-pən tuk kafan yorwok mimə, ‘Ita. Yuvən aihuaa, apa ye swatuk mine ikin minə tiksin ye taon a məm yavən has minə, mine narmamə nikariə rimhə, mine nimrin pis minə, mine yamə mine nihuriə rahas, mikir əriə, mhauə.’ ²²Kini in ror nar a yame yemehuə rimini-pən tukun, kini mirerig-pə mini-pən mimə, ‘Yemehuə. Narimnar fam yame nimini, yo yaknor fam. Mərig nəviginien rehuə aikin, kini nimə rəmhen min tuk narmamə tiksin.’ ²³Kini yemehuə rimini-pən tuk yorwok mimə, ‘Ita. Yuvən ye swatuk, mine ikin minə fam iruə ye taon. Yuvən məkeikei kimi narmamə mə tukhauə imə. Nimə e kafak tukraməkeikei mukwar huvə. ²⁴Mərig yakamni-pre tuk ik mə narmamə yamə mine yimnokrən kin əriə maməkupən, iriə to kharəh nisən-əsigəvinien nəviginien kirik kafak.’”

Yermamə kape Yesu tukrərəhu kupən Yesu ye nimraghien kafan

²⁵Narmamə khapsaah pik kamhakwasig kin Yesu ye swatuk, kini in rarer mini-pən tuk əriə mimə, ²⁶“Tukmə yermamə kirik rorkeikei mə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mivəh Yo yakəkupən ye kafan nimraghien. In tukraməkeikei morkeikei Yo rapita rimni mine nisini, mine kafan piraovin, mine tini minə, mine piauni minə, mine nowini minə, mine in atuk. Tukmə ripəh norien məkneikin, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.” ²⁷Kini tukmə yermamə ripəh neighanien kin mə tukhopni in tuk nhagik, uə ripəh norien nəkwak, in ripəh nəmhenien mə tukruə rəmhen kin kafak yermamə.

²⁸“Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivhirəkin nimə apomh kirik, in tukraməkeikei mokupən məkwətə, mirkun huvə mane ye narimnar minə, məm-ru mə kafan mane rəmhen uə nikam. ²⁹Tamə ririkakun mor nuknen, meinein norien infamien iran, narmamə tuksarh iakei iran ³⁰mhamə, ‘Em-ru. Kwən a rimirikakun əmə kafan nimə. Mərig reinein norien

^u 14:20 1 Kor 7:33 ^v 14:26 Luk 9:23

infamien iran.’ ³¹ Kini tukmә king kirik, kafan mobael, iriә ten taosen әmә, tukmә rәrig nәvsaoyen mә king pәsin kirik min yame kafan mobael minә twenti taosen kamhauә mә tuksarowagin iriә min, kini in to ripәh nivәn-aihuaayen ye narowaginien. Kwasig ikin ramvәn tuk narowaginien, tukramәkeikei mәkwәtә, mirkun huvә mә in rirkun napitayen tikmir minә a uә nikam. ³² Tukmә rirkun mә to ripәh napitayen, tukramәkeikei mher-pән kin narmamә tiksин khavән masәм kafan tikmir minә tiksин nipig khapәh hanә nhauәyen ipakә tukun, misәrәhu nәmәrinuyen. ³³ Kini ye norien kirikianә әmә min, kimiә takasәkeikei misәkwәtә misәм huvә nimraghien kapәmiә. Tukmә yermamә kirik ripәh norkeikeiyen mә tukrәpәh narimnar fam kafan mikwasig kin Yo, in ripәh nәmhenien mә tukruә rәmhen kin kafak yermamә.

³⁴ “Nigar in nar huvә kirik. ?Kini mәrig tukmә nigar rәhiu pik, tukhawor kor rhekin min?” ³⁵ Ripәh nәmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin әmә. Tukmә kimiә narmamә yame nimәtirgimiә rarә, sәtәrig huvә kin nәgkiarien e.”

Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei

(Mat 18:10-14)

15 ¹ Ye nipig a, narmamә khapsaah yamә mine kasәrer tuk mane kape takis, mine yor tәvhagә has khapsaah kimnhauә mә tuksәrig nәgkiarien kape Yesu. ² Kini Farisi minә mine nәmhajoun kape Loa kape Moses kimnhani hah Yesu mhamә, “Ah. Kwән a, rikin rorkeikei mә yor tәvhagә hah minә tukhavән misәм, kini misәvigin kwis.”^x

³ Ror pән, Yesu rimini nuhpikinien kirik mimә, ⁴ “?Kimiә pa nhagin, kafan sipsip wan hundred, kini kirikianә ramerwei, mәrig rikin rapәh nәsikien? Tukmә kimiә kirik kafan sipsip rimirkәk mәknakin, kini in tukramәkeikei mipәh kafan naenti naen sipsip kasән mәнvhirik masәrer apa ripiәpiә ikin, kini in tukrivән marhakin yame rimnerwei meriaji mәм.” ⁵ Kini nipig tukrәm, kini rirәhsi-haktә mәрәhu-pән ye nuran, kini rikin tukragien. ⁶ Kini nipig tukmә rajiәrhav-pә yerkwanu, in tukramәkeikei mokrән kin in minә tiksин, mine narmamә yamә mine kasarә ipakә tukun, kini mini-pән tuk әriә mimә, ‘Hauә, kisagien kwis, meinai yimnәm min kafak sipsip yame rimnerwei.’ ”

⁷ Kini Yesu ramripin nәgkiarien mimә, “Yakamni-pre tuk әmiә mә, rәmhen әmә kin apa ye rao ye neai. Tukmә yor tәvhagә hah kirikianә rarar ye kafan nәrigien mivән tuk Kughen, kini nagienien apa ye rao ye neai tuk kwән a in rehuә, rapita nagienien tuk narmamә naenti naen yamә mine kisatuatuk mhapәh nisorien nar has kirik yame tukasәkeikei misarar ye nәrigiein kapәriә tukun.”

^w 14:34 Mat 5:13; Mak 9:50 ^x 15:2 Luk 5:30 ^y 15:4 Esik 34:11,16; Luk 19:10

Nuhpikinien ye mane yame rimirkək

⁸ Kini Yesu rarə mini min mimə, “Tukmə piraovın kirik kafan silva mane ten, kini kirik rirkək. ?Kini tukrhawor? Tukrəsiə pən ye laet mahiə marhakin huvə apa imə mivən meriaji məm. ⁹ Kini nipig tukrəm mane a, in tukrokrən kin in minə tiksın mine narmamə yamə mine kisarə ipakə tukun, mini mə, ‘Hauə kisagien kwis, meinai yaknəm mane apa kafak yame rimirkək.’”

¹⁰ Kini nipig Yesu rimnor infamien ye niniyen nuhpikinien, mini-pən tuk əriə mimə, “Kini yakorkeikei mə jakni-pre tuk əmiə mə, ye norien kirikianə əmə min, agelo minə kape Kughen kisagien pik ye nipig yor təvhagə has kirikianə ramarar ye kafan nərigien mamvən tuk Kughen.”

Nuhpikinien ye ji yermamə kirik yame rimnerwei

¹¹ Kini Yesu ramrırpən nəgkarien mamni mimə, “Yermamə kirik, tini yerman kiraru. ¹² Kini yame rəkəskəh iran rini-pən tuk rimriu mimə, ‘Rimik. Əwhai nautə minə kafam, mivəhsi-pə kafak ai taktəkun.’ Kini rimriu rəwhai kafan narimnar mivəhsi-pən kimi əriu. ¹³ Kini rapəh norien tu, tini yame rəkəskəh rirəh kafan, mivən, mor salem kin, kini mivəh mane ye nautə minə a, mitərhav iməriə ikin, mivən ye tanə pisin kirik min isok. Kini aikin a rimnoriah kafan mane ehua ye norien yamə mine ravi nərigien kafan, mamvən mamvən. ¹⁴ Kini nipig kafan mane rimirkək fam, nikumhə ehua rimavən piəpiə ye tanə a. Kini nikumhə rinaməs min kwən a; nan nəviginien ruirkək. ¹⁵ Kini rivən mamor wok kimi kwən kirik aikin, kini kwən a rher-pən kin mə tukrivən maməvigin kafan pukəh minə. ¹⁶ [Kini nikumhə rimnəs pik], rikin rivən tuk nəviginien ne pukəh minə, mərig yermamə kirik rirkək mə to riwəhsi-pən nəviginien kirik kimin. ¹⁷ Kini rikin rarə min, mamətərig mə, ‘Eh. Taktəkun ai, yorwok minə kape rimik, nəriə nəviginien rehua rapita, mərig yo yakamarə ikin e, pəh nien mə tuktu, yakəmkərəv mimhə. ¹⁸ Pəh yaktərhav ikin e, mirerig-pən tuk rimik, kini mini-pən tukun mimə, “Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen.” ¹⁹ Taktəkun ai, yakpəh nəmhenien mə takokrən kin yo mə narim e yo. Mərig okrən kin yo rəmhen əmə kin yo yorwok əmə kirik kafam.”’ ²⁰ Kini rarar, meriwək, mamvən mə tukrəm kafan tatə.

“Kini ramuə hanə isok, kafan tatə rimnarha-pən məm, kini rikin rehua tukun, raiyu, mivən məutəru, mamagien tukun. ²¹ Mərig tini rini-pən tukun mimə, “Tatə. Yo yimnor təvhagə has kimik mine Kughen. Taktəkun ai yakpəh nəmhenien mə takokrən kin yo mə narim e yo.’

²² “Mərig kafan tatə rokrən kin kafan yorwok minə mini-pən tuk əriə mimə, ‘!Eh! Havən aihuaa mhavəh kot yame rhuə pik rapita, mhaue

^z 15:18 Sam 51:4

misarkaoh-pən kimin, kini mhavəh ring mhauə mhavəsi-pən ye kwermīn. Kini mhavəh sandel mhauə mhavəsi-pən ye nihun. ²³Kini mharəh kau e yame rəsiis-əsiis, mhauə mhauh, pəh kisor kwis lafet kin kitawə narik, ²⁴meinai narik e, rəmhen kin mə ruamhə ta, məriḡ taktəkun ai in ruəmragh min. In rīmnerwei, məriḡ yaknəm min in.’ Kini iriə kisor lafet.^a

²⁵“Kini ye nipiḡ a, tini yame rehuə, in apa yerki nəsimien. Kini ye nipiḡ ramuə muə ipakə tuk yerkwānu, kini məriḡ narmamə kasəni nipe, masor danis. ²⁶Kini rokrən kin yorwok kirik ruə maiyoh in mimə, ‘!Eh! ?Naha e narmamə kasor?’ ²⁷Kini rini-pən tukun mimə, ‘Naorahim ruauə, kini kafam tatə rīmoh kau kirik yame rəsiis-əsiis, meinai naurahim rirerig-pə min, kini in rəsanin əmə.’

²⁸“Kini piauni yame rehuə, rikin rīmḡ, kini mimə, ‘To yakpəh nivəniēn imə.’ Kini kafan tatə ritərhav-pə iruə maməkeikei kimin mə tukrivən imə. ²⁹Məriḡ rini-pən tuk kafan tatə mimə, ‘Əmru. Kimwarə newk ripsaah, kini yakamor wok ikin e rəmhen kin yorwok kirik kafam, kini mipəh nəsikien nəkwam. ?Məriḡ rhawor, tatə? Nīmipəh nivəsi-pəyēn nar kəskəh kirik kimi yo rəmhen kin nəni, mə jakor nəviginien kirik kimawə yo minə tiksīn. ³⁰Məriḡ narīm a yame rīmnoriah fam kafam nautə tuk nərokien piraovīn kape swatuk, kini nipiḡ rirerig-pə yerkwānu, kini nakarar muh kau kirik yame rəsiis-əsiis mamor lafet kin kafan.’

³¹“Kini kafan tatə rini-pən mimə, ‘Narik. Nipiḡ m-fam kirau mik kwarə. Kini narimnar kafak kafam. ³²Məriḡ ratuatuk əmə mə tuksor lafet e misəvigin meinai naorahim e rəmhen mə ruamhə ta, məriḡ taktəkun ai in ruimragh min. In rīmnerwei, məriḡ taktəkun ai kwəsəm in.’ ”

Nuḡpikinien ye manaja yame ramor norien yame riko-iko

16 ¹Nipiḡ kirik, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Yermaru kirik, kafan nautə ripsaah, kini in mivəh manaja kirik muə yame ramehuə ye kafan yorwok minə. Kini yorwok minə tiksīn khauə mharuk-pən nəḡkiariēn has ye manaja a kimi yermaru mhamə, ‘!Eh! Kwən a ramoriah kafam narimnar.’ ²Kini rokrən kin kwən a ruə raməḡkiar kimin mimə, ‘!Eh! ?Naha nəḡkiariēn yakəriḡ kamni iram? Yakorkeikei mə takvəh fam nəḡkiariēn minə kape wok kafam, muə, meinai taktəkun ai jakher ye-rhav kin ik.’

³“Kini manaja a rīmavən, mamətəriḡ kin mimə, ‘Awēh. Kafak yermaru rorkeikei mə tukrher ye rhav kin yo, kafak wok tukrirkək. ?Kini jakhawor pən iran mine? Nagheek rīpəh nəmhenien mə to yakikir nīmoptanə [mivəh mane iran], kini yakauris pik tuk nawəyēn kin mane tuk narmamə. ⁴!Eh! Taktəkun ai yakirkun naha nhagin yame jakor, pəh narmamə tukhakir yo mhavən iməriə ikin masarha huvə tuk yo nipiḡ kafak yermaru tukrher ye-rhav kin yo.’

^a 15:24 Efes 2:1,5

⁵“Kini manaja rimavən mokrən kin narmamə yamə mine kasor kaon kimi yermaru khauə kirikianə kirikianə. Kini rini-pən tuk yermamə yame rimnəkupən muə mimə, ‘?Ik nimmor kaon kimi yermaru ye naha?’ ⁶Kini kwən a rini-pən tukun mimə, ‘Yimipik dram kape nehe olif iriə m-fam wan handred.’ Kini yemehuə rini-pən tuk kwən a mimə, ‘In əmə e nəkwəkwə kape kaon kafam. Əkwətə aihuaa əmə ru, mirai-pən əmə fifti dram ye kafam nəkwəkwə.’

⁷“Kini rini-pən min tuk kwən kirik mimə, ‘?Ik nimmor kaon kin naha?’ Kini rimə, ‘Yimnor kaon kin wan taosen bag wit.’ Kini manaja rimə, ‘Vəh nəkwəkwə kape kaon kafam, kini mirai-pən əmə eit handred bag wit.’

⁸“Kini kwasig ikin, yermaru kape manaja aperə rimnərig nəvsaoyen kin, marar məgnəgin in tuk kafan norien kape neikuəyen mə in tukrəm huvə atuk in. Norien e ramhəjoun mə narmamə ye tokrei tanə, kharkun norien bisnes irəriə minə, mərig narmamə kape nikakien khapəh nharkun-huvəyen norien minə kape tokrei tanə. ⁹Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, sasitu huvə ye narmamə kin mane kape tokrei tanə mə iriə tukhauə kimiə minə tiksın. Kini nipig mane kape tokrei tanə tukrirkək, kini Kughen tukrivəh əmiə mivən apa ye rao ye neai yame ramarə kape rerin.

¹⁰“Tukmə yermamə yame rirkun narha-huvəyen tuk nar kəskəh kirik rirkun narha-huvəyen tuk nar ehua kirik. Kini yermamə yame ramor norien yame rapəh natuatukien ye nar kəskəh kirik, in tukror norien yame rapəh natuatukien ye nar ehua kirik.^b ¹¹?Ror məknakin mə tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvəyen tuk mane kape tokrei tanə e, yermamə rirkək yame tukreighaan kin əmiə mə takhawəh nar huvə əfrakis, in e narimnar kape Kughen. ¹²Kini tukmə kimiə nakhapəh nisarha-huvəyen tuk narimnar kape yermamə min kirik, kini pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə tukvəhsi-pre min kimi əmiə kapəmiə atuk narimnar, meinai, kirkun mə takhapəh nisarha-huvə-minien tuk narimnar minə a.

¹³“Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei morkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mor nəkwai kirik, məpəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine tuk mane.”^c

¹⁴Farisi minə kisorkeikei pik mane, kini nipig kimisərig nəgkiarien minə a, kini misarh iakei ye Yesu. ¹⁵Mərig In rimini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə nakasor norien yamə mine kasor narmamə rikiriə raməsik mə naksatuatuk. Mərig Kughen rirkun mə rikimiə rahas. Yakamni məkneikin meinai naha nhagin yame narmamə khavəh-si haktə mə in nar ehua, mərig ye nimri Kughen in nar apnapig əmə.”^d

Loa tukramarə rerin (Mat 19:1-12; Mak 10:1-12)

¹⁶Kini Yesu rimə, “Kamni-ərhav Loa mine nəgkiarien kape profet kape Kughen minə meriaji-pə Jon Baptaes, kini kwasig ikin, kamni-ərhav

^b 16:10 Luk 19:17-26 ^c 16:13 Mat 6:24 ^d 16:15 Mat 23:28; Luk 18:9-14

nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini narmamə m-fam kisarkut mə tukhavən misarə aikin.^e ¹⁷Mərig kipəh niniyen kimə wok kape Loa mine nəsaninien kafan ruirkək. Nīkam. Nəgkiarinen m-fam kafan kasəmir- yame rehuə minə meriaji-pən yame rəkəskəh əgkəp minə. Loa tukrarə rerin rapita neai mine tokrei tanə.^f ¹⁸Tukmə yermamə kirik ripəh kafan hanə piraovin, kini mamkir piraovin pisin kirik min mwarə, in ramor təvhagə has. Kini tukmə yermamə kirik rikir piraovin kirik yame kafan yerman rimnəpəh, kini kwarə kwis, kini in ramor təvhagə has meinai in raməkrəh kin piraovin kape yermamə pisin.”

**Kwanage kape kwən kirik kafan nautə rehuə
mine Lasaros mine Ebrahim**

¹⁹Kini Yesu rimini mimə, “Kwən kirik, kafan nautə rehuə rivən ye neipən huvə minə, nimir rhaktə, kini nipig mifam ramən pik nəviginien huvə minə. ²⁰Kini yavən has kirik, nhagin e Lasaros, nipran rəmhir-əmhir. Kini kirəh kavən apa ye kwəruə kape yerkwanu. ²¹In rorkeikei pik mə tukrən nisimsi nəviginien yame raməsaah-əsaah-pən ye nəpəəg tebol kape yamehuə a. Kini nar kirik rahas min, kuri minə min khauə masəpaih-əpaih nimap minə kafan.

²²“Kini yavən has a rimamhə, kini agelo minə khavəh mhavən apa ye nīkar Ebrahim, kwənmhaan kape nisaiyen. Kwən a kafan nautə rehuə, in min rimamhə, kini kinim. ²³Kini in rivən apa ye nap ehua, mamərig nəmhəyen ehua, marha-faktə, maməm Ebrahim apa isok, Lasaros apa ye nīkarin. ²⁴Kini mokrən apomh mimə, ‘Tatə Ebrahim. !Aweh! Pəh rikim tukreihuə tuk yo. Her-pən kin Lasaros mə tukreires kwənkwai kwermīn ye nu kini mivəh muə mirap neramik kin pəh rokiei, meinai yakamərig nəmhəyen ehua eikin e ye nap ai taktəkun.’

²⁵“Mərig Ebrahim rimə, ‘Narik, rikim tukraməsik ru kafam nimirghien apa kupən. Ik nimirnavəh narimnar huvə kafam ripsaah, mərig Lasaros rimnamərig nəmhəyen ehua ye nipran. Mərig taktəkun ai, in ramərig rhuvə ikin e. Kini ik, nakamərig nəmhəyen ehua ye nipram. ²⁶Kini nar kirik min. Ye kwerkwan irətawə, nəkwai nimir ehua yame raməwhai ətawə. Ik en, kini kimawə e. Tukmə kimawə kirik rimə tukrurə məm əmiə, mərig to ripəh nurəyen. Kini tukmə kimə kirik rimə tukruə məm əmawə, mərig to ripəh nuəyen.’

²⁷“Kini yermamə yame kafan nautə rehuə rimini mimə, ‘Tatə. Yakaməkeikei kimik. !Aweh! Her-pən kin Lasaros rivən ye nimə kape kafak tatə ²⁸meinai piak kirkirip aikin. Rhuvə mə in tukrivən mor kwirig kimi əriə pəh tukasərig əriə mə tukhapəh nhauə-minien ikin yakamərig pik nəmhəyen ikin.’

^e 16:16 Mat 11:12-13 ^f 16:17 Mat 5:18

²⁹“Mərig Ebrahim rimə, ‘Nikam. Iriə kharkun nisəvheikinien Nəkwəkwə kape Moses mine profet kupən minə kape Kughen. Pəh piam minə tuksərig nəgkiarieren minə a.’

³⁰“Kini yermamə yame kafan nautə rehuə ramni mimə, ‘Nikam, Tatə Ebrahim. Ripəh nəmhenien. Mərig tukmə yemə mhə kirik rirerig-pən mini əsaah pən tuk əriə, iriə tuksarar ye nərigien kapəriə, misəpəh norien has minə kapəriə.’

³¹“Mərig Ebrahim rimə, ‘Tukmə khapəh nisərigien nəgkiarieren kape Moses mine profet minə kape Kughen, kini in nar apnapig tukmə kwən kirik ramragh min ye nimhəyən kafan, kini miyən mægkiar kimi əriə, mərig tukhapəh nhaniyən nəfrakisien iran.’ ”

Takhapəh nisorien yermamə rimir ye norien has

(Mat 18:6-7; Mak 9:42)

17 ¹Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Nəfrakisien. Nivəhsipən-vəhsipənien kape təvhagə has yamə mine kamhavi-pən narmamə ye nahasien, iriə tukhauə. Mərig narpinien ehuə ramvən tuk yermamə yame ravəhsi-pən vəh-sipən kimi narmamə, uə yame in swatuk kape niwəhsi-pən wəhsi-pənien. ²Mərig tukmə yermamə kirik ravi-pən kwajikovə kirik yame rhatətə irak, mə tukror təvhagə has, kini yermamə a, Kughen tukror narpinien ehuə kimin. Kini narpinien a tukriskai rapita yame kiruk-pən kapier pam kirik ye nipətək nuan, karkw-ərhav-pən kin ye tame tahik mə tukrəmnim. ³Kini ror məkneikin mə takasəkeikei masarha huvə tuk kapəriə nimraghien.”^g

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has kape yermamə

(Mat 18:15,21-22)

Kini Yesu rimə, “Kini tukmə piam ramor təvhagə has kimik, ni-pən kafan norien has ye nimir, kini tukmə ramarar ye kafan nərigien, kini əru kin kafan norien has mipəh nivəh-timtimien yerkim. ⁴Kini nar apnapig in ramor təvhagə has kimik m-seven ye nipig kirikianə, kini muə m-seven mini-pre tuk ik mimə, ‘Kəsi. Yimnor təvhagə has kimik. Jakarar ye kafak nərigien mipəh kafak təvhagə has,’ kini ik takaməkeikei mərugin kafan norien has minə, kini mipəh niwəh-tim-timien yerkim.”

Yermamə yame ramni nəfrakisien ye Kughen, kafan

nəhuakien ror nanmin

(Mat 17:20)

⁵Kini aposol minə kimisaiyoh Yesu Yermaru mhamə, “Or kapəmawə nhatətəyən riskai məmhen min.”

^g 17:3 Mat 18:15

⁶Kini Yesu Yeramaru rimə, “To nhatətəyən kapəmiə rikəskəh pawk rəmhen kin kwənkwai mastad, mərig nakharkun nhani-pəniən tuk tukwas e mə, ‘Ɖvi atuk ik, kini mivən miviə pən apa ye tahik,’ kini tukror nəkwaimiə.”

Kimiə naksəmhen kin yorwok minə kape Kughen

⁷Kini Yesu rimə, “Hani-ru. ?Tukmə yermamə kirik, kafan yorwok ramasim, uə ramarha tuk sipsip minə, kini mirerig-pə yerkwanu, kini rikimiə raməsik mə yamehuə kafan tukrini pən tukun mimə, ‘!Eh! Yuə aihuaa məkwətə mən nəviginien a.’? !Nikam! ⁸Mərig in tukrini-pən tuk kafan yorwok mimə, ‘Yuvən mor nak nəviginien, kin yuvən miwəhsi-pən kafam neipən huvə, kini miwəhsi-pə nak nəviginien mine nik ninimien. Nipig nimnor fam kafam wok, nakirkun nivəniən məvigin minim.’ ⁹?Kini rikimiə raməsik mə yamehuə, in tukrini-pən tenkiu kimi kafan yorwok tuk wok ehua kafan yame in tukraməkeikei mor uə nikam? !Nikam! ¹⁰Kini kimiə en, naksəmhen əmə kin yorwok minə kape Kughen. Nipig nimisor fam narimnar yame Kughen rimini-pre tuk əmiə mə takasəkeikei misor, takasəkeikei mhani əmə mhamə, ‘Kimawə yor wok minə əmə. Ripəh nəmhenien mə tukni vi vi əmawə. Yakasor əmə wok yame kimawə jakasəkeikei masor.’”

Yesu rimnor huvə narmamə ten yamə mine kamhawəh nəmhəyən e leprosi

¹¹Nipig Yesu rimneriwək mamvən Jerusalem, In rimavən-pən ye kwerkwan ye provins mir e Sameria mine Galili. ¹²Kini nipig rimatərhav-pən ye yerkwanu kirik, narmamə ten yamə mine kamhawəh nəmhəyən e leprosi kimnhauə misərer isok kwənmopin, ¹³kini misokrən kin In mhamə, “!Yesu Yeramaru! !Pəh rikim tukreihuə tuk əmawə!”^h

¹⁴Kini nipig Yesu rimnəm əriə, mini-pən tuk əriə mimə, “Havən, misəm pris, pəh in tukrəm nipraimiə.” Kini nipig kimiseriwək ye swatuk, kini mhahuvə, nəmhəyən a rirkək irəriə.ⁱ

¹⁵Kini iriə kirik rəm mə leprosi kafan rirkək. Kini rarar mirerig-pən tuk Yesu mamokrən apomh mimə, “!Yakamni vi vi Kughen! !Yakamni vi vi Kughen!” ¹⁶Kini in rimneiwaiyu mənimkur-pən ye nihu Yesu, mini vi vi In tuk nor-huvəyən kafan nəmhəyən. Kwən a in yemə Sameria. ¹⁷Kini Yesu rimini mə, “?Nəfrakisien mə yimnor huvə narmamə ten maikwas ta ye kapəriə nəmhəyən, uə nikam? ?Mərig naen hiə? ¹⁸Kwən a in yepsipis əmə, mərig in pisin əmə rimirerig-pə mamni vi vi Kughen.” ¹⁹Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mə, “Ɖrer meriwək mamvən. Kafam nhatətəyən rimnor huvə ik.”

^h 17:13 Lev 13:45-46 ⁱ 17:14 Lev 14:2-3; Mat 8:3-4

Narmaruyen kape Kughen tukruə
(*Mat 24:23-28,36-41*)

20 Nipig kirik, Farisi minə kimisaiyoh-pən Yesu mhamə, “Tuk nagheen narmaruyen kape Kughen ruə?”

Kini In rini-pən tuk əriə mimə, “To narmamə kharəh nisəmien Narmaruyen kape Kughen yame ramuə kin nimiria. 21 Kini yermamə kirik rirkək yame tukrini mə, ‘Hauə-ru misəm, in apa,’ uə ‘Hauə misəm. In apa.’ Meinai narmaruyen kape Kughen ruauə ta maməmir yerkimia.”

22 Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “Nipig minə kimnhauə yame naksorkeikei mhamə taksəm nipig minə kape Ji Yermamə, mərig to nakharəh nisəmien. 23 Kini narmamə tukhani-pre tuk əmiə mhamə, ‘Hauə-ru misəm, in apa!’ uə ‘Hauə, in apa!’ Mərig takharəh nhakwasigien kin əriə,^j 24 meinai ye nipig Yo, Ji Yermamə, jakurə iran, in tukrəmhen əmə kin naropigien yame raməsia ye neai ye nikarin kirik muə meriaji-pən nikarin kirik min. Kini narmamə m-fam tuksəm mharkun. 25 Mərig kwasig ikin ye narimnar minə a, jakaməkeikei mamərig nəmhəyen ehuə, kini narmamə yamə mine kisarə ai taktəkun, kamhaukreikin-pə nimeitairia masəpəh Yo.

26 “Ye nipig Yo, Ji Yermamə, jakuə iran, tukrəmhen əmə kin narəyen kupən ye nipig kape Noa. 27 Ye nipig a, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar m-fam kasor ye nimirghien kapəria, miseriaji-pə ye nipig yame Noa ruavən imə ye nəpəəg nəkwai rao ehuə kafan. Kini nəhig rimap, yapiwən ehuə rimauə maiyu makatənim fam kin narmamə yamə mine kharəh nhavənen ye nəkwai rao.

28 “In rəmhen əmə min kin narəyen kupən ye nipig kape Lot. Narmamə kimnasəvigin, mhanim, masor salem kin narimnar, mamhawəh nimri narimnar, masəsim, mhavhirəkin nimə minə, in e narimnar fam kimisor ye nimirghien kapəria.^k 29 Mərig ye nipig yame Lot rimatərhav-pən ye taon a Sodom, kini nap mine kapier yame kamhawək mhasi-faktə ye neai masəkwəpni əriə m-fam apa ye taon.

30 “Kini rəmhen əmə kin nipig Yo Ji Yermamə jakuə min iran. Kini Kughen tukror əpu Yo kimi narmamə. 31 Ye nipig a, tukmə yermamə kirik ramkwətə iruə ye kafan nimə, pəh in tukrap mipəh nivən-minien a ye nimə mə tukripik kafan narimnar. Kini tukmə yermamə kirik apa ye kafan nəsimien, pəh in tukrap, mipəh nuə-minien ye yerkwanu.^l 32! Takharəh nisəru-kinien piahwaru kape Lot!^m 33 Yermamə yame rorkeikei mə in tukramraptərekin kafan nimirghien ye tokrei tanə e,

^j 17:23 Mak 13:21; Luk 21:8 ^k 17:28 Jen 18:20; 19:25 ^l 17:31 Mat 24:17-18

^m 17:32 Jen 19:26

mipəh nɪkwasiɡien kin Yo, in tukri:pəh ni-wəhyen nɪmraghien rerin. Mərig yermamə yame raməpəh narimnar kape nɪmraghien kape tokrei tanə e, mikwasig kin Yo, in tukrivəh nɪmraghien rerin.”³⁴ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nɪpɪɡ a, yenpɪɡ, yermamə kiraru tukawapɪr ye bed kirikianə əmə, kini jakvəhsi-ta kirikianə, mipəh kirikianə.³⁵ Kini piraovin kiraru tukawor nəviginien, kini jakvəhsi-ta kirikianə, mipəh kirikianə.³⁶ Yerman kiraru tukawasim, kini jakrəhsi-ta kirik, mipəh kirik.”^o

³⁷Kini kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yermaru, takitərhav-pə hiə?”

Kini In rimini-pən tuk əriə mimə, “Takharkun əmə. Rəmhen kin nɪpɪɡ ligkai minə kamhəivə yerpirig miseiwaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməm minə apaikin.”

Nuhpikinien ye yeni has yame ramor tan pən ye nasituyen

18 ¹Kini Yesu rimini nuhpikinien kimi əriə maməvhag kin kimi əriə mə tukasəkeikei masəhuak nɪpɪɡ mɪfam mhapəh nisəpəhyen, mhapəh nisorien mə rikiriə tukreiwaiyu.^p ²In rimini mimə, “Yerkwanu kirik, yeni kirik aikin kape nərəhuyen nəɡkiarien minə. Kini ripəh nisaiyen Kughen, kini mipəh nisai-minien narmamə. ³Kini ye yerkwanu a, piraovin kirik kimnamhə tan kin aikin, kini nɪpɪɡ mɪfam ramuə mamaiyoh yeni a mini-pən tukun mimə, ‘Aweh. Asitu irak mərəhu atuatur nahasien yame kafak tikmir ramor irak.’ ⁴Mərig yeni a ramor pik tan pən tuk nəɡkiarien mə tukror huvə aihuaa nahasien kape pian a. Mərig pian a rimnaiyoh-pən kwən a ye nɪpɪɡ mɪfam. Kini yeni a ramətərig mimə, ‘Nar apnapig mə yakpəh nisaiyen Kughen, mipəh nisai-minien narmamə, ⁵mərig jakaməkeikei mivən mərəhu atuatur kafan nahasien kini mərəhu nihuvəyen. Meinai pian a ramni nar kirikianə mamərik mitə yo tuk kafan nəɡkiarien mamripin. Kini tukmə yakamor tan pən tukun, kini in tukruə mamokrən-okrən kin yo, kini yakəpkə kin.’”

⁶Kini Yesu Yermaru ramripin nəɡkiarien mimə, “Sətərig kin Yo. Nəɡkiarien kape yeni apa rahas pik. ⁷?Mərig rhawor ye Kughen? In rimirpen kafan narmamə minə, kini iriə kisasək ətgin In nɪpɪɡ mi-fam yenpɪɡ-enpɪɡ minə mine yenpɪɡ minə fam. ?Kini rikimiə raməsik mə In tukrini-pən tuk əriə mimə, ‘Takhawhin pi pom’? Nɪkam. ?Kimiə nakhamə ta mə In ramor tan pən tuk nasituyen ye kafan minə uə? Nɪkam. ⁸Yakamni-pre tuk əmiə mə nəfrakisien, In tukrasitu aihuaa əmə ye kafan minə, kini mərəhu atuatur nahasien yame ramuə tuk əriə. ?Mərig nɪpɪɡ

ⁿ 17:33 Luk 9:24 ^o 17:36 Nəɡkiarien ye v 36 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis uə nɪkam. ^p 18:1 Kol 4:2; 1 Tes 5:17

Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min iran ye tokrei tanə, jakəm mə narmamə tiksın aikin yamə mine kishatətə ye Kughen uə kharkək?”

**Nuhpikinien kape Farisi mine narmamə yamə
mine kasərer tuk mane kape takis**

⁹Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik kin narmamə tiksın yamə mine khamə ta mə kisatuatuk rapita narmamə minə tiksın, masəm-əhu narmamə minə fam. ¹⁰In rimini mimə, “Kwərə mir kiraru kimiravən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen mə tukwəhuak. Kirik, in Farisi. Kini kirik in ramərer tuk mane kape takis. ¹¹Kini Farisi ramərer mamsigəvin nəhuakien, maməgkiar atuatuk iran mimə, ‘Kughen, yakamni vi vi Ik meinai yakor pisin ye narmamə apnapig minə, yamə mine kisorkeikei pik mane, maseikuə mə tuk səkrəh kin, masor rahas, misəkrəh kin piraovin kape yermamə pisin. Kini yo yakpəh norien rəmhen kin kwən e yame ramərer tuk mane kape takis. ¹²Nipig kiraru ye wik kirikianə, yo yakamatuakəm maməpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini tukmə yakvəh narimnar ten, yakvəhsi-pre kirikianə.”^q

¹³“Mərig kwən a yame ramərer tuk mane kape takis, in ramərer isok, kini mamurais, mipəh narha-faktəyen ye neai maməhuak. Kini rikin rarkwopir, mamasək, mamərip nimagen mimə, ‘Kughen. Yo yemə has. !Pəh rikim tukreihuə tuk yo!’ ”

¹⁴Kini Yesu ramripin nəgkiarieren mimə, “Yakamni-pre tuk əmiə mə nipig kwərə mir e tukrererig-pən yerkwənu, yermamə yame ramərer tuk mane kape takis, Kughen tukrəm mə kafan nimraghien in ratuatuak. Mərig Farisi rapəh natuatuakien, meinai yermamə yame ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu; mərig yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.”^r

**Kwajikovə minə kimnhavən misəm Yesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)**

¹⁵Kini narmamə tiksın kimnhapik kapəriə kwajikovə əmtəmtə minə mhavən masəm Yesu mə In tukrərəhu-pən kwermın irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. Mərig narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə. ¹⁶Mərig Yesu rimnokrən kin kwajikovə minə mə tukhavən ipakə tukun. Kini mimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə e. ¹⁷Yakamni əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame rikin ripəh nagienien tuk nivəhyen kafan nərigien reiwaiyu rəmhen kin kwajikovə, to ripəh nivənyen ye Rao ye Neai.”^s

^q 18:12 Aes 58:1-4; Mat 23:23 ^r 18:14 Mat 23:12 ^s 18:17 Mat 18:3

Yermamə kirik kafan nautə reihua

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸Kini yemehua kirik ruə mini-pən tuk Yesu mimə, “Yhajoun huvə. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha mamarə rerin?”

¹⁹Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamni mə Yo yakhuvə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuvə. ²⁰Ik nakwirkun ta loa yame Moses rimini mimə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napirpən-apnapig-ien tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. Tuk nipig minə fam takamsiai rimim mine nisnim.” *(Eks 20:12; Dut 5:16-20)*”

²¹Kini kwən ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam ye nəkəskəhyen kafak, muə meriaji-pə.”

²²Kini Yesu rimnərig nəgkiarien a, mini-pən tuk kwən a mimə, “Nar kirikianə əmə ik nakpəh nor-hanəyen. Takvən, məvrai rik rik fam kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²³Nipig kwən ai rimnərig nəgkiarien yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah. ²⁴Kini Yesu rarha-pən mini-pən tukun mimə, “!Man! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehua tuk nivəniyen pəh Kughen rarmaru irəriə. ²⁵?Nakhamə ta mə narmiragh ehua kirik, kamni kimə kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nīkam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehua, rəutən pik tukun tuk nətayen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

²⁶Kini narmamə yamə mine kimisərig nəgkiarien yame Yesu rimini kinasaiyoh əriə minə, mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

²⁷Mərig Yesu rimini mə, “Narimnar yame narmamə kiseinein nisorien, Kughen rirkun norien.”

²⁸Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Mərig rhawor irəmawə? Yiməsəpəh fam kapəmawə narimnar, mhauə, mamhakwasig kin Ik.”

²⁹Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame in ravəh əkupən Yo, kini maməta ye kafan narimnar rəmhen kin nimə, uə piraovin, uə piauni, uə kafan kakə, uə rimni mine nisini, uə kafan kwajikovə mə tukruə ye Narmaruyen kape Kughen, ³⁰kini yermamə a, ye tokrei tanə e, tukraməkeikei mivəh narimnar ripsaah məknakin rapita narimnar yamə mine rimnəpəh kupən. Kini ye narəyen vi kafan, tukrarə ye nimraghien rerin.”

Yesu rimini-ərhav min kafan nimhəyen

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹Narmamə khapsaah, kini Yesu rokrən kin kafan narmamə twelef, misəkwətə karin, kini rini-pən tuk əriə mimə, “Sətərig ru. Taktəkun ai,

tukhavən apa faktə, Jerusalem. Kini narimnar yame profet kape Kughen minə kupən kimnhani irak, Ji Yermamə, tukhauə misor nəfrakisien kin.^t 32 Tukeighan-pən kin Yo ye kwermi nəmə Rom, kini tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, misərig-əvhin Yo.^u 33 Tukrəh Yo, kavən, khopni Yo. Mərig ye nipiḡ yame ror kisisər kin, jakamragh min.”

34 Mərig narmamə twelef kafan kimnhapəh nharkunien nīprai nəḡkiarien kafan, meinai Kughen rimmerkwaig kin nīprai narimnar minə a, kini kimnhapəh nharkunien mə raməḡkiar ye naha.^v

Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Nipiḡ Yesu ramuə ipakə tuk taon a Jeriko, nimrin pis kirik aikin ramkwətə ye nikar swatuk. Nipiḡ mi-fam in ramawə-pən kin mane kimi narmamə. 36 Kini nipiḡ nimrin pis rimnərig mə narmamə khapsaah kaseriwək ye swatuk, kini raiyoh-pən mə, “?Naha nhagin narmamə kasor?”

37 Narmamə khani-pən tukun mhamə, “Yesu e. Yemə Nasaret. Rameriwək ye swatuk.”

38 Kini rokrən apomh mimə, “!Yesu! !Kwənərəus kape King Deved! !Rikim tukreihuə tuk yo!”

39 Kini narmamə e kaseriwək misəkupən kin Yesu khani-pən tukun mhamə, “!Ah! !Pim!”

Mərig ramripin əmə ye nokrənien, mamni mə, “!Kwənərəus kape King Deved! !Rikim tukrehuə tuk yo!”

40 Kini Yesu rərer mini-pən tuk əriə mimə, “Harəh mhauə.” Kini kimnharəh mhauə ipakə, Yesu raiyoh-pən mimə, 41 “?Nakmə jakor naha nhagin kimik?”

Kini in rimə, “Yermaru, yakorkeikei mə jakəm nar.”

42 Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Arha məm nar. Kafam nhatətəyen rimnor huvə ik.” 43 Məkneikin, rarha məm nar, kini mikwasig kin Yesu, mamni vi vi Kughen. Kini nipiḡ narmamə m-fam kimisəm nar a, iriə min kimnhani vi vi Kughen.

Sakias rimini nəfrakisien ye Yesu

19 ¹ Kini Yesu reriwək mamvən mə tukritərhav-pən Jeriko. ² Kini ye taon a, kwən kirik aikin, nhagin e Sakias. In yemehuə kirik kape narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis. Kini kafan nautə ripsaah. ³ Kini in rorkeikei mə tukrəm-ru mə Yesu In pa. Mərig reinein

^t 18:31 Luk 24:44 ^u 18:32 Luk 9:22,44 ^v 18:34 Mak 9:32 ^w 18:39 Kwən a ramokrən kin Yesu məknakin, ramhajoun mə ramni nəfrakisien iran, mə in Kristo yame Kughen rimirpen.

nəmien, meinai in rarkwakwə. Kini narmamə kasərer əswasig kin. ⁴Kini Sakias raiyu əkupən mivən mhaktə ye tokrei nai kirik e kamni kimə sikamo, mə tukrəm Yesu ye nipig In tukrukuraopən aikin.

⁵Kini nipig Yesu rimaue atuatur a in ikin, marha faktə məm in. Kini mini-pən tukun mimə, “Sakias. Eiwaiyu aihuaa. Meinai taktəkun ai, jakaməkeikei mivən apa imam yerkwənu kafam mamarə.” ⁶Məkneikin Sakias rimneiwaiyu, mikir Yesu miravən apa iman ikin yerkin agien.

⁷Mərig nipig narmamə kimisəm narimnar minə a, kini kisəsiwən-əsiwən kin norien minə a, mamhani nīkar Yesu mhamə, “!Ah! Kwən a ramvən imei yor təvhagə has minə.”^x

⁸Kini nipig kimnhavən ye nəkwai nimə kape Sakias, in rərer mini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. Ərig-ru yo. Jakəwhai kafak narimnar mivəhsipən nipərin kimi yavən has minə, mipəh nipərin kafak. Kini narimnar yame yimnəkrəh kin, yo jakarpin-pən mi-kuas.”^y

⁹Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Taktəkun Kughen rivəh miragh ik mine kafam minə. Meinai ik min nimnhatətə ye Kughen, kini ik nimaue kwənərəus əfrakis kirik kape Ebrahim.”^z ¹⁰Kini Yo, Ji Yermamə, yimaue mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəserwei, miwəh miragh əriə.”^a

Nuhpikinien ye narmamə yamə mine kimisor wok kin mane
(*Mat 25:14-30*)

¹¹Nipig Yesu rinamue ipakə tuk Jerusalem, narmamə rikiriə rimnəsik mə narmaruyen kape Kughen pəh nien mə tuktu ruə. Kini Yesu ramripin nəgkiarien kafan mamni nuhpikinien kirik kimi əriə ¹²mimə, “Yemehue kirik rimə tukrivən apa kantri pisin kirik isok, mə tukvəh-si haktə in mə in king kirik. ¹³Kwasig ikin ritərhav, in rimnokrən kin kafan yorwok ten, məwhai mane mivəhsi-pən kirikianə kirikianə kimi əriə^b. Kini mini-pən tuk əriə mimə, ‘Kimiə takasəkeikei masor wok kin mane, pəh ramehue, miseriaji yo jakrerig-pə min.’

¹⁴“Mərig iriə apa iman ikin kimisəməkin kwən a, kini misher-pən nəgkiarien mhamə, ‘Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kwən a tukrarmaru irəməwə.’ ¹⁵Mərig kivəh-si haktə in kinor king kin, kini in rirerig-pə min. Kini mokrən kin kafan yorwok yame mine rimnəwhai kafan mane irəriə. Rimə tukrirkun-ru mə kimisor win ye naha mane ye nipig rimnamarə isok. ¹⁶Kini yame raməkupən rimaue mini-pən tukun mimə, ‘Yemehue. Nimnərəhu-pə mane kirik ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwak

^x 19:7 Luk 15:2 ^y 19:8 Eks 22:1 mine Nam 5:6-7 krəni mə tukmə yermamə kirik raməkəh kin nar kirik, turkraməkeikei marpin-pən m-kwas. ^z 19:9 Luk 13:16; Wok 16:31
^a 19:10 Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Tim 1:15 ^b 19:13 Nəgiarien kape Gris ramni mə yemehue rimivəhsi-pən “mina” kirik kimi əriə kirikianə kirikianə. Mina kirikianə in rəmhen kin wan hundred taosen vatu.

ten.’¹⁷ Kini kafan yemehuə rimi-pən tukun mə, ‘Ik nimnor wok yame rhuvə, meinai nimnor wok huvə tuk nəm-huvəyen nar yame rikəskəh, kini taktəkun ai, yakeighan kin ik mə takarmaru ye taon iriə m-fam ten.’^c

¹⁸ “Kini yame ramkwasiḡ kin ruə mini-pən mə, ‘Yemehuə. Nimməəhu-pə mane kirikianə ye kwermik, kini yimnor win min ye irəkwaḡ kirkirip.’¹⁹ Kini yemehuə rimi-pən tukun mimə, ‘Ik takarmaru ye taon iriə m-fam kirkirip.’

²⁰ “Mərig yorwok min kirik ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Mane e kafam. Yimmərkis ətəəkkin kin neipən merkwaḡ huvə kin ²¹ meinai yakamḡin kin ik, meinai kafam norien rəutən. Ik nakawəh narimnar yame pəh nien mə kafam, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə kafam.’

²² “Kini yemehuə a rini-pən tukun mimə, ‘Ik yorwok has! Nəḡkiarien əmə kafam ramhəjoun mə nimnoriah əḡkəp. Nakwirikun ta mə yo yemə əutən, kini yakavəh narimnar yame pəh nien mə kafak, kini mampik nəviginien ye nəsimien yame pəh nien mə nəsimien kafak. ²³ ?Rhawor nimipəh nivəhyen kafak mane mivən məəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu profit kafan?’

²⁴ “Kini yemehuə a rarar mini-pən tuk narmamə yamə mine kasərer ipakə, mimə, ‘Havəhsita mane yame yimivəhsi-pən kimin, mhavəhsi-pən kimi kwən a kafan mane ten.’

²⁵ “Kini iriə kimnhani mhamə, ‘Yemehuə. Rapəh natuatukien meinai ruivəh-ta mane ten.’

²⁶ “Kini yemehuə a rini-pən tuk əriə mimə, ‘Yakamni-pre tuk əmiə mə, yermamə yame rawəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksın kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpiwəh-sita fam kafan narimnar minə.’^d ²⁷ Kini taktəkun ai, kafak tikmir yamə mine khapəh nisorkeikeiyen mə jakuə king kapəriə, takhakir əriə mhauə, mishopni əriə ye nimrik.’ ”

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king
(*Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19*)

²⁸ Kini nipig Yesu rimməḡkiar ta, kini In rimneriwək məkupən mamvən Jerusalem, kini narmamə kimnhakwasig kin. ²⁹ Nipig kimnhauə ipakə tuk yerkwanu mir a Betfas mine Betani ye tukwas a kamni kimə Olif, kini In rimi-pən tuk kafan yermamə mir kiraru mimə, ³⁰ “Takravən apa yerkwanu yame nakaravaag-pən ikin. Ikin a, takwəm kwaji dongki kirik yame kipəh hanə nəsuəyen iran. Nakrarisin mwəsiḡ mirauə. ³¹ Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre əmiru mimə, ‘?Nakararisin dongki a tuk naha?’ Kini takrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru kapətawə rimə tukrəsua iran.’ ”

^c 19:17 Luk 16:10 ^d 19:26 Mat 13:12; Mak 4:24-25; Luk 8:18

³²Kini kimiravən mwəm naha nhagin yame Yesu rimini. ³³Kini nipig kimirarisin kwaji dongki, kini narmamə kapəriə a dongki kimisaiyoh əriu mhamə, “!Eh! ?Nakararisin dongki a tuk naha?”

³⁴Kini iriu kirəni-pən tuk əriə mirəmə, “Yermaru rimə tukrəsua iran.”

³⁵Kini kimwəsig miravən kimi Yesu, mawəpeinə-pən kin kapəriu kot ye nimetai dongki, kini mwasitu ye Yesu rhaktə məsuə ye kwaji dongki a.^e ³⁶Nipig rimnəsua iran mamvən, kini kafan narmamə kisəpəkiək ta kin kapəriə kot misətu mimhahuvə-pən kin kimi swatuk.

³⁷Kini nipig Yesu rinamuə ipakə tuk Jerusalem, maməsua ye dongki a, mamuə ye tukwas e kamni kimə Olif. Kini narmamə minə kafan khapsaah kimnhauə. Rikirie m-fam ragien, kharikakun mamhani vi vi Kughen masokrən apomh tuk nimtətien yamə mine kimisəm In ramor. ³⁸Kini mamhani mhamə, “Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru! (Sam 118:26) Pəh nəmərinyen tukrarə apa ye rao ye neai.

Kini apa yerpirig əgkəp ye rao ye neai,

pəh kivəh-si haktə nhag Kughen Yermaru.”

³⁹Kini Farisi minə tiksin yamə mine kasərəer aikin khani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Ni-əhu kafam narmamə minə mə tukhapim əmə.”

⁴⁰Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə narmamə mine e khapim, kapier minə e tuksokrən-okrən.”

Yesu rimini mə nəmə Jerusalem tuksarə ye narpinien

⁴¹Kini nipig Yesu rimauə ipakə məm taon a Jerusalem, kini mamasək tuk narmamə minə aikin a. ⁴²Mamni mimə, “!Eh! Nar arnapig mə nimisəpəh narimnar yame ravəhsi-pə nəmərinyen kimi əmiə miseriaji-pə ai təkun, mərig tokmə nakpilharkun əriə ai taktəkun, kini Kughen ripivəhsi-pre kimi əmiə. Mərig nikam. Narimnar minə a kaserkwaig to nakhapəh nisəmien. ⁴³Mərig nipig minə e yame ramuə tuk əmiə, kapəmiə tikmir minə tukhauə misərəer rukrao irəmiə, tukhakir nimoptanə mhakir ihaktə kor kəsik kəupə kin ye kapəmiə taon, misor əswasig kin tuk əmiə. ⁴⁴Kini irie tuksoriah fam nimə minə ye taon kapəmiə, to kapier kirik ye kapəmiə nimə minə ripəh nərerien. Kini tukshopni əmiə mifam mine kapəmiə kwajikovə minə. Narimnar minə fam e tukruə meinai kimia nakseinein nipig e towei yame Kughen rimauə mə tukrivəh miragh əmiə iran.”^f

Yesu rimnəko ye-rhav narmamə yamə mine kasor maket ye Nimə Ehuə kape Kughen

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵Kini Yesu rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməko yerhav narmamə yamə mine kasor maket aikin. ⁴⁶Kini In rimini-pən tuk əriə

^e 19:35 Sek 9:9 ramni profesi kirik mə Kristo tukrəkəwətə-pən ye dongki mamuə Jerusalem rəmhen kin king. ^f 19:44 Luk 21:6

mə, “Kimirai-pən ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Kafak nimə, in nimə kape nəhuakien,’ (Aes 56:7) mərig kimia naksor ruə rəmhen kin ‘nimə kirik yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’” (Jer 7:11)

⁴⁷Kini kwasig ikin, ye nipig m-fam, Yesu rimnəwhag apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses, mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel, kasarhakin swatuk mə tukshopni Yesu,⁸ ⁴⁸mərig khapəh nisəmien, meinai nipig m-fam narmamə khapsaah iriə min, meiani kisorkikei pik mə tukasərig nəgkiarinen minə kafan, kini nəgkiarinen kafan ramuh kapəriə nətərigien.

**Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə tuksəm-ru nehuəyen kape Yesu
mə rimasip-kaa**

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

20 ¹Nipig kirik, Yesu rimnaməvhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses mine nəmehuə minə kape kwənərəus kape Isrel kimnhauə masəm In. ²Misaiyoh mhamə, “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekən?”

³Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuvə. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar. ⁴Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

⁵Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon, mərig Yesu tukrini mimə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimia nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’ ⁶Mərig to khapəh min nhaniyen mə, ‘Yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai narmamə minə e kamhani mə Jon in profet əfrakis.”

⁷Kini kishorpin mhamə, “Kimawə yakseinein mə pa rivəhsi-pən neihuəyen kimin.”

⁸Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Kini Yo min, to yakpəh niniyen mə Pa rimivəhsi-pə neihuəyen kimi Yo mə jakor narimnar minə e.”

Nuhpikinien kin plantesen kape grep

(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik kimi narmamə mimə, “Yermamə kirik rəsim kin kafan plantesen kape grep. Kini in mərəhu plantesen a ye kwermi narmamə tiksın, marə, mitərhav ye tanə pisin marə kape nipig

⁸ 19:47 Luk 21:37

apomh.^h ¹⁰Kini kwənkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan tiksın manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə mine kisəsım aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərok kafan.ⁱ Mərig iriə kisarar, mharaptərəkın kwən ai, misərkiş-ərkiş, misherpən kin mə tukrirerig, mharəh nhavəhsi-pənien mane kirik kimin. ¹¹Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan kirik yermamə. Mərig iriə kimnhauh min misor naurisien kimin, misherpən kin mə tukrirerig, mharəh nhavəhsi-pənien mane kirik kimin. ¹²Ɖmaikin, yamehuə kape plantesen rher-pən min kin yermamə kirik min. Kimnhauh in, misəko yerhav in. ¹³Kini yamehuə kape plantesen a rimə ‘?Jakhawor ai taktəkun? Rhuvə mə jakher-pən kin narik keikei, tukmə ror iriə tukhasiai in.’ Kini rher-pən kin ruvən. ¹⁴Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuatak e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’ ¹⁵Məknekin kharaptərəkın, misarkw-ərhav kin ye nəkwai plantesen, mishopni.^j ?Yamehuə kape plantesen a tukrhawor min? ¹⁶Tukrivən mhopni-hopni narmamə minə ai, mərəhu-pən plantesen a ye kwermi narmamə pisin.”

Kini nipiğ narmamə kimisərig nəgkiarinen a khamə, “Pəh nar a tukripəh norien nəfrakisien kin.”

¹⁷Mərig Yesu rimnarha tim tim irəriə mimə, “Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Səpaag e, yame narmamə kape nəvhirəkinien nimə kimisarakikin, mərig Kughen rimnor in ruauə Səpaag huvə yame tukrəkir məkupən.”
(*Sam 118:22*)

“?Mərig nəgkiarinen e nipran naha? ¹⁸Mə narmamə mifam yamə mine kamharəh pikin səpaag a, nikikririə tukrakapir. Kini yermamə yame səpaag a tukrimamir, mhopni, mhosis.”^k

¹⁹Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses mine jif pris minə kimnharkun mə nuhpikinien minə a ramni irəriə; ror məkneikin, kimisarha-kin swatuk mə tukharaptərəkın aihuaa əmə In, mhawəhsi-pən ye kalabus, mərig kimisəpəh meinai kimnhagin kin narmamə.

Nəmehuə kape Isrel khamə tukhavəhsi-əhu Yesu tuk nəgkiarinen ye nikarin kape takis
(*Mat 22:15-22; Mak 12:13-17*)

²⁰Kini nəmhajoun kape Loa kape Moses, mine jif pris minə kimisarha tim tim ye Yesu misorkeikei mə tukharuk-pən nəgkiarinen kirik iran tuk nəgkiarinen kafan, mhawəhsi-pən in ye kwermi gavman kape Rom.

^h 20:9 Aes 5:1 ⁱ 20:10 Aes 5:1-2 ^j 20:15 Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksın kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In. ^k 20:18 Aes 8:14-15; Rom 9:33; 1 Pita 2:8; 3:14

Kini misarar mishër-pən kin narmamə tiksin mə tukhavən masor kəut kəsua kimin.¹ ²¹Kini kəut kəsua minə kimnhavən misaiyoh Yesu mhamə, “Yhajoun. Yakharkun mə Ik yermamə atuaturuk. Nakpəh niginien kin yermamə mə to rivi kafam nərigien, meinai rikim rapəh nəsikien mə yermamə kirik rehuə uə yermamə kirik reiwaiyu, mərig nakaməfrakis əmə, kini nəvhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. ²²Ni-ru tuk əmawə mə, ?Ratuaturuk mə tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuə kape Rom, uə nikam?”

²³Mərig Yesu ruirkun mə kimnhani əmə naiyohyen a mə in tukrini nəgkiarieren kirik yame tukhani hah in tukun. ²⁴Kini mini-pən tuk əriə mə, “Havən-ru mhawəh mane kirik mhaue pəh yakəm. ?Mə nanmi pa raməmür-pən aikin? ?Mine nhag pa?”

²⁵Khamə, “Nanmi Sisa, mine nhagin.”

Məknekin Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Namhen. Nar kimini kimə kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, hawəhsi-pən kimi Kughen.”

²⁶Kini kisakur pik kin nəgkiarieren yame Yesu rimürpen, miseinein nhawəhsi-əhuyen Yesu ye nimri narmamə kin naiyohyen. Mhapəh nhaniyen nar kirik.

**Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarieren ye nikarin
kape nimraghien rerin
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)**

²⁷Kini Sadusi minə tiksin kimnhauə tuk Yesu. Iriə khamə ta mə narmamə yamə mine kwənhamhə, to khapəh nhamragh-minien ye rao ye neai. ²⁸Kini kimisaiyoh-pən kin nəgkiarieren kirik kimi Yesu mhamə, “Yhajoun. Moses rimirai-pən ye Loa kapətawə mə tukmə kwən kirik rimhə-tan kin kafan piraovin, mərig kiripəh hanə niweiməkien kin kwajikovə kirik, kini piauni kirik tukraməkeikei mikir pian a tukaweimək^m, kini kwajikovə minə tukharaptərəkin min nhag yermamə yame rimamhə. ²⁹Tukmə narman seven, iriə piauriə minə. Nimrin nupan rarkurək kini mipəh nərəhyen kafan kirik kwajikovə, mimhə. ³⁰⁻³¹Kini tukmə yame rikwasig kin rikir piraovin kape piauni yame rimamhə, kini mipəh neiməkien, kini mimhə min. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin meriaji iriə fam a seven kisarkurək ye piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. ³²Kini en piraovin ai rimhə min. ³³Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ?piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

³⁴Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Ye tokrei tanə e, narman mine nipiraovin kisarkurək. ³⁵Mərig ye nipig kape narəyen vi, narmamə

¹ 20:20 Luk 11:54 ^m 20:28 Moses rimini məknekin ye Dut 25:5-6.

yame Kughen rikin ragien tuk əriə mə tukhamragh min ye nımhəyen kini mivəh əriə mivən kisarə ye narəyen vi, to iriə khapəh nisarkurəkien. ³⁶Kini iriə to khapəh nhamhəyen meinai tuksəmhen əmə kin agelo minə. Kini iriə ji Kughen minə meinai In rimnər əriə kamhamragh min ye nımhəyen. ³⁷Kini Moses ramhajoun ye nəkwəkwə kafan mə narmamə tukhamragh min ye nımhəyen kapəriə, mamni mə nipig in rimnəm nai kirik ramuək; aikin, Moses rokrən kin Kughen mımə Ik, 'Ik Ik Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanə Ik.'ⁿ ³⁸!Kitawə kharkun mə irisir kirharə iriə Kughen meinai nar apnapig kwərhimhə ta tu mirhokupən Moses, mərig Kughen ramni mə karhəgnəgin hanə In. !Kini pa rimə narmamə mhə minə ksəgnəgin Kughen, mərig narmamə yamə mine kamhamragh!"^o

³⁹Kini Farisi^p tiksın kimhani-pən tuk Yesu mhamə, "Yhajoun, nimirpen huvə nəgkiarieren." ⁴⁰Kini iriə m-fam kimnhagin kin naiyoh-pən-minien nəgkiarieren kirik kimin.

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minə kin naiyohyen əutən kafan
(*Mat 22:41-46; Mak 12:35-37*)

⁴¹Kini Yesu ramaiyoh-pən əriə mımə, "?Rhawor e kamni kimə, 'Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?" ⁴²Mərig, səmru, Deved rimirai-pən ye Ol Sam mımə,

"Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mımə,
"Əkwətə ye kwermik matuk

⁴³ Meriaji nipig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə." (Sam 110:1)

⁴⁴"Ye nəgkiarieren e, Deved rimnokrən kin Mesaea mə 'Yermaru.' ?Mərig nakshawor mamhani mə Mesaea in kwənərəus əmə kape Deved?"

Yesu rimnəgkiar ye nəmhajoun minə kape Loa kape Moses
(*Mat 12:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54*)

⁴⁵Nipig narmamə kisətərig kin, In rimini-pən tuk kafan narmamə mımə, ⁴⁶"Kimiə takasərig əmiə tuk namhajoun kape loa kape Moses. Iriə rikiriə ramagien tuk nivəhsi-pənien neipən huvə. Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tuksaowıə kimi əriə mhasiai əriə. Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən, kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen. ⁴⁷Kini tukmə piahwaru yame

ⁿ 20:37 Eks 3:2,6 ^o 20:38 Sadusi minə kimhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mə narmamə yamə mine kwənhambə tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriə mə Ol Testamen ramni mə Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mə narmamə yamə mine kwənhambə tukhamragh min. ^p 20:39 Nəgkiarieren kape Gris ramni mə "nəmhajoun kape Loa kape Moses."

kimnamhə-tan kin, kini iriə kasəkrəh kin kafan nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə minə tukhasiai əriə. Narpinien kapəriə tukriskai rapita.”

Piahwaru yame kimnamhə-tan kin ravəhsi-pən mane kimi Kughen
(Mak 12:41-44)

21 ¹Kini Yesu ramkwətə ipakə tuk kwənmhan yame kivəhsi-pən mane kimi Kughen ikin, mivaag haktə məm narmamə kapəriə nautə rehuə kamhavəhsi-pən mane kapəriə. ²Kini məm min piahwaru kirik kimnamhə-tan kin ruə; kafan mane rirkək. Kini in miwəhsi-pən əmə siren^q kiraru. ³Kini Yesu rimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə. Piahwaru e kimhə tan kin, kafan mane rirkək, mərig in rimivəhsi-pən mane kimi Kughen rapita fam mane yame narmamə minə tiksın kimnhavəhsi-pən.”^r ⁴Narmamə ai kimnhavəhsi-pən əmə nīpar mane, mamhapəh nīpərin. Mərig piahwaru e kafan mane rirkək pawk, mərig rimivəhsi-pən fam mane yame tukrivəh nimri nəviginien kin nan.”

Nimtətien minə kape Nīpig Kwasig
(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

⁵Kini kafan tiksın narmamə kasəgkiar ye Nimə Ehuə kape Kughen yame kafan kapier ehuə minə khahuvə, mine narimnar huvə minə a imə yame narmamə kamhavəh-sipən kimi Kughen. Kini Yesu rini mimə, ⁶“Nimə e nakasəm ai taktakun, mərig nīpig ramuə yame narmamə tuksatmətəg-ətəg kapier minə kape nimə e, kapier kirik to rīpəh nəreien a ikin ramərer ikin taktəkun.”^s

⁷Kini kisaiyoh-pən In mhamə, “Yhajoun. ?Narimnar minə e tuk nagheen ruə? ?Kini naha nimtətien tukrhajoun mə pəh nien mə tuktu narimnar minə e tukhatərhav pə?”

⁸Kini Yesu rimə, “Takasəkeikei masərig əmiə mə yermamə kirik tukrīpəh neikuəyen irəmiə mivi əmiə. Meinai narmamə khapsaah tukhauə mhamə, ‘Yo, yo e Kristo’ kini tiksın tukhani mhamə, ‘Nīpig kape narimnar minə e rinamuə ipakə.’ Mərig takhapəh nhakwasigien kin əriə. ⁹Kini nīpig takasərig nəvsaoyen kin mə narmamə kasarowagin, uə narmamə kasərer mashopni gavman kapəriə, mərig takhapəh nhaginien. Narimnar minə a tuksəkupən kin, mərig pəh nien mə Nīpig Kwasig a.”

¹⁰Kini Yesu ramrīpin nəgkiarieren mimə, “Kwənərəus minə tiksın tukhauh min kwənərəus pisin minə tiksın. Kini gavman kirik tukruh gavman kirik. ¹¹Kini mig ehuə minə tuksavən. Kini nikumhə tukravən ikin minə khapsaah ye tokrei tanə, kini nəmhəyen skai minə tukhavəh

^q 21:2 Pəh nien mə rimivəhsi-pən “siren” mərig mane kiraru kape nəmə Isrel, mə “lepta.”

^r 21:3 2 Kor 8:12 ^s 21:6 Luk 19:44

narmamə ye tokrei tanə. Kini apa yerpirig ye nımago-ago, narımnar tukhauə misor riki narmamə khagin. Kini tuksəm nımtətien ehua minə ye neai. ¹²Mərig kwasig ikin narımnar minə a tukritərhav, narmamə tukharaptəəkın əmiə, mhauh əmiə, misərip əmiə ye nımə kape nofuginien kapəriə, mhavəhsi-pən əmiə ye kalabus. Misərip əmiə ye nımri king minə, mine nəmehuə minə kape gavman meinai kimiə nakamhavəh nhagik mamhani nəfrakisien irak. ¹³In a nıpig atuaturuk yame takhani-ərhav nəvsaoyen huvə kimi əriə. ¹⁴Mərig takhapəh nisətərig-kupənien mə naha nəgkiarieren takhani-pən tuk əriə,^t ¹⁵meinai Yo jakvəhsi-pre nəgkiarieren atuaturuk kimi əmiə kini mivəhsi-pre nırkunien kimi əmiə, kini mor kapəmiə nəgkiarieren rəsanin, kini kapəmiə tikmir minə tukhapəh nishorpinien nəgkiarieren, mhapəh nhaniyen mə kimiə nakseikuə.^u ¹⁶Kini kapəmiə tatə minə mine mamə minə mine piaumiə minə mine kapəmiə kwənərəus minə mine kimiə minə tiksın tukseighan-pən kın əmiə ye kwermi tikmir minə kapəmiə. Kini mishopni əmiə tiksın.^v ¹⁷Narmamə m-fam tuksəməkin əmiə meinai nakamhani nəfrakisien irak. ¹⁸Mərig kimiə taksarə huvə əfrakis, to kimiə kirik ripəh nerweiyen. ¹⁹Tukmə naksərer tim tim, mishatətə irak ye nıpig əutən yamə mine kamhauə ye kapəmiə nımraghien, takhavəh nımraghien rerin.

²⁰“Mərig tukmə naksəm mobael minə khapsaah khauə misərer kurao ye taon e Jerusalem, kini kimiə takasəkeikei mharkun mə pəh nien mə tuktu kini kisoriah əgkəp taon a. ²¹Kini kimiə yamə mine nakasarə ye Judia, takasəkeikei misaiyu misap mhavən miserkwaig apa ye tukwas minə. Kini kimiə yamə mine nakasarə ye taon a, takasəkeikei misap. Kini kimiə yamə mine nakasarə ikin minə rarkurao ye taon a, takhapəh nhavənien imə ye taon a, ²²meinai nıpig a in nıpig kape Kughen tukror narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has. Kini nəgkiarieren yame kimirai-pən ye Nəkwəkwə kafan tukruə mor nəfrakisien kın.”^w ²³!Awəh! Nəmhəyen ehua tukruə tuk nıpiraovin yamə mine kisor tıpriə, mine yamə mine kahavəhsi-pən nah kimi kwajikovə, meinai nahasien ehua tukruə ye tanımtanə. Kini Kughen tukror niemhaa mine narpinien kimi nəmə Isrel minə fam. ²⁴Kini tukshapni narmamə kın nau, kini nıpig kapəriə tikmir minə kisapita əriə, tukhakir əriə mhavən ye kantri pisin pisin minə misor əriə rəmhen kın slef minə kapəriə. Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel tuksəvi-əsis Jerusalem mhavəh-si əhu narmamə yamə mine kisarə aikin, misarmaru irəriə mhavən miseriaji nıpig kapəriə tukror infamien.^{x y}

^t 21:14 Luk 12:11-12 ^u 21:15 Wok 6:10 ^v 21:16 Mat 10:21-22 ^w 21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 ^x 21:24 Yesu rimamhə, newk 40 ruə muavən, kini ye newk 70 AD, mobael kape Rom kimisoriah Jerusalem. ^y 21:24 Sam 79:1; Rev 11:2

²⁵ “Kini nimtätien tiksın tukhauə ye mırh mine makuə mine kəmhau minə. Kini eikin e ye tokrei tanə. Kini tahik tukrəsəsao, peao-peao minə tukhavi pik, narmamə m-fam tukhagin kin, rukreikin kapəriə kapə.^z ²⁶ Narmamə tukhagin pik, nimiria rəpignap kin nahasien ehua yamə mine tukhauə ye tokrei tanə meinai narimnar kape neai kasərer tim tim pawk, mərig Kughen tukrikiu-kiu irəriə. ²⁷ Kini ye nıpig a, tuksəm Ji Yermamə tukreiwaiyu-pə ye nımar napuə kirik ye nəsaninien, nikhakien ehua tukrarkurao iran.^a ²⁸ Kini nıpig narimnar minə a kharikakun mhauə misor nəfrakisien kin, sərer misarha faktə ye neai, meinai pəh nien mə tuktı kapəmiə Kristo tukruə mirisin əmiə.”

²⁹ Kini In rimini nuhpikinien kirik kimi əriə mımə, “Nakharkun-ru nai e fig mine nai minə tiksın. ³⁰ Tukmə nımaria rəsaa, mhapir-pir min, ramor nımtätien mə in nıpig kape nəsimien. ³¹ Ye norien kirikianə əmə min, tukmə naksəm narimnar minə a ror məknakin, ramor nımtätien mə pən nien mə tuktı narmaruyen kape Kughen tukruə. ³² Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasarə ye rao e to kharəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar minə fam e tukritərhav-pə. ³³ Napuə mine nımoptanə tukawəkeikei mirarkək, mərig nəgkiarien kafak to rıpəh nirkəkien tuk nıpig kirik.”

³⁴ Kini Yesu ramrıpin nəgkiarien mımə, “Takasəkeikei misərig əmiə. Takharəh nisoriahyen nıpig kapəmiə tuk norien əmə lafet, misapıs kin ninimien, misətərig pik kin narimnar kape tokrei tanə, tamə Nıpig Kwasig tukruə mor kakur kimi əmiə rəmhen kin yame kwənməkuru ramhotərəkin əmiə, naksakur. ³⁵ Meinai nıpig a tukruə miwəh fam narmamə kape tokrei tanə. ³⁶ Mərig nıpig mifam takasəkeikei misərer matuk, kini masəkeikei masəhuak mə takhavəh nəsaninien rəmhen mə takasərer tim tim əmə ye nıpig narimnar m-fam a tukruə, kini in a riki Ji Yermamə tukragien tuk əmiə ye nıpig taksərer ye nımrin.”

³⁷ Kini nıpig m-fam Yesu raməvhag kimi narmamə apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini yenpig minə In rıtərhav mivən apa tukwas a kamni kimə Olif, mamapir aikin. ³⁸ Kini yenpig-enpig minə fam, narmamə kamhauə misətərig kin kafan nəgkiarien apa ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə
(*Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53*)

22 ¹ Kini nıpig kape nəviginien e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran ruauə ipakə, kini lafet a ririkakun ye nıpig kape nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien. ² Kini hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kasarhakin məniwən swatuk tuk nhopniyen Yesu.

^z 21:25 Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Rev 6:12-13 ^a 21:27 Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7

Kasarhakin mənıwən swatuk meinai kamhagin kin narmamə.^b ³Kini Setan rimavən yerki Judas, nhagin min kirik e Iskariot, in yermamə twelef kirik kape Yesu.^c ⁴Kini in rimavən mægkiar kimi hae pris minə mine nəməhuə minə kape mobael kape Nimə Ehuə Kape Kughen, mamharai mhun mə tukreighan-kin Yesu rivən ye kwermiriə. ⁵Kini rikiriə ragien, kini kimiseighan kin mə tukhawəh-si pən mane kimin. ⁶Kini Judas reighan kin nəgkiarrien kapəriə, mə tukror, kini mamawhin nipig yame narmamə tukharkək iran, kini reighan-pən kin Yesu rivən ye kwermiriə.

Lodsapa

(Mat 26:17-19; Mak 14:12-16)

⁷Kini nipig kape lafet e kamni kimə Bred Yame Yis Rirkək Iran ruauə, kini ye nipig a, narmamə tukasəkeikei mhauh kwaji sipsip tuk nəviginien e kamni kimə Nəviərokinien.^d ⁸Kini Yesu rimnokrən kin Pita mine Jon, mini-pən tuk əriu mə, “Ravən kini mwor əpnəpeinə ye nəviginien kape Nəviərokinien apa ikin tukhavən misəvigin ikin.”

⁹Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “?Nakorkeikei mə kimru jakravən hiə mwor əpnəpeinə ye nəviginien?”

¹⁰Kini rini-pən tuk əriu mimə, “Wətərig huvə ru. Nipig kimiru nakratərhav-pən Jerusalem, kini takwəm kwən kirik ramrəh jag ehua kirik kimiruk pən nu iran. Kini takrakwasig kin mirhuvən ye nimə kirik yame in ramvən ikin. ¹¹Kini takrani-pən tuk yemehua kape nimə mirəmə, ‘Yhajoun rimmher-pə kin əmru mə jakrauə mwaiyoh-pre ik mə ?kwənmhaan a in hiə yame In mine kafan minə narmamə tukhavən misor nəviginien kape Nəviərokinien?’ ¹²Kini in tukrikir əmiru nakrhuvən apa yerpirig ye nimə yame kimnətu huvə ta narimnar kape nəviginien aikin. Kini takwor əpnəpeinə ye nəviginien aikin.”

¹³Kini kimiravən mwəm narimnar m-fam rəmhen kin yame Yesu rimini. Kini kwor əpnəpeinə ye nəviginien kape Nəviərokinien.

Nəviginien infamien kape Yesu mine kafan narmamə minə (Mat 26:20-30; Mak 14:17-26; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-25)

¹⁴Kini ye nipig kape nəviginien, kini Yesu rimavən məkwətə-pən ye tebol iriə kafan aposol minə. ¹⁵Kini mini-pən tuk əriə mə, “Pəh nien mə tuktu, kor nəmhəyen kimi Yo. Mərig yakorkeikei pik mə tuksəkupən misor kwis nəviginien kape Nəviərokinien. ¹⁶Yakorkeikei pik mə kitawə tuksəvigin məkneikin meinai, jakpəh nən-min-ien nəviginien kape Nəviərokinien meriaji-pən niprai nəviginien e tukruə mor nəfrakisien kin ye narmaruyen kape Kughen.”

^b 22:2 Nəməhuə minə kimnharkun mə tukmə kimishopni Yesu, narmamə tukhauh əriə tukun. ^c 22:3 Jon 13:2,27 ^d 22:7 Eks 12:1-27

¹⁷Kini Yesu rimiwəh kap waen mini-vi-vi Kughen tukun, kini mimə, “Kimiə fam havəh mhanim, ¹⁸meinai taktəkun ai yakamni-pre tuk əmiə jakpəh ninim-minien waen meriaji-pən nipig Narmaruyen kape Kughen tukruə.”

¹⁹Kini miwəh bred mini-vi-vi Kughen tukun, kini mhapu, məwhai kimi kafan narmamə minə, mimə, “In e niprak yame yakavəh-sipre kimi əmiə. Nipig nakasən bred e, rikimiə tukraməsik Yo.”

²⁰Kini ye norien kirikianə əmə, nipig kimsəvigin ta, Yesu rimivəh kap waen kini mini-pən tuk əriə mə, “Kap waen e in nitawik yame tukraiye tuk əmiə, kini ramhajoun promes vi yame Kughen ramor kimi narmamə. ²¹Mərig taksətərig-ru. Kwən kirik ikin e kasəvigin kitawə min e ye tebol, kini in tukreighan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.^e ²²Yo, Ji Yermamə, jakaməkeikei mimhə rəri-pən nərigien kape Kughen. !Mərig, awe! Narpinien ehua tukrivən tuk yermamə yame rameighan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.” ²³Kini kinisaiyoh əriə minə mhamə, “?Kitawə pa tukror norien a?”

Aposol minə kimsotgoh kimi əriə mə pa in rehuə rapita

²⁴Kini nar min kirik, iriə kimsotgoh kimi əriə minə mhamə pa nhagin irəriə in yerpilig pik rapita əriə.^f ²⁵Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “King minə kape tokrei tanə kasarmaru ye narmamə ye kapəriə nəsaninien, mamhawəhsi-haktə atuk əriə mə iriə ‘narmamə kape nasituyen.’^g ²⁶Mərig kimiə, takhapəh nisorien məknakin. Tukmə kimiə kirik in yerpilig, in tukrəhsi-əhu in rəmhen kin kwajikovə. Kini tukmə kimiə kirik ramərer kupən, kini in tukruə rəmhen əmə mə yorwok əmə kirik.^h ²⁷?Pa e in yerpilig pik, yermamə yame raməvigin ye tebol uə yorwok yame ravəh nəviginien mamuə? Nakharkun mə yermamə yame raməvigin ye tebol in yerpilig rapita. Mərig Yo, yemehuə kapəmiə, nipig yimnamarə kitawə-m kimiə, yakəmhen əmə kin yorwok əmə kirik.ⁱ

²⁸“Kimiə e, nipig mifam nakasarə ipakə tuk Yo ye nipig yakamarə ye nipig əutən minə. ²⁹Kini rəmhen əmə kin mə Rimik rawəhsi-haktə Yo mə jakuə king, kini Yo min yakawəhsi-haktə əmiə mə takhauə rəmhen kin king minə, ³⁰mə takhauə misəkwətə kitawə, masəvigin kwis ye nipig yame jakuə rəmhen kin king. Kini ye nipig a, kimiə min taksəkwətə ye jea kape king minə, kini kimiə takhauə misərer kupən ye kwənərəus minə twelef kape Isrel masəkir əriə masarmaru irəriə.”^j

Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In (Mat 26:31-35; Mak 14:26-31; Jon 13:36-38)

³¹Kini Yesu rini-pən tuk Saemon Pita mə, “Kəsi. Saemon. Setan rinaiyoh-pən ta Kughen mə tukreighaan kin in pəh in ruə mivəhsi-

^e 22:21 Sam 41:9; Jon 13:21-22 ^f 22:24 Luk 9:46 ^g 22:25 Mat 20:25-27; Mak 10:42-45

^h 22:26 Mat 23:11; Mak 9:35 ⁱ 22:27 Jon 13:12-15 ^j 22:30 Mat 19:28

pən vəhsi-pən kimi əmiə mor nahasien kimi əmiə mə tukəm-ru mə nhatətəyən kapəmiə riskai uə nīkam. ³²Mərig Saemon, yimnəhuak tuk ik mə kafam nhatətəyən tukripəh nimir-əgkəp-ien. Kini nipig nakamarar ye kafam nətərigien mamrerig-pə min, ik takaməkeikei mor nətərigien kape piam minə tukhaskai.”^k

³³Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mimə, “Yerमारु. Yakamərer matuk mə kirau mik. Tukvəhsi-pən pawk ərau ye kalabus uə tukhopni pawk ərau.”

³⁴Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Pita. Yakamni-pre tuk ik mə tuk yenpig, kwasig ikin man rəkakə, kini takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”^l

Yesu ramor kwirig kimi narmamə kafan mə tuksarə ye nəmhəyən

³⁵Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Apa kupən, yimnamher-pən kin əmiə yerkwanu minə, nimnəhapəh nhawəhyen mane mine nitip mine bag mine sandel. ?Mərig rhawor irəmiə? ?Nimisəkwakwə kin nar kirik uə nīkam?”^m

Kini khani-pən tukun mhamə, “Nīkam.”

³⁶Kini rini-pən tuk əriə mə, “Mərig taktəkun ai, tukmə kafam mane aikin ye nitip, kini takaməkeikei miwəh mine bag. Kini tukmə kafam nau nisə rirkək, takaməkeikei mor salem kin kafam kot miwəh nimir nau nisə. ³⁷Yakamni-pre tuk əmiə mə nəgkiarien e ye Nəkwəkwə Kape Kughen yame raməgkiar irak, tukraməkeikei mor nəfrakisien kin, e ramni mə, ‘Narmamə khamə-ta mə in yemə-akapir loa.’” Əwəh, nəgkiarien e ruə minor nəfrakisien kin ai taktəkun.”

³⁸Kini iriə kamhəni mhamə, “Yerमारु. Əmru. Nau nisə kiraru apa.” Kini In rimini-pən tuk əriə mə, “Ah, nəmhen.”

Yesu rimavən maməhuak apa ye Tukwas e kamni kimə Olif (Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹Kini Yesu rimatərhav ye taon mivən apa ye tukwas e kamni kimə Olif rəmhen kin yame ramor nipig mifam. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ⁴⁰Kini kishaktə aikin a, rini-pən tuk əriə mə, “Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik to ripəh nivəh-si-pən vəhsi-pənien kimi əmiə mor kapəmiə nhatətəyən rimir.” ⁴¹Kini In rimipəh əriə mivən isok kəskəh əmə, mənimkur maməhuak mamni mimə, ⁴²“Tatə, tukmə rikim ragien, awəh, vəhsi-ta nəmhəyən^o yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; or əmə ye kafam nərigien.” ⁴³Kini agelo kirik rimasi-pən ye neai muə mivəhsi-pən nəsaninien kimin. ⁴⁴Meinai

^k 22:32 Jon 17:15 ^l 22:31-34 Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38

^m 22:35 Luk 9:3; 10:4 ⁿ 22:37 Profesi e raməmir ye Aes 53:12. ^o 22:42 Nəgkiarien kape Gris ramni, “Vəh-si ta ‘kap.’ Kap ramor nuhpikinien ye nəmhəyən.”

rikin rimhə pik, kini ramətərig pik, kini maməhuak skai. Nəmnhawkien rarkwəməteih iran maiyu rəmhen kin yame nitaw jir ramaiyu məsik nimoptanə.^p

⁴⁵Nipig rimnəhuak ta, mərəer mirerig-pə mə tukrəm kafan narmamə minə. Kini məm əriə kwəsəpir yeru. Kwəsəpou meinai rikiriə raməmhə. ⁴⁶Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor nakasəpir? Sarha, misəhuak mhamə nar kirik tukripəh niwəhsi-pən wəhsi-pənien kimi əmiə mə tukror nhatətəyen kapəmiə tukrəta irak.”

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharəh In
(*Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11*)

⁴⁷Nipig Yesu raməgkiar hanə, kwhen ehua ritərhav-pə tukun, kini kwən a Judas, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, in rimikir əriə mhauə. Kini rimauə ipakə tuk Yesu mə tukraturəm-pən iran. ⁴⁸Mərig Yesu rimini-pən tukun mə, “Judas. Yo Ji Yermamə. ?Mərig rhawor nakamuə mə takaturim-pə irak mameighan-pən kin Yo kimi tikmir minə?”

⁴⁹Kini nipig narmamə kape Yesu kimisəm narimnar minə a, mharkun naha nhagin tukor, mhani-pən tukun mhamə, “Yermaru. ?Jakshawor? ?Jaksərai əriə kin nau, uə?” ⁵⁰Kini iriə kirik rimnərai nimətirgi slef kirik kape jif pris kin nau.

⁵¹Mərig Yesu rimə, “!Ah! !Nəmhen! Səpəh əmə!” Kini In rirap nimətirgi kwən a kini mor huvə min.

⁵²Kini Yesu rimnəgkiar kimi hae pris minə mine nəmehua minə kape mobael kape Nimə Ehuə kape Kughen, mine nəmehua minə kape kwənərəus kape Isrel, yame kimnhauə mə tukharaptərəkin In. Mini-pən tuk əriə mə, “!Eh! ?Nakhamə ta mə Yo yermamə kape narowaginien, kini nakamhapik nau nisə mine kwətavhə minə mamhauə mə takharaptərəkin Yo uə? ⁵³Nipig mifam yakamarə kitawə-m kimiə ye Nimə Ehuə kape Kughen. ?Mərig rhawor nakhapəh nharaptərəkinien Yo aikin? Mərig taktəkun ai, in nipig atuatur kapəmiə- nipig yame nəpignapien in ramehua.”

Pita rimə in reinein Yesu

(*Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27*)

⁵⁴Kini khauə mharaptərəkin Yesu mharəh mhavən imei jif pris. Kini Pita rikwasig kin əriə, mərig ripəh nivən-pakəyen tuk əriə.^q ⁵⁵Narmamə minə a kimisher nap kirik ipakə tuk nimə kape hae pris, kini misəkwətə rao rao kin nap. Kini Pita rivən məkwətə iriə miriə. ⁵⁶Kini piakəskəh

^p 22:44 Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman yame kimirai ye Gris, nəgkiarrien ye ves 43 mine 44 rirkək. ^q 22:54 Mak 14:53-54

kirik yame in yorwok kirik rimauə məm Pita ramkwətə, nəmrhawəniən kape nap risia-pen in. Kini pian a rarha tim tim iran, mini-pən tukun mimə, “Kwən min e in e iriu Yesu kimnaweriwək.” ⁵⁷Mərig Pita rimini-pən tuk pian a mə, “Pian apa, yakeinein kwən en.”

⁵⁸Kini kwasig ikin, ripəh norien tu, kwən min kirik ruə mini-pən tuk Pita mə, “Eh. Ik min kirik yermamə kafan.”

Mərig Pita rimə, “Eh. Pəh nien mə yo yermamə kafan.”

⁵⁹Kwasig ikin, aoa kirik ruə muavən ta, kini kwən kirik raməgkiar skai kimi əriə mimə, “Yakamni əfrakis mə kwən e rinaməriwək iriu Yesu, meinai in min in yemə Galili.”

⁶⁰Mərig Pita rimə, “Kwən apa, yakpəh-nirkun-əgkəpien nəgkiarien e nakamni.” Kini Pita raməgkiar hanə, man rəkakə. ⁶¹Kini Yesu Yermaru rarar mivaag-pən məm Pita. Kini Pita, rikin ruh nəgkiarien kape Yermaru yame rimini iran mimə, “Tuk yenpig əmə e, kwasig ikin man rəkakə, takni m-kisisər mə nakeinein Yo.” ⁶²Kini Pita rimatərhav iruə, rimnasək rimnasək.

Narmamə kisarh iakei ye Yesu

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³Kini ye nipig a, narmamə yamə mine kimnharaptərəkkin Yesu kimisarh iakei iran, mamhauh. ⁶⁴Misarkis ətərəkkin nimrin kini mhauh, mhani-pən mhamə, “!Eh! !Profet! Ni-ru mə pa ramuh ik!” ⁶⁵Kini kimnhani nəgkiarien hah rehuə iran misoriah In.

Kimnərip Yesu ye kaonsel

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶Kini yenpig-yenpig kin, nəmehuə kape kwənərəus kape Isrel, mine hae pris minə, mine nəmhajoun kape Loa kape Moses khauə misofugin ye kaonsel kapəriə. Kini narmamə kharəh Yesu mhauə rərer ye nimri kaonsel a. Kini narmamə kape kaonsel kimnhani-pən tukun mhamə, ⁶⁷“Ni-ru tuk əmawə mə ik e Kristo yame Kughen rimirpen uə nikam.”^r

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “To yakni pre tuk əmiə, nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak. ⁶⁸Kini to yakaiyoh əmiə, nakhapəh nishorpinien. ⁶⁹Mərig ririkakun ai taktəkun, Yo, Ji Yermamə, Yo jakvən məkwətə ye kwənmmaan kape nəsaninien mine nisaiyen, in e ye nikar Kughen matuk yame Rəsanin.”^s

⁷⁰Kini iriə m-fam kisaiyoh-pən tuk Yesu mhamə, “?Rhawor? Ik Ji Kughen uə?”

Kini Yesu rimini mə, “Nakamhani məknen, nəfrakisien.”

⁷¹Kini khamə, “To khapəh nhawhinien yermamə min kirik mə tukruə mini-hah in, meinai kimisərig atuaturək nəgkiarien a ye nherin.”

^r 22:67 Jon 3:12 ^s 22:69 Wok 7:56

Yesu rimnører ye nimri Paelat

(*Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

23 ¹Kini narmamə m-fam kape kaonsel kimisarar mhakir Yesu mhavən kimi Paelat. ²Kini mharuk-pən nəgkiarien iran mhamə, “Yimisəm mə kwən e in e ramkir kapətawə narmamə minə mamor əriə kasarmər, kini mamrar ye nərigien kapəriə kasor tikmir iriə gavman kape Rom, mamni-əhu əriə mə tukhapəh nisərokien takis kimi Sisa yame ramarmaru ye tanə e. Kini in mamni-ərhav mə in Kristo yame Kughen rimirpen ta mə In king kirik.”

³Kini Paelat raiyoh-pən mimə, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?” Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nakamni əfrah.”

⁴Kini Paelat rini-pən tuk jif pris minə mine narmamə m-fam mə, “Yakpəh nəm-pənien nar has kirik iran yame ramni mə In rimnakapir loa kirik.”

⁵Mərig iriə kisokr-apomh mamhani mhamə, “Nikam. Kwən e raməriwək apnapig mamhajoun narmamə mifam ikin minə ye Judia, ririkakun Galili muə meriaji-pə eikin e, kini mamor nətərigien kapəriə kaserwei misarmər.”

⁶Kini nipig Paelat rimnərig nəgkiarien a, raiyoh mə, “?Rhawor? ?Kwən e in yemə Galili?” ⁷Kini rimnərig mə Yesu rimatərhav ikin a Herod Antipas ramarmaru ikin, in mher-pən kin Yesu mə tukrivən mamərər ye nimri Herod, meinai ye nipig a, Herod min in ramarə Jerusalem.^t

Yesu rimnører ye nimri Herod Antipas

⁸Kini nipig Herod Antipas rimnəm Yesu, rikin rimnagien pik, meinai rimnorkeikei mə tukrəm In ror tu. Herod rimnərig əmə nəvsaoyen kin, kini morkeikei mə tukrəm Yesu tukror nimtətien kirik. ⁹Kini rimnaiyoh kin nəgkiarien ripsaah kimi Yesu, mərig Yesu ramapnapig əmə mipəh nhorpinien kafan nəgkiarien. ¹⁰Kini jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kimisərər ye nimri Herod mamharuk-pən nəgkiarien ripsaah ye Yesu. ¹¹Kwasig ikin, Herod Antipas mine kafan mobael minə kimisarh iakei ye Yesu. Kini Herod rini-pən tuk kafan mobael minə mə tuksarkaoh-pən kin kot huvə kirik kimin, kini mhakir mhavən min kimi Paelat.

¹²Kupan ikin, Herod Antipas mine Paelat kimawor tikmir kimi əriu minə. Mərig ye nipig a, iriu kimirauə kirikianə.

Paelat rimini mə Yesu tukraməkeikei mimhə
(*Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39–19:16*)

¹³Kini Paelat rimnokrən kin jif pris minə mine nəmehuə minə kape nəmə Isrel, mine narmamə m-fam, kini iriə mifam kimnhauə kirikianə.

^t 23:7 Luk 3:1

¹⁴Kini in rimini-pən tuk əriə mīmə, “Kwən e, nimmharəh mhauə ramərer ye nimirik, kini nakamhani mhamə ramarar ye nərigien kape narmamə kapəmiə, kasor tikmir kimi gavman. Mərig yaknəkir ta nərigien a ye nimirimə, kini mipəh nəmien mə rimnakapir loa kirik. Nəgkiarien yamə mine nakamharuk-pən iran ripəh norien nəfrakisien kin. ¹⁵Kini Herod Antipas min, in rinəkir min məm mə ripəh norien nar has kirik. Ror məkneikin in rimnher-pə min kin kimi ətawə, kini rimar əmə tuk nəmien mə kwən a in ripəh norien nar has kirik mə to khopni in tukun. ¹⁶Pəh kafak mobael minə kisərkis-ərkis əmə in kini ai misher-yerhav kin pəh ramvən.”

¹⁷Ye nipig kape lafet kape Nəviərokinien, Paelat tukraməkeikei mirisin kapəriə kirik yermamə ritərhav ye kalabus.” ¹⁸Mərig iriə m-fam kisokr-apomh mhamə, “!Kir ərhav kwən en pəh khopni! !Mərig risin Barabas rirerig-pə tuk əmawə!” ¹⁹(Kwən e Barabas, kimivəhsi-pən in ye kalabus meinai in rimnor narmamə kamhauh mobael minə kape gavman ye taon a, kini in yhopni yermamə).

²⁰Mərig Paelat rorkeikei mə tukririsin Yesu ramvən, kini in məgkiar min kimi əriə. ²¹Mərig iriə kisokr-apomh pik min mhamə, “!Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin! !Əsik-haktə in ye nai kamarkwao kin!”

²²Mərig Paelat rimnəgkiar min kimi əriə yame ror kisisər kin, mīmə, “?Rhawor? ?Kwən a In rimnor naha nhagin yame rahas? Yo yakpəh nəmien mə In rimnor nar has kirik yame ratuatuk mə tukhopni In tukun. Mərig pəh kafak mobael minə tuksərkis-ərkis əmə In, kini ai misher-yerhav kin ramvən.”

²³Mərig iriə kasəkeikei misəgkiar skai, kini masokrən apomh ye Paelat mhamə tukrəsik haktə pən ye nai kamarkwao kin. Kini misokrən apomh mamhavən, mhakurao ye nərigien kape Paelat. ²⁴Kini Paelat rimini-ərhav mə Yesu tukraməkeikei mīmə rəri-pən nəgkiarien kapəriə. ²⁵Kini meighan-pən kin ramvən ye kwermi kafan mobael minə mə tukharəh mhavən misor nərigien kape narmamə minə a. Mərig Paelat rimirisin Barabas e kupən kimivəhsi-pən ye kalabus tuk nuhyen mobael kape gavman mine nhopniyen yermamə.

Kimikir Yesu kivən mə tukhopni

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶Kini nipig mobael minə kimnhakir Yesu mhatərhav ye taon, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. In rimasi-pən isok meriwək mamuə ye taon. Kini kharaptəkin, misərəhu-pən nai kamarkwao kin kape Yesu ye nuran mhamə tukrirəh. Kini mhani-pən tukun mhamə, “Kwasig kin

²⁶ **23:17** Nəgkiarien ye ves 17 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Luk rimirai əfrakis uə nikam.

Yesu.” 27Kini narmamə khapsaah kimiseriwək mamhakwasig kin Yesu ye swatuk. Kini nipiraovin khapsaah kimnhakwasig kin əriə, misasək, masokrən kin Yesu. 28Mərig Yesu rarar marha-pən məm əriə, kini mini-pən tuk əriə mimə, “Nipian Jerusalem, takhapəh nisasəkien tuk Yo; mərig sasək atuk tuk əmiə mine jimə minə. 29Sətərig kin Yo. Nipig ramuə tukpini kimə ‘Sagien kimə nipiraovin yamə mine naksor siə kin əmiə, mine yamə mine nakhapəh nhavəhsi-pənien nah.’” 30Ye nipig a, narmamə tukhani-pən tuk tukwas ehua mhamə,

‘!Aweh! !Əkwətəsis əmawə!’

Mhani-pən tuk nahak minə mhamə,

‘Əkwətəsuun əmawə.’

(Hos 10:8)

31 “?Mərig tukmə nap ramuək məkna nipig nai ramrəmrə, kini tukrhawor ye nipig yame nai ramsiə?”^w

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

32Kini mobael minə kimnharəh kwərə mir kiraru yamə mir kimawəkəpir loa mhamə tukshopni ərisir Yesu. 33Kini kimnhauə ikin kirik e, nhagin e Kerhə Irə Jir. Aikin a, kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin. Kini mharuk haktə min yemə-akapir loa mir kiraru aikin, kirik ye nikar Yesu matuk, kini kirik ye nikarin mawor. 34Kini Yesu rimə, “Tatə, takpəh narpin-pənien tai norien has yame kasor irak, meinai kiseinein naha nhagin yame kasor.” Kini kimisəwhai kafan narimnar masarukin daes tukun.^x

35Kini narmamə yamə mine kasərer aikin kasəm narimnar minə a. Mərig nəmehua minə kape kwənərəus kape Isrel kasarh iakei min ye Yesu mamhani mhamə, “In ruəvəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig tukmə in Kristo yame Kughen rimirpen, mine in Yemə Kughen Rimnher-pə kin, pəh rivəh miragh atuk ru In.”^y

36Kini mobael minə, iriə min kisarh iakei ye Yesu, kini mhavən ipakə tukun masaiyoh mə rorkeikei waen. (Mərig waen a rəukəh pik).^z 37Mamhani-pən tukun mhamə, “!Tukmə Ik king əfrakis kape kwənərəus kape Isrel, vəh miragh atuk Ik ai təkun!”

38Kini kimirai-pən nəgkiarien kirik ye tənkar nai kirik, kəsik-pən yerpipig ye nai kamarkwao kin yame ramni mimə, “In e king kape nəmə Isrel.”

39Kini yemə-akapir loa kirik yame kimarkwətərək-pən in ye nai kamarkwao kin, rimnəgkiar has pən kimi Yesu mamni mimə, “!Eh! ?Ik

^v 23:29 Luk 21:23 ^w 23:31 Yesu ramni nuhpikinien kirik ye nai ramrəmrə mine nai ramsiə. Yesu In rəmhen kin nai ramrəmrə, meinai nimraghien kafan ratuatuk, mərig in ramərig rahas rəmhen kin yame nap ramuək. Mərig yor təvhagə has minə kisəmhen kin nai yame ramsiə nihuvəyen rirkək irəriə. Kini iriə tuksarə ye narpinien ehua, nap tukrəs pik əriə. ^x 23:34 Sam 22:18; Aes 53:12 ^y 23:35 Sam 22:7-8 ^z 23:36 Sam 69:21

Kristo yame Kughen rimnher-pə kin Ik uə nīkam? Tukmə ror məknenkin, vəh miragh Ik kini mivəh miragh min əmru.”

⁴⁰Mərig yemə-akapir loa kirik min rimini-pən tuk in kirik, mini-əhu mimə, “?Rhawor? Natakmhə pawk, mərig nakpəh nisaiyen Kughen. Narpinien e kapətasir in rəm nəmhen əmə. ⁴¹Mərig ratuatuk əmə mə kirau tukrimhə tuk kapərau norien has yame mine kimīwor. Mərig kwən a rīpəh norien nar has kirik.”

⁴²Kini mini-pən tuk Yesu mimə, “Yesu, ye nīpig takuə mor king iran, pəh rikim tukraməsik yo.”

⁴³Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik, mə tōwei əmə, kirau mik tukwarə apa ye rao ye neai.”

Yesu rimamhə

(*Mat 27:45-46; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

⁴⁴⁻⁴⁵Kini ipakə tuk twelef klok yerkwēiha, mirh rīpəh nəsiəyen, kini nəpignapien rimneiwayiu-pə məmir meriaji-pən tri klok yenaiyu. Kini ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kimiruk haktə neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmərhakə Məmərhakə pīk. Neipən a rəhipu nīpərin kiraru.^a ⁴⁶Kini Yesu rimnokrən apomh mimə, “Tatə. Yakamərəhu-pre nīmraghien kafak ye kwermim.” Nīpig rimnəgkiar ta, kini kafan neihagien rītərhav.

⁴⁷Kini nīpig yemehuə kape mobael minə kape nəmə Rom rimnəm narimnar minə a, rəgnəgin Kughen mamni mimə, “!Nəfrakisien, kwən a In yemə atuatak!” ⁴⁸Kini narmamə yamə mine kimnhauə aikin a mhamə tuksəm, nīpig kimisəm narimnar minə a, kimnhavən misərig rahah yerkiria, kini misərip nimagiria. ⁴⁹Kini narmamə tiksin kape Yesu, mine nīpiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili, mamhakwasig kin Yesu mamhauə, iriə kimisərer isok kəskəh, masəm narimnar minə a.

Josef Aramatia riminim nīprai Yesu

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹Kini yemə Aramatia kirik aikin, nhagin e Josef. Aramatia in taon kirik apa Isrel, kini kwən a in yermamə kirik kape kaonsel kape nəmə Isrel. In yemə huvə, kafan nīmraghien ratuatuk, kini in yermamə kirik yame rimnawhin mə tukrəm narmaruyen kape Kughen. Kini in rimipəh neighanien kin nəgkiarien kape kaonsel yame kimiseighan-pən kin Yesu mə tukhopni. ⁵²Kini in rimavən məm Paelat maiyoh-pən in mə tukreighaan kin nīprai Yesu pəh rirəh. ⁵³Kini Josef rimavən mirəhsi-əhu nīprai Yesu ye nai kamarkwao kin, mirəh mivən muvrig kin neipən huvə kirik e kamni kimə linen. Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpəəg

^a 23:45 Hib 6:19-20; 10:19-20

kapier yame kinirai ta tuk norien suranə ikin, mərig kipəh hanə ninimien yermamə kirik aikin. ⁵⁴In a ye nīpig yame nəmə Isrel kasor apnəpeinə iran tuk Sabat, kini ipakə Sabat ririkakun.

⁵⁵Kini nīpiraovin yamə mine kimnhasi-pən Galili mamhakwasig kin Yesu, kimnhakwasig kin kwən a, mhavən misəm nəpəæg kapier a. Kini misəm mə Josef rimnhawor pən iran mine mərəhu nīprai Yesu. ⁵⁶Kini ai, nīpiraovin minə a kimnharerig-pən yerkwanu mə tuksor apnəpeinə ye nīmar nai minə tiksın mine pomad yame nəmiovriə rapien huvə mə tuksor-pən ye nīprai Yesu. Mərig ye Sabat, iriə kisapis rəri-pən loa.^b

Yesu rimimragh min ye nimhəyen
(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10*)

24 ¹Kini Sande, yenpig-enpig əgkəp, nīpiraovin minə kimnhavən apa ye nəpəæg kapier, mhapik nar pien-pien yamə mine nəmiovriə rapien huvə, yamə mine kwəsor apnəpeinə ta iran. ²Nīpig kimnhauə ipakə tuk nəpəæg kapier, misəm kapier yame kimnətapig kin ye nəpəæg kapier, mərig kinəsua ta kin. ³Kini kimisauru-pən imə ye nəpəæg kapier, mhapəh nisəmien nīprai Yesu Yermaru. ⁴Kini miseinein apomh masətərig kin narimnar minə a. Məkneikin, yermamə kiraru kratərhav-pə, mwərer iriə miriə. Miravən ye neipən yame rhawən maməsiə. ⁵Kini nīpian minə a kimnhagin pik, misənimkur. Kini kwərə mir a krəmə, “?Rhawor nakasarha kin yemə ruəmragh ta e imei nəmə mhə minə? ⁶In ruirkək eikin e. !In ruəmragh min! Rikimiə tukraməkeikei maməsik-ru nəgkiarien yame rimini-pre tuk əmiə ye nīpig yame rinamarə apa Galili mimə,^c ⁷‘Narimnar minə e tukasəkeikei mhauə misor nəfrakisien kin. Tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, yakvən ye kwermi yor təvhagə has minə, kini tukruk haktə Yo ye nai kamarkwao kin kini jakmhə. Mərig nīpig yame ror kisısər kin, jakaməkeikei mamragh min.’”

⁸Kini rikiriə rimnaməsik nəgkiarien a kape Yesu. ⁹Mhatərhav ye nəpəæg kapier, mhavən mhani-pən narimnar minə a tuk narmamə leven kape Yesu, mine kafan minə m-fam. ¹⁰Kini nīpiraovin yamə mine kimnhani-ərhav narimnar minə a kimi aposol minə, iriə e Meri Magdala, Joana, Meri nisın Jemes, mine nīpiraovin minə min tiksın yamə mine kimnhavən ye nəpəæg kapier. ¹¹Mərig aposol minə kimisərig nəgkiarien a, khamə nəgkiarien armər kirik yame nīpran rirkək, mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.

¹²Mərig Pita rərer maiyu mivən apa ye nəpəæg kapier, məmrəmir mivaag-pən məm əmə neipən yame kimuvrig nīprai Yesu kin, mərig nar min kirik rirkək. Kini in rarar mirerig mivən yerkwanu, kini mamətərig pik kin norien a.

^b 23:56 Eks 20:10; Dut 5:14 ^c 24:6 Luk 9:22

**Yermamə kiraru kape Yesu kimiwəm In ye swatuk
yame ramvən apa Emeas
(Mak 16:12-13)**

¹³Ye nipig əmə in a, yermamə kiraru kape Yesu kimaweriwək miravən yerkwanu kirik, nhagin e Emeas. Yerkwanu a isok tuk Jerusalem rəmhen kin leven kilometa. ¹⁴Kini ye nipig iriu kweriwək miravən, kini marəni narimnar yamə mine rimatərhav-pə. ¹⁵Mwəgkiar hanə, kini Yesu rivən ipakə tuk əriu, mirhəriwək kwis marhivən. ¹⁶Mərig kiripəh nirhirkunien mə pa irisir miriu krhəriwək, meinai Kughen rimnətapig kin ye nərigien kapəriu.

¹⁷Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mimə, “Kwərə mir. ?Naha e nakarəni?”

Məkneikin kwərer, rikiri rəpou. ¹⁸Kini iriu kirik, nhagin e Kleopas, rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror Ik yepsipis əmə kirik e Jerusalem, yame reinein narimnar yamə mine rimatərhav-pə ye nipig yamə mine ruauə ta muavən.”

¹⁹Kini raiyoh əriu mimə, “?Naha minə e?”

Kini kirəni-pən tukun mirəmə, “Narimnar yamə mine kimnor ye Yemə Nasaret e Yesu. In profet kirik kape Kughen, kini kafan wok rəsanin huvə mine kafan nəgkiarien minə khapam. Kini riki Kughen mine riki narmamə ragien tukun. ²⁰Mərig kapəmawə hae pris minə mine nəmhajoun kape Loa kape Moses kimnharəhsi-pən In ye kwermi nəmə Rom mə tuksəkir misəm mə In tukrimhə. Kini kimisəsik haktə In ye nai kamarkwao kin, kini rimhə. ²¹Narimnar a rinor ta ruəvəh nipig kisiser. Mərig kimawə yimisərhəhu-pən pawk kapəmawə nərigien skai iran mə In tukririsin əmawə kwənərəus minə kape Isrel ye kwermi tikmir minə kapəmawə.^d ²²Nar kirik min, nipiraovin tiksın irəmawə kimisor əmawə yaksakur tuk nəgkiarien kirik. Toweı, yenpig-enpig əgkəp, kimnhavən apa ye nəpəəg kapier yame kiminim Yesu ikin, ²³mhapəh nisəmien nipran. Mharerig-pə mhani mhamə, ‘Yimisəm nəmrərhavyen kirik. In e agelo mir kiraru kirəni-pə tuk əmawə mirəmə, “Yesu ramragh.”’ ²⁴Kini kapəmawə narmamə tiksın kimnhavən ye nəpəəg kapier, masəm narimnar fam əgkəp ratuatuk rəmhen kin yame nipiraovin minə a kimnhani. Mərig khapəh nisəmien Yesu.”^e

²⁵Kini In rini-pən tuk əriu mimə, “Kwərə mir. Kapəmiru kapə rirkək. Naksor pik kəmar tuk niniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame profet minə kape Kughen kimnhani. ²⁶?Nakrarkun uə nikam mə Kristo yame Kughen rimirpen tukraməkeikei mamərig nəmhəyen ye nipran, kini kwasig ikin, In tukripivən apa ye rao ye neai mivəh nhag kape nisaiyen?”^f ²⁷Kini Yesu rimnhoprai-pən Nəkwəkwə kape Kughen kimi

^d 24:21 Luk 19:11; Wok 1:6 ^e 24:24 Jon 20:3-10 ^f 24:26 Luk 9:22

əriu yame raməgkiar iran, ririkakun ye nəkwəkwə minə kape Moses muə meriaji-pə nəkwəkwə minə kape profet minə kape Kughen.⁸

²⁸Kini kinarhuə ipakə tuk yerkwanu yame kwərə mir a kiravən ikin, mərig kwəm mə rameriwək mamvən. ²⁹Kini iriu kawəkeikei kimi mirəmə, “Eh. Rhuvə mə takaməmir kitasir, meinai rinəpignəp ta. Pəh nien mə tuktu mirh rivə.” Kini rimavən məm əriu marhəkwətə.

³⁰Kini kinarhəkwətə mə tukrhəvigin, kini In rivəh bred mini vi vi Kughen tukun, kini mhapu miğəhsi-pən kimi əriu. ³¹Məkneikin Kughen rimnor kirarkun mə In Yesu. Taktəkun əmə rirkək min, kirəpəh niwəmien In. ³²Kini kirəni-pən tuk əriu mirəmə, “Eh. Nəfrakisien mə nipig In rimnamhoprai-pə huvə Nəgkiarien kape Kughen kimi ərau ye swatuk, kini kwərig huvə kin, rikirau ramagien pik.”

³³Kini taktəkun əmə min kimiwərer miratərhav aikin a mirarerig min miravən Jerusalem. Kini ikin a, iriu kimiwəm nəmə leven kape Yesu mine narmamə tiksın min kafan kwənhauə misofugin ta misəkwtə. ³⁴Mamhani-pən tuk əriə mhamə, “Nəfrakisien. Yesu Yermaru rimimragh min, kini Saemon Pita rinəm ta.”^h ³⁵Kini iriu kirəni-pən fam narimnar yame rimatərhav-pə tuk əriu ye swatuk, kini mirəni-pən nipig yame iriu kimirarkun Yesu iran, ye nipig yame In rimnhapu bred miwəhsi-pən kimi əriu.

Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶Kini nipig kirəni nəgkiarien a, Yesu ruə mərəer ye kwerkwan irəriə mamni-pən tuk əriə mə, “Pəh nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”

³⁷Mərig iriə kisakur pik kin, kini mhagin kin. Khamə ta mə yarmhə.ⁱ ³⁸Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor nakamhagin məkneikin? ?Rhawor kapəmiə nətərigien ramor kiraru? ³⁹Taksəm-ru kwermik mir mine nihuk mir. Yo əmə e. Sərao-pə mharap niprak kini mharkun mə Yo e. Nanmi yermamə nipran mine nikəkrin rirkək, ripəh norien məkneikin. Nakasəm Yo, niprak mine nikəkrin aikin.”

⁴⁰Rimini nəgkiarien a, mhajoun kwermın mir mine nihun mir kimi əriə. ⁴¹Iriə kharəh nhani-əgkəpien nəfrakisien iran, meinai rikiriə rimnamagien pik, kini kisakur pik kin. Mərig In rimnaiyoh əriə mimə, “Havəhsi-pə-ru nəviginien kirik.” ⁴²Kini kimivəhsi-pən kəməəm kirik yame kimnhavaan ye nap kimin. ⁴³Kini rən ye nimririə.

⁴⁴Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “In apa kupən, nipig yimnamarə kitawə-m kimie, yimini nəgkiarien e tuk əmiə mə, ‘Narimnar minə fam yame kamhani irak ye Nəkwəkwə kape Kughen, tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin. In e nəgkiarien minə ye

⁸ 24:27 Sam 22:1-21; Aes 53 ^h 24:34 1 Kor 15:4-5 ⁱ 24:37 Mat 14:26

nəkwəkwə minə kape Moses mine nəkwəkwə kape profet minə kape Kughen, mine Ol Sam.’ ”^j

⁴⁵Kini In rəhitə ye nərigien kapəriə mə tukharkun niprai nəgkiarrien ye Nəkwəkwə kape Kughen. ⁴⁶Mini-pən tuk əriə mimə, “Nəgkiarrien yame raməmīr ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə ‘Narmamə tuksor ahas pən kimi Kristo yame Kughen rimirpen. Masor rərig nəmħəyen ye nipran meriaji mimhə. Mərig ye nipig yame ror kisisər kin, In tukramragh min ye nimhəyen.’ ⁴⁷Kini ye nhagik, narmamə tukasəkeikei mhani-ərhav nəgkiarrien a mhamə narmamə tukasəkeikei misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini Kughen tukripəh narpinien tai təvhagə hah kapəriə, kini mərū-kin kapəriə norien has minə. Nəgkiarrien e tukraməkeikei mivən kimi kwənərəus minə fam apa ikin minə fam. Ririkakun Jerusalem, mivən meriaji pən ikin minə fam ye tanimtanə. ⁴⁸Kimia nimisəm narimnar minə e, kini takhani-ərhav atuaturuk nəgkiarrien minə iran.^k ⁴⁹Mərig taksəmīr ye taon e mamhawhin miseriaji takhavəh nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, kini tukrikwar ye nimraghien kapəriə. Yo jakher-pən kin In rəmhen kin yame Rimik rimirpen ta mə tukror.”^l

Kughen rimivəh Yesu mamvən ye neai
(Mak 16:19-20)

⁵⁰Kini Yesu rimikir əriə mhatərhav ye taon, mhavən yerkwānu a Betani. Kini rimivəhsi-haktə kwermīn mir maməhuak mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə. ⁵¹Kini nipig raməhuak hanə, mipəh əriə. Kughen rivəh In mamhaktə ye neai. ⁵²Kini kasəgnəgin In, mharerig pən Jerusalem, rikiriə ragien. ⁵³Kini nipig minə fam kamhavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mamhani vi vi Kughen.

^j 24:44 Luk 9:22 ^k 24:48 Jon 15:27; Wok 1:8 ^l 24:49 Jon 14:16; 15:26; Wok 1:4